

Jagode.

Knjiga za odrastlo mladino.

Spisal

JOŽEF STRITAR.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

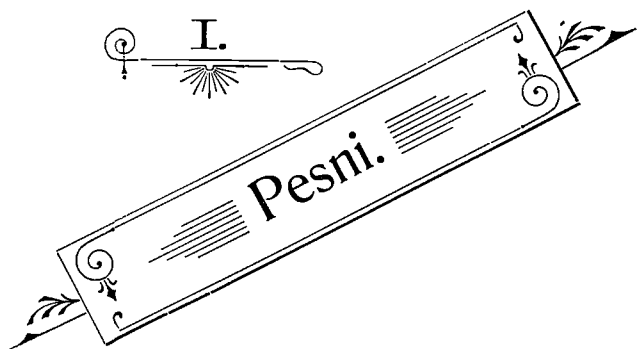
1899.

Natisnila tiskarnica Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

VII E g
37928

Z dovoljenjem prečastitega krškega knezoškofijstva.

Fagode.

*So šoli, po delu, ko sije pomlad,
V gozd dečki hité in dekleta veselo;
Rudeče, žareče jagode brát,
Prav lahko, kaj ne? in prijetno delo!*

*Pastirju tudi dišé; skrbnó
Na paši jih išče in stika po gošči;
Pa tudi mati, dà, oče celó
In starček gredoč si katero privošči.*

*Kmet zoblje jih rad, in tudi gospod
Na mizo jih rad po jedi dobiva;
Posebno pa mladi slovenski rod
Z veseljem jih bere, slastno uživa.*

*Té tudi berite, naj v slast vam gredó,
Prijetna naj bodo dušna vam hrana;
To knjižico, pravim, berite novó,
Ki »Fagode« je imenovana.*

Potrjen!

Dober! rekli so, Martin Koščák!
Menim dà! Takih možjé so veseli.
Glejte ga no, to vam je junák!
Mislili so si, pa so me vzeli.

Bistro okó, železna pest,
Prsi jeklene, rast kakor hoja;
Pet jih pade, pade jih šest,
Kamor udari desnica moja.

Spaka ti pritlikava, v kot
Sedi za peč, pa kolovrat sukaj;
Sključen pod košem iméj živót,
Plevi korenje in repo pukaj!

Mi pa imamo drugačen glas,
Skrij se pred nami, druhal strahopeta!
Puško na ramo, pa sabljo za pas,
Gledala bodo iz oken dekletal

Na straži.

Mraz, jasna noč! Jaz tukaj sam
Stojim na straži v tujem mesti;
Nikogar tujec ne poznám,
Kar gre jih tod mimó po cesti.

Le zvezde gledajo z nebá
Vojaka daleč tu od doma;
Kakó lepo je zdaj domá!
Domú moj duh pobožno roma.

Božični je večér nocoj;
Domá, kdor more, ga praznuje;
Težaven stan, voják, je tvoj,
Ko tožiš ti, Bog sam te čuje!

Božični zvon domá doni,
K ponočni službi božji vabi;
Božični zvon, glas mili ti,
Kdor te je čul, te ne pozabil

Skoz vas.

Rompompom! Pokonci glave,
Korenjaki, blisk in grom!
Kdor je korenike prave,
Krepko stopa, rompompom!

To strmenje, šepetanje!
Kar deklet je, vse zijá;
Mi ne zmenimo se zánje,
Kvišku glave, trarará!

Zdaj smo mirni, ali pridi
Vojske dan, to bo polom!
Takah svet vsak dan ne vidi,
Kakor mi smo, rompompom!

Rompompom! Pokonci glave!
En voják za dva možá;
Malo plače, dosti slave,
Kri cenéna, trarará!

Na dopust!

Duško z rame! Čas vesel,
Lep prišel je za vojaka;
List popisán je prejel,
Z njim vesel domú koraka!

Težek je vojaški stan,
Trd je kruh, trdó povelje;
Trda služba dan na dan;
Zdaj sem prost, to je veselje!

Bodi mi pozdravljen, kraj
Ljubi, mili kraj domači;
Ko te vidim zopet zdaj,
Vse se vidi mi drugači.

Tam že hišica stoji,
Kjer prebiva sreča prava;
Zdrava mati, oče vi,
Bratec in sestrica, zdrava!

Slovó.

Z Bogom, matil oče, zdravil
Prišel je ločitve čas;
Cesar kliče, v boj krvavi
Domovina kliče nas.

Z Bogom, ljuba mi sestrica,
Roko, bratec, mi podaj;
Z Bogom, mirna ti vasica,
Ljubi moj domači kraj!

Tiho! kar mi Bog ukréne,
To samó me doleti;
Vsaka krogla ne zadene,
Jeden pade, drug stoji.

Boben poje, in zastava
V boj krvavi nam vihrá;
Smrt me čakaj ali slava,
Srce mi ne trepetá!

V b o j !

Zastave vihrajo, boben ropoče,
V boj, hrabri junaki, za slavo, za dom!
Svinčéne se mí ne strašimo toče,
Ko zemljo pretresa topov grom.

Levica stiska puško na rami,
Desnica jemlje od ljubih slovó:
Bog z vami, dragi, tam za gorami,
Kjer videti vas ne more okó.

Če krogla zádene v viharnem me boji,
In če položé me v tujo zemljó:
Bog bodi tolažba vam, dragi moji,
Ko z drugimi me domú ne bó.

Pokonci glavó, korak za korakom!
Naj kakor mušice krogle brenčé;
Naj zemlja se trese, slovenskim junakom
Ne trése se v prsih junaških srcé.

Ranjen!

Kakó mi dobro deje to!
Temà izpred očij mi gine;
Nad sabo videm spet nebó,
Voljnó prenašam bolečine.

Bog ti povrni, ljubi brat,
Tovariš, dobro delo tvoje;
Oh, bom li videl še enkrat
Svoj dom. in videl ljube svoje?

Tolažiš me, rad bi verjel
Besedam tvojim, blaga duša;
Ko boš ti vračal se vesel,
Na tujem bo me krila ruša.

In če me Bog s tegà sveta
Takó še v mladih letih vzame,
Pozdravi mi lepó domá
Vse, vse, pa molijo naj záme.

Vrnitev.

Zdravi, oče! mati, zdrava!
Sestra, zdrava! zdrav, ti brat!
Srce mi v veselju plava,
Da vas vidim še enkrat.

Saj sem ležal leto celo
Ranjen in hudó bolan;
Kolikrat se mi je zdelo:
Ta je tvoj poslednji dan!

Iz tujine, iz daljave
Zopet sem prišel domú;
Žive vidim vas in zdrave,
Hvala večnemu Bogú!

Minka naša, káko zálo
Dekle! — Kaj te bode sram?
In ti, Tonče, boš čez malo
Za vojaka dober sam.

Stari vojak.

Le glej me debelo in zijaj,
Kaj čudna se zdi ti lesenka moja;
Kaj takega nisi še videl do zdaj,
Težavna, kaj ne, je taka hojal!

Pri Mantovi s curkom tekla je kri,
Obsipala nas je toča svinčena;
Kar jedna debela prileti,
Odnese mi nogo izpod kolena.

Rad bil bi, pa nisem mogel za njo,
Sam sebe nisem mogel pobrati;
Zdaj imam leseno, sevéda s to
Ne morem skákati in plesáti.

Ti tudi boš nosil prej ali slej
Cesarsko suknjo, počakaj malo;
In ko boš v vojski krvavi, glej,
Da te ne bo tudi kaj tam ostalo.

Na počitnice!

olo, hej! so zaklenili,
Nas po svetu zapodili;
Brez nalog in brez nadlog
Pojdemo čez hrib in log.

Dom pozdravljen! kjer smo zrasli,
Svinjko bíli, krave pasli;
Zdaj gospodje smo mladi,
Ki nam pravijo že Vi.

Mirno bomo praznovali,
Pridno jedli, dolgo spali,
Da život in duh močí
Zopet nove zadobí.

Zdravi, očel zdrava, mati!
Ljuba sestra, bratec zlati!
Zdaj bom živel spet en čas
Mirno, brez skrbi pri vas.

Zopet domá!

»**L**ej ga; lej ga, raca na vodi!
Skoro bi ga poznal ne bil;
Bog te sprimi, pozdravljen nam bodi,
Pridno, vé m, si se v mestu učil.

Kaj stojiš, pa gledaš ga, mati?
Kar si želela, to imaš zdaj;
Lačen bo in žejen, ne statil
Urno, prinesi na mizo mu kaj.

Dobrega bil je vaje n v mesti,
Pol gospoda skoro je že;
Kaj posebnega hotel bo jesti,
In za pijačo ne sáme vodé.

In vidvá, kaj ga ne poznata,
Ker že nekaj brade imá?
Roko mu dajta, pozdravita brata,
Ker ga imata zopet domá.«

Sin duhoven!

»**L**jubi sin, Bog te pozdravi!
Srečna, da te spet imám!
Borne kočé v taki slavi,
Bornih staršev ni te sram!

Bog je dal, kar smo želeli,
Vzel te je v svoj sveti stan;
Blagor nam, da doživeli
Sreče smo in slave dan.

Pel domá boš novo mašo,
Veselí se ves tvoj rod;
Vse blagruje hišo našo,
Obiskal jo je Gospod.

Iz bližine in daljave
Rodbine so vabljene;
Vse skrbi in vse težave
Danes so pozabljene.«

Stara mati.

» **D**eklè, kolovrat malo vstavi;
Takól moj náuk dolg ne bo;
Poslušaj, kaj modrost ti pravi,
Modrost na klopi za pečjó.

Obličje tvoje, moje lice,
Pomlad in zima poleg njé!
Zató pa nekaj vem resnice,
Ki nas bridkosti je učé.

Življenje je trpljenje, sreča
Mladost, a kratko le trpí;
Na veji kapljica viseča,
Potegne veter, pa je ní.

Cvetè ti doba pomladanja,
Veseli čas jedini tvoj;
Veseli se ga, brez kesanja
Uživaj, pa Bogá se bój.◀

Ženitovanje.

Ždaj godec stopi na svoje mesto,
Da modro besedo izpregovori:
»Bog živi ženina in nevesto,
Da dobro se jima vedno godí.

Ti ženin, glej, da v hiši ne bode
Ženica tvoja nosila hlač;
Ne pleši, kakor ona ti gode,
Pa tudi ne bodi pust godrnjač.

In tebi svetujem, srečna nevesta,
Lepó mi z možem svojim ravnaj;
Družica mu bodi pridna in zvesta,
Pa tudi duška malo mu daj.

Dovolj mu bodeš ti in družina
Preglavice delala in skrbí;
Privošči mu včasí kozarec vina,
Da v družbi veseli se razvedrí.«

Nevesta.

Pojdi, Bog te blagoslovi,
Kliče te tvoj novi stan!
V novem stanu, v hiši novi
Nov ti bó napočil dan.

Pojdi, za teboj ostane
Mirna sreča mladih dnij;
Zdaj dolžnosti, prej neznane,
Čakajo te in skrbí.

Težko breme boš nosila,
On ga nosil bo s tebój;
Pridi sreča, pridi sila,
Zvesto mu na strani stoj.

Ne jokati, tiho bodi,
Saj ostaneš moja hčí;
On te čaka, srečno hodi,
Kamor ti dolžnost velí.«

Mati so rekli.

» Domú bo treba? prav pravijo mati;
Precèj, le to izpijem še prej;
Sem sedi, dečko, nič treba se bati;
Ná pij, pa káko moško povej. —

Kaj? Katrica moja hlače nosi?
In če jih, saj jih ne nosi slabó;
Ti lahkoživček, Bogá ti prosi,
Da bi jih tvoja nosila takó.

Kaj tisto! Možje, govorímo resnico:
Prej bil sem málo na láchko stran;
Dobil sem dobro, pridno ženico,
Z njo sem si pomogel na pravi stan.

Zdaj smo na trdnem, raca na vodi.
Kaj? ali sem kaj dolžán komú?
Ogrin še láchkó komú kaj posodi,
Takó; zdaj, dečko, mirno domú!«

Prva laž.

»**L**agál sil — Ljubo dete moje,
Obraz je od sramote ti rudeč;
Oglašá glas vestí se tvoje;
Grešil si, a ne gréši več!

Vso vero laž človeku vzame,
In več nazaj je ne dobi;
Lažnivcu se ne verojame,
Če prav resnico govori.

Laži se varuj in tatvine,
Laž in tatvina sta sestré;
Obé iz jedne korenine,
Bog ju sovraži in ljudjé.

Laž Bog, resnice vir, sovraži,
Lažnivca se ogiblje vsak;
Govori, kar je res, ne láži,
Da boš pred svetom poštenjak.«

Mati hčerki.

Srudečico si oblita,
Ne pogledaš mi v oči;
Vest pregreho ti očita,
Glas Gospodov govori.

Dèkle, pri povzdigovanji
Gledala si, že veš, kam;
Ko v pobožnem premišljanji
Vsi klečimo, ni te sram?

Kje si se takó učila?
V šoli ne in ne domá!
Hudo si se pregrešila,
Razžalila si Bogá.

Grešne misli v svetem kraji,
Kjer se sveti Bog častí!
Izpovej se, nič ne taji,
Da Gospod ti odpustí.

Mešetar.

Udáríte, oče, možu v rokó,
Jednake na sejmu je ne dobíte;
Jaz dobro svetujem, žal vam ne bó,
Na pol zastonj je, vzemíte, vzemíte!

Saj bi je ne dal, pa mož je dolžán,
Odkrižal bi rad se sitnega žida;
To vime, mati! Trikrat na dan
Maslenega mleka bo polna golida.

In ješča je sivka, vse gre ji v slast;
Rženka, bobovka, keđar je sila;
Pa krotka! ti deček, ko gnal jo boš past,
Bezljala ne bo, ne v škodo hodila.

Kako ste trdi! Ne bodite takó,
No, oče! jaz vem, da me boste hvalili,
Sto petdeset kron, kaj vam je to?
Udáríte v roko, pa bomo ga pili!

Na sejmu.

Šem, k meni, ljudjé, vse tu se dobi,
Hitite, kupujte, sreča vas kliče;
Vse ímam, česar kedó si želi:
Šivanke, svedre, škarje, nožiče.

Vsak kaj domú prinesel bi rad
Sè sejma, to je lepa navada:
Otroku oče in sestri brat,
Pa žena bi tudi kaj lepega rada.

Hitite, ljudje, da prepozno ne bo,
Nikar tako skopí ne bodíte;
Pri meni je dobro blago in cenó,
Tako ga nikjer drugje ne dobíte.

Vse drugo pred mano skrije se naj!
Ti dečko, glej konjca, ki vzadi piska;
Če so ti dali okroglega kaj —
Pet črnih krajcarjev — cena je nizka!

Ženi na smrtni postelji.

Oj z Bogom, z Bogom, ljuba žena!
Kakó si zgodaj šla od nas!
Otroka tvoja zapuščena
Solzita se, solzim se jaz.

Takó lepó smo vkup živeli,
Mir božji bil je tu domá;
Kaj bodemo sedaj počeli,
Sami, potrtega srcá?

Veselo solnce je sijalo
Nam tvoje blaženo okó;
Sedaj, ko nam je zamižalo,
Od žalosti je vse temná.

Tolažba naša je tam gori,
Kjer srečni dom sedaj je tvoj;
Za nas pred Bogom tam govôri,
Da se kdaj združimo s teboj.

Umirajoča mati.

Z Bogom, z Bogom, ljubi moji!
K sebi kliče me Gospod;
Potolaži, upokoji
On vas, ko bom šla odtod.

Mirno skupaj smo živeli,
Strah je božji bil pri nas;
Več ne boste me imeli,
Vendar v duhu bom pri vas.

Sodba, upam, bo mi mila,
Véro v rešnjo kri imám;
Zvesto sem Bogú služila,
Grehov svojih se kesám.

Ne jokajte, ne tožite,
Ko podajam roko vam;
Kakor zdaj, lepo živite,
Videli se bomo tam.

V Ameriko!

Z Bogom, ljuba stara koča,
Težko vendar je slovó;
Pri ločitvi solza vroča,
Grenka nam kali okó.

Sreča te je zapustila,
Sila tu je zdaj domá;
Sila nas je prepodila
Iz domačega svetá.

Daleč čez široko morje
Up nas vabi v tuji kraj;
Tam ne more biti gorje,
Kakor nam je tukaj zdaj.

A če tudi bi obilo
Sreče čakalo nas tam,
Vendar bode se tožilo,
Stari dom, po tebi nam.

Telek.

Mlad takó še, moraš iti,
Hlev domači zapustiti;
Sivka mati tvoja, oj,
Milo muka za tebjó.

Težko ločiš se od mene,
Mož brez vsmiljenja te žene;
Kaj te čaka, kam ti greš,
Dobro, telek, da ne veš.

Lep voliček bil bi zrasel,
Jaz bi bil lepó te pasel,
Vozil bil bi in oral;
Truden, mirno v hlevu stal.

Sultan ti, nikar ga grizti,
Lajanje dovolj koristi;
Mirno pojde, če nogé
Šibke mu ne oslabé.

Krávica prodana.

Zdrava, sivka, srečno hodi,
Milo me takó ne glej;
Pridna, kakor tukaj, bodi,
Kjer živila boš poslej.

Pridna kravica si bila,
Mirno v hlevu stala si;
Malo klaje si dobila,
Mleka dosti dala si.

Modra bila si na paši,
Ne uhajala drugàm;
Telka si o mali maši
Vsako leto dala nam.

Enkrat še poglej prijazno,
Predno te odtod ženó;
O kakó bo v hlevu prazno
Zdaj, ko tebe več ne bó!

Zapravljivec.

Kako sem izgubil hišo in pólje?
Nič téžko, teklo je kakor olje;
Nič nisem se trudil in potil,
Še dobre volje sem zraven bil.

Lep dom! — Vse šlo je lepó počasi:
Šla hoja za hojo, pšenica v klasi;
Volički in zadnja je kravica šla,
Naposled hiša, kmetija vsa.

In žena? — To moram reči, poštena,
Skrbnà in pridna bila je žena;
Ni bilo ji prav, todà ženski rod
Molčí naj v hiši, mož je gospod!

Kakó? Po noči smo popivali
In pridno pisane liste metali;
Smo pili in kleli do belega dné,
Jednako, kakor zdaj — vi možjé.

Žganjar.

Glej, človek! Božja podoba v blati,
Kogá bi ne bolel ta pogled!
Kdor samega sebe ne zná brzdáti,
Globoko pade, gospod in kmet!

Brezumni živali se človek bliža,
Človeštvu vesoljnemu je v nečast;
Dà, pod žival celó se poniža,
On, ki ga premaga nesrečna strast.

Oj žganje, ti nesrečna pijača,
Ti kuga, strup, ki človeštvo morí;
V žival človeka izpreobrača,
Telo in dušo mu pogubi!

Le glej ga, deček, nič ti ne škodi,
Če tudi, kar vidiš, ni lepó;
Nesrečnik tá v svarilo ti bodi,
Da nikdar sam ne padeš takó.

P o ž a r.

Plat zvoná o polnočí!
Glej na nebu žar ognjeni;
Oj gorjé! pri nas gorí,
Streha vsa je že v plameni!

Pomagajte, kdor je živ!
Na pomoč ubogi kočil — —
Bog nam bodi milostljív,
Zdaj, gorjé, ni več pomoči!

Nę z rokami in z vodó.
Skoro bo do tal zgorela,
Hiša in kar v njej je, bo
Pogorišče, kup pepela!

Kaj bo siromak začel?
Kdo nam bo pomagal v sili?
Vse nam ogenj, vse je vzel,
Bog nebeški se nas vsmili!

Nova hiša.

Pod strého je, glejte, hišica nova,
Veselo in srečno jo gleda okó;
Kakó je hitro bila gotova!
Od dne do dne je rastla lepó.

Kako prijazno človeka vabil
Prijetno v njej živelo se bo;
Hvaliti, duša, Bogá ne pozabi,
Ki nam je pomagal z blago rokó.

Veseli torej in hvaležni bodímo;
Mínil je skrbí in žalostí čas;
Pa tudi sosedov ne pozabímo,
Ki so prijazno podpirali nas.

Mir božji, hišica, v tebi prebivaj,
Če tudi ne boš prepolna blagá;
Mir in zadovoljnost srčno uživaj,
Kdor bo pod streho tvojo domá.

B o ž i č.

Božič, najsvetejši v leti
Starim ti in mladim dan;
Praznik, ki ga doživeti
Vsak želi si kristijan.

Sem, pobožni, prihitíte,
Čudež velik se godi;
Pokleknite in molíte,
Dete v jaslicah leží.

Angeljci pojó v višavi:
Čast Bogú, človeštvu mir!
Da Zveličarja pozdravi,
Kralj prišel je in pastir.

Jožef in Marija mati
Dete gledata ljubó;
Volek in oslič uhati
Vánje dihata gorkó.

Sveti Miklavž.

Šveti Miklavž sem jaz z belo brádo,
Škófovo kapo in palico v roci;
Kamor pridem, vse vidi me rádo,
Zlasti veseli so me otroci.

Kdor je priden domá in v šoli,
Nima igrač in norosti le v glavi;
Ne preklinja, ne laže nikoli,
Rad ga imám, on naj le nastavi.

Hrušek mu v škornje denem po noči,
Jabolk, orehov za ves teden;
Brezovko najde, ko dan napoči,
V škornju svojem, kedór je poreden.

Včasi pa pridem po dnevu tuđi,
Pridnim se roka moja odpira;
Zad za menój pa parkelj hudi
V koš poredne otroke pobira.

Tepežni dan.

Danes je tepežni dan,
Reši nam se, kristijan;
Biče nosimo spletene,
Bičamo možé in žene.

Čuden dan, narobe svet!
Stari nas so topli pred,
Dans oblastni smo otroci,
Šiba poje v naši roci.

Šibe v rokah nosimo,
Terjamo, ne prosimo;
Brez razločka vse tepêmo,
Kar se dá nam, vse vzmêmo.

Suhe hruške, kaj srebrá,
Gnjat in krača, to veljal
Jabolka in hlebček kruha,
Vinar tudi od skopuha!

Božji grob.

Zveličar v grobu tu leži,
Temán je dan, ves svet žaluje;
V zvoniku glasni zvon molčí,
Življenja šum in hrup miruje.

Oj pridi, verni kristijan,
Poklekni, moli ga hvaležen;
Poljubi mu petero ran,
Da odrešenja boš deležen.

Da jaz ne bodem pogubljen,
Križ vzel, pravičnî, sí na rame;
Umrli si, v grob bil položen,
Velikonočno jagnje, záme.

Pred tabo, glej, Zveličar ti,
Klečim in molim rane tvoje;
Iz njih je tekla sveta kri,
Ki je oprala grehe moje.

Velika noč.

Aleluja! Kristján vesel,
Poj: Zveličar je vstal iz groba.
Želo ostro je smrti vzal,
Zdaj ne straši nas več trohnoba.

Smrtni s telesa otresnil je prah,
Vstal je v veliki svetlobi in slavi;
Groza obide čuvaje in strah,
Aleluja Gospodu v višavil

Vstal boš tudi ti, kristijan,
Njega vstajenje upanje tvoje;
Vzbudil bo, ko napoči dan,
V večno življenje verne svoje.

Zima beží, prihaja pomlad,
Novo življenje po zemlji vzbuja;
Cvet vesel obeta in sad,
Pojmo veseli: aleluja!

O r a č.

Sključen za plugom stopa orač,
Hoj za brazdol voliča priganja;
Vrana za njim gre, kakor berač,
Črve pobira in se priklanja.

Pridno mož obdeluje zemljó,
S črtalom reže ji dolgo rano;
Seme rumeno poseje v njo,
Setev povlači z zobato brano.

Bilka priklje iz plodnih tal,
Lat iz bilke, ki kľas bo rodila;
Če bo deža in solnce Bog dal,
Žetev iz setve bode obila.

Ljuba pšeničica, tebe Gospod
Sam blagoslovil je s svojo desnico;
Po vsej zemlji človeški rod
Čisla in ljubi zlato pšenico.

Pri ulnjaku.

Prišlà vesela je pomlad,
Spet gorko z neba solnce sije;
Škrjanec poje in strnad,
Vse raste, zelení in klije.

Star pri ulnjaku tu sedim,
Na pašo letajo čebele;
Jaz gledam in se veselim,
Kakó so pridne in veséle.

Po cvetju iščejo medú,
Po vrtu, logu razkropljene;
In ko se vračajo domú,
Imajo hlačice rumene.

Veselo letajte okrog
Po ravnem polju in po griču,
Medú naj daje hrib in log
Nam za potvico o božiču.

Sv. Rešnje telo.

Praznik Rešnjega telesa,
Praznik lep praznujemo;
Srca in oči v nebesa
K Bogu povzdigujemo.

Svet je cerkev neizmerna
Dans, nebó za strop imá;
Dans pod nebom družba verna
Hvali in časti Bogá.

Dans pod milim nebom maše
Po vsej zemlji se pojó;
Dans naravnost prošnje naše
Pred Bogá v nebó gredó.

Zvonček poje, pokleknímo,
Kristijani vsi lepó,
In hvaležno počastímo
Sveto blaženo teló.

K r e s.

Visok smo zakurili kres,
Najvišji v našem je okraji;
Kdor hoče, pa naj skače čéz,
Sedé mi gledamo ga raji.

Oj kresna noč, prijazna noč,
Najlepša ti si v dolgem leti;
Na jasnem nebu zvezd tisoč
Prijazno tihi zemlji sveti.

Čuj, božji volek glási se,
Kresnica sveti v rosni travi;
Prijetno tudi včasi se
Oglašá žabji zbor v daljavi.

Vživájmo lepi, srečni čas,
Mladost slovó bo skoro vzela;
Oh, skoro pride zimski mraz,
In starost pride neveséla.

Huda ura.

Šenica zrela je na njivi,
Grmí, oblaki temno-sivi
Na nebo vzhajajo, gorjé,
Če toča pride nad poljé.

Na tla, otroci, pokleknite,
Sklenite roke in molite;
Klečé prošimo vsi Bogá,
Da z nami vsmiljenje imá.

Ozrì se v nas, nebeški Oče,
Nevihthe brani naš in toče;
Ukaži ti mu, da oblak
Naj miren bode in kroták.

Uslišal Bog je siromake,
Razgnal hudobne je oblake,
Po nebu mavrico razpel —
Kmet rešen gleda jo vesel.

M e n c i.

Prosó ponoči mánemo,
Le urno, fantje in dekleta;
Prej z mesta se ne ganemo,
Da bo kopica vsa ometa.

Kaj imenitno ni prosó,
Da bi se merilo s pšenico;
Za močnik dobro je samó,
Za žgance, kruh, ne za potvico.

In pa iz črnega prosá
Dobi se lepa bela kaša;
Ko človek v skledi jo imá,
Kje je kaj boljšega, ne vpraša.

Zató ga kmetič rad imá,
Naj ga gospôda zaničuje;
In če z nogami ga teptá,
Pa zrno čisla in spoštuje.

Trgatev.

Fo nogradu se sučemo
Ter sladko grozdjiče berémo;
Pri delu glasno učemo,
Hvaležni čast Bogú pojémo.

Oj sladki sad, ti blagi sad,
Bog nam te vedno daj obilo;
Star bodi človek ali mlad,
Ti si v skrbéh mu tolažilo.

Oj blagor tebi, srečni kraj,
Kjer blaga vinska kaplja rase;
Kedór je nima, pije naj
Vodó, dolgčas za mizo pase.

Vživájmo blagi božji dar, .
Veselemu je Bog prijazen,
Samó prevzeti se nikár,
Da sod ne bo prehitro prazen.

Terice.

Ze zvezde gledajo z nebá,
Terica še mirú ne dá;
V noč tiho trlica ropoče,
Veseli mati so in oče.

Terice pridno lan teró,
Pa káko lepo zapojó;
Poslušajo jih moški radi,
Mladí in tudi sivobradi.

Če kateri siten nam se zdi,
Že rep na hrbtu mu visí;
Če pameten je, sam se smeje,
Pri peči se teriški greje.

Ko pa počitka pride čas,
Večerja dobra kliče nas,
Po trlici naj pride žlica,
Nikoli lena ni terica.

Vernih duš dan.

Mirno v tihi jami spite,
Ki vas krije hladna gruda;
Od trpljenja tu in truda
In skrbi se odpočite.

V tihi grob se jok ne čuje
Zapuščenega otroka,
In ne matere, ki joka
Za otrokom in vzdihuje.

Vi ste srečni; brez pokoja
Trudimo se mi, trpini;
Trnjev pot po solz dolini,
Težka nam je grešnim hoja.

Dan napoči v lepši zori,
Mirno spite v tihi jami;
Skoro pridemo za vami,
Da se združimo tam gori.

Predice.

Za kolóvrat sedemo,
Zavrtímo, predemo;
Nit gre gladka izpod palca,
Veselila bo tekalca.

Tu lepó se grejemo,
Šalimo in smejemo;
Zunaj oster sever brije,
Šnežna rjuha zemljo krije.

Právljice si pravimo,
Zdaj uganke stavímo;
Oče pa sedé pri peči,
Nočejo nobene reči.

Zdaj kolesa vstávite,
Spat lepó se správide;
Lahko noč! pa sladko spite,
Jutri zgodaj spet vstaníte.

K o v a č.

Kovač je pravi korenjak,
Pokorno njemu je železo;
Žareče vosek je mehák,
Ko kládivo pesti ga z jezo.

Ko v slami še lenuh leží,
Vihtí on kladivo in kuje;
Ko zvon večerni zazvoní,
Obriše pot si in praznuje.

In zdrav je naš kovaški stan,
Kovač ne bo redíł zdravníka;
On redko je kedaj bolán,
Krepost njegova je velika.

Kovač se trudi in potí,
In skopa je njegova plača;
Kakó pa zdrávo se živí,
Gospod se úči od kovača.

Tesar.

¶ Pri delu zgodaj je tesár,
Ne straši dež ga, mraz in veter;
Tesáril je sam ruski car,
Mož slaven, po imenu Peter.

Hlod dolg pred máno tu leží;
Jaz tešem ga po pravi meri;
Sekiro krepko dlan vihtí,
Da odskakujejo ivéri.

Tesarji hiše stavimo,
Kolibe, hleve, streham odre;
Kar hočeš, ti napravimo,
Če tudi nismo glave modre.

Nam sveti Jožef je patron,
Ki ga v ponižnosti častimo;
V nebesih íma on svoj tron,
Pomoči v sili ga prosímo!

K r o j a č.

Kaj imeniten ni naš stan,
Nič prav ga svet ne povzdiguje;
In vendar Turek in kristjan
Krojača včasí potrebuje.

Brez prave imenitnosti
Imá krojač dovolj težave;
Vsak dela njemu sitnosti,
Lep bil bi rad od nog do glave.

Suknò dragó, pa suknja naj
Prilega se, gubâ ne dela;
Že dobro; ko pa pravim: Daj!
Pa ni! — Volk sit, pa ovca cela!

Po hišah tudi hodimo,
S šivanko služimo si kruha;
Pa gospodinje sodimo
Po tém, kako katera kuha.

Čevljar.

Krojač je človek suh, legák,
Da ga lehkó kar sapa vzame;
Čevljar pa čvrst je korenjak,
Krepké imá roké in rame.

Zdaj dreto vleče, podplat zdaj
Pribija mož na nizkem stoli;
Vé tudi pametnega kaj,
Čeravno mož diši po smoli.

Otroci se ga veselé,
Ko pride s svojimi kopiti;
Ko stisne čevelj med nogé,
Začnè norčavo govoriti.

Vse pri čevljarju se dobi,
Povest, pravljica in uganka;
Vesélo, modro govori
Kopitar — šilo ni šivanka!

M i z a r .

Na tleh bi človek pri jedi sedél,
Na tleh bi pósteljo svojo imél,
Če Bog ne bil bi stvaril mizarja,
Ki dela za kmeta in za cesarja.

Kakó neokreten, okoren je les!
Za v peč je dober, dober za kres;
On vzame ga, reže in gladi in lika,
Posamezne dele umétalno stika.

Stol, mizo in klop, kar človek želi,
Mizarjeva roka vse naredí;
Omáro, pósteljo, pisano skrinjo,
Ki bo veselila gospodinjo.

Naredil je zibelko tebi mizar,
V kateri si ležal, ubožna stvar;
On méro vzame kedaj ti tudi,
Za mirni dom po zemeljskem trudi.

Šivilja.

Švanajst je ura odbila že,
Šivilja pri luči sedi še in vbada;
Po hiši so že pospali ljudjé,
Počivat bi tudi ona šla rada.

Poroka bo jutri, zató se mudí,
Da bode obleka za časa gotova;
Oj srečno dekle, nevesta ti,
Dočakala si, da boš njegova!

Uboga šiviljal Veselje in ples
V nedeljo čaka družice njene;
Na zemlji ona pač nima nebes,
V skrbéh in trudu mladost ji vene.

In vendar ne toži, rada trpí,
Pri delu še včasi malo zapoje;
Za mater skrbi, to trud ji sladí,
Da voljno prenaša težave svoje.

Krokar in lisjak.

Kos sira prinese krokar na hrast,
Ki ga je kje bil z okna ukradel;
Lisjak se priplazi: »O sirček, o slast!
Ko bi mu iz kljuna v moj gobček padel!

Oj ptica najlepša, kar svet jih imá,
Kako se svéti to perje tvoje!
Le škoda, da krokar peti ne zná,
Ti tudi, menim, le krokaš po svoje.

Da lep je, kakor perje, tvoj glas,
Vse hvale bi bil in časti nam vréden;
Vse bi te slavilo, mesto in vas,
Kralj ptičev bi bil in drug nobeden.«

Črnè si misli, te hvale vesél:
Poskúsimo malo, kako bi se pelo;
Kra, král je lepó na vse grlo zapel —
Sir pade iz kljuna priliznjencu v žrelo.

Kobila in volk.

Kobila z žrebetom se pase na polji;
Priplazi se volk, ki je prežal v goščavi;
Mladič bi bil požeruhu po volji,
Približa se starki ter ji pravi:

»Ta lepi konjiček! Teta kobila,
Pogajala se dolgo ne bova;
Povejte céno, meni ni sila —
Recíte, pa bo kupčija gotova.«

Kobila zarezgeta in reče:

»*Tu pod kopitom zapisano nosim;*
Sem pridite, stric; privzdignem pleče,
Če znate brati, berite, prosim.«

O to pa tol in hitro pristopi,
Od lákomnosti se cedijo mu sline;
Kobila, ne bodi lena, ga lopi
V obráz, da se zvrne in skoro pogine.

Lev in zajec.

Kralj lev se je nekdaj pogovarjal
Prijazno sè zajcem, zverjó uhato;
Besede je dobro tá preudarjal,
Spodobno se vedel in možato.

Le jedne ni mogel mož zamolčati,
Vesel časti in imenitnosti svoje:
»Kralj lev, je li res, če smem vprašati,
Da vam je petelin zopern, ko poje?« —

»»Veljaki imamo svoje slabosti,
Ta tó, ta óno, kaj bi tajili;
Na prímer, slon v vsej svoji kreposti
Ne more čuti prašiča, ko cvili.««

»Takó je v resnici, kralj češčeni,
Junaka včasi slabost obhaja;
Jednako godi se tudi meni,
Trpeti ne morem, ko pes zalaja.«

Prijatelja.

Kos in kalin, soseda mlada,
Imela sta se silno rada;
Nekdaj sta šla po gozdu, brata,
Kar prilomasti zver kosmata.

Kalin na bukev urno spleza,
(Mordà je bila tudi breza)
Kos pa na trebuh, potaji se —
Mrliča medved ne lotí se.

Zver ga povoha, glavo zmaje,
Koraka dalje godrnjaje;
Kalin pa zdrsne dol z drevesa:
»Kaj ti je pošeptal v ušesa?»

Kos vstane, prédenj se postavi:
»Dejal je kosmatin rujavi:
Beseda gladka večkrat laže,
Prijatelj v sili se pokaže.«

Sraka in pav.

Ženska, taka ali taka,
Zala hoče biti vsaka;
Vtakne rada kaj si v láse,
Ali kaj obesi náse.

Sraka, da bi bila zala,
Pavovih perés nabrala;
»To bo pa lepó!« in z vsémi
Našopiri se, našémi.

Zdaj pa k pavu v vás! sevéda
V mlaki se gredóč ogleda.
Pavu vsa izpremenjena
Reče: »Naj bom tvoja žena.«

Pav se razsrđi: »Ti spaka
Moja žena, ti si sraka!«
Perje svoje ji pobere,
Vmés še njeno ji izdere.

II.

Igrokazni prizori.

Na senožeti.

(Selska podoba.)

Dekleta:

Senó dekleta grabimo,
Prijetno žensko delo!
Pa peti ne pozabimo,
Kaj bi deklè ne pelo?
Le enkrat se lepo živi,
Ko mlada v žilah teče kri.

Vsi vкуп:

Le enkrat se lepo živi,
Ko mlada v žilah teče kri.

Fantje:

Dekletom mi pomagamo,
Prijetno moško delo!
Mi zdevamo, nalagamo,
Pa pojemo veselo.
Le enkrat se lepo živi,
Ko mlada v žilah teče kri.

Vsi vkuč:

Le enkrat se lepo živi,
Ko mlada v žilah teče kri.

Dekleta:

Pred nami splašena beži
Kobilica in skače;
Sirota zbegana boji
Lesene se zobače.
Živalca, nič se ti ne boj,
Mir boš imela še nočoj.

Fantje:

Kakó se sem ozirajo,
Nas gledajo po strani;
Pa pridno nas obirajo,
Kar jim nihčè ne brani.
Pa vsaka prosi le Bogá,
Da skoro naj moža ji dá.

Dekleta:

Da hišo bi pometala,
Otroke mu zibala;
Česala jih in spletala,
Zanj kuhala in prala.
On dobro jedel bi in pil,
In zraven pa še siten bil.

Fantje:

Vse vendar rada potrpi,
Če je le polna skrinja;
Potí se rada in skrbi,
Da je le gospodinja.
Vesela vsaka je možá,
Samica stara se kesá.

Pastir:

Končati delo že je čas,
Domá večerja čaka nas;
Že solnce blizu je gorá,
In dosti še leži sená.

Vsi vkuč:

Prav pravi pastir, res pozno je že,
Le urno, le urno sukajmo roké!
(Sliši se piskanje, čez nekaj časa nastopi)

Pikin Jože:

Pikin Jože, tralala!
Póvsod in nikjer domá;
Staro in mládo
Ima ga rádo,
Piskati in peti zná.

Pripovedke lepe zna,
Pol smehá in pol joká;
Burke uganja;
Mati županja
Sama rada ga imá.

Vsi:

Pikin Jože, dober dan!

Pikin Jože:

Pevcev kralj imenovan.
Takó se namreč imenujem sam,
Ker kakor kos in slavček peti znam.
Z beračem pita me hudobni svet,
Berač! kričé otroci zad in spred.
Kaj, jaz berač? Jaz ne molim roké,
Ne pačim se, ne prosim vbogajmé;

Pred cerkvijo pri vratih ne čepim,
Zaslužim si pošteno, kar dobim.
In radi dájo, kar dadó ljudjé,
In zraven se še tudi veselé
Veselega čudaka. — Jaz berač?
Naj bo, če se mi reče postopač;
Popotnik, pevec sem popotni jaz,
Ne straši glad, vročina me in mraz;
Brez davka, brez opravka in dolgá
Lepó živim, vse rado me imá;
Po koncu nosim glavo brez skrbi,
Vse moje, kar mi vidijo oči!

Kjer slovensko govori,
Po slovensko Bog se moli,
Zlata kapljica zori,
Krasne gore, cvetni doli:
Brata brat Sloven pozna,
Tam povsod sem jaz domá.

Žena pridna, mož junak,
Kakor makov cvet dekleta;
Sin mladenič korenjak,
Vreden matere, očeta.
Kar se reče, to veljá.

Tam, oj tam, sem jaz domá.

Zdaj pa ne morem več; suhó mi je
Od petja in od žeje grlo vse.
Krščanske duše, kje je kaj mokrote?

Pastir (mu pokaže studenec):

Poglejte, tukaj dosti je dobotel
Vodica čista je in hladna tudi.

Pikin Fože:

Za zadnjo silo! Nič se mi ne čudi!
Pa ribice po njej igrajo se,

In dobro, vidim, v njej imajo se;
Ne bom vas motil, ribice drobné,
Kalil ne bodem bistre vam vodé;
Kaj drugega želi si pevca grlo.

(Deklica mu prinese vrč z vinom.)

Pikin Jože (pije):

Kakó to dobro dé! Ti dekle vrló!
Povrni Bog ti, kar si mi storilo!
Da bi možá poštenega dobilo!
Kako ti v lice šinila je kri!
Kaj ne, jaz vem, kaj si deklè želi?

(Pogleda v studenec.)

Oj srečne ribice vé,
Ne znate, kaj je gorjé;
Nikdar iz vode ne greste,
Kaj je vročina, ne veste;
In kar najhujše je nam,
Neznana žeja je vam.

(Ogleduje se v vodi.)

Oj Pikin Jože, Pikin Jože ti,
Kakó si lep bil nekđaj, kakor kri
In mleko! Stara Pika, tvoja mati,
Ne mogla bi te takega poznati.

Oj ti mladost, življenja zarja,
Enkrat samo nam siješ ti;
Oko berača in cesarja
Zastonj po tebi se solzi.

Stoj, Pikin Jože, to ni pravi glas,
Veselje s tabo pridi v trg in vas!
Mladino sámó vidiš pred seboj,
Poskočno jim zapiskaj in zapoj.
Mladina moška tu in ženska tam;
Po dva in dva! Jaz pa zagodem vam.

Po dva in dva podajte si roké
In urno mlade sukajte petél (Plešejo.)

Gospodar župan (pride):

Tako se dela? Dideldideldaj!
Znorelo vse se suče, to je kaj!

Pikin Fože:

No, kaj pa to, če mladi se ljudjé
Pod milim nebom malo zavrtél
Mi tudi, oče, bili smo mladí
Nekdaj, in zdaj, pomislite, so ti.

Gospodar:

Ti pa že ti, ki motiš mi ljudi,
Ti lahkokruhar sivolasi ti;
Ne orješ in ne seješ, ne skrbiš,
Pa kakor vrabec v prosu le živiš.

Pikin Fože:

Ljudem življenje lajšam in sladim,
Kaj dé, če včasí malo ponorim;
Veselje nosim, trosim krog in krog,
Veselega vesel je tudi Bog.

Gospodar:

Naravnost v luknjo s takimi ljudmi!
Takó postava nova govori.

Pikin Fože:

Za naju, menim, stara še veljaj,
Bog srečo vam, župan oblastni, daj.
Poglejte le, kako po plesu spet
Roké vam urno suče mladi svet!
Mazila hoče málinsko koló,
Veselje delo dela nam lahkó.

Kaj menite, kako se vas bojim!
Večerjo dobro, vem, pri vas dobim.
In zdaj pa jedno še, ki bo za vas,
Pošteno, ne samó za kratek čas.

(Poje.)

Kmetov stan najtežji stan,
Skrb in delo dan na dan!
Vbija se in trudi,
Da se v jamo zgrudi.
Od zore do mraka
Težava ga čaka;
Od mraka do zore
Prav spati ne more.
Žena ga pika,
Sila velika,
Zdaj moke, zdaj soli
V predalu ni.
Obuti nima Tine kaj
In Minka kaj obleči.
Ti vedno daj in vedno daj,
Vsem ni mogoče vstreči.
Davki pridejo, priklade,
Kje naj jemlje, da ne krade.
In če ne plačaš, reva,
Pa kravica iz hleva!
Prodati ni že kaj,
In vendar daj in daj.
Žito na polju zori,
Siv se oblak pridrvi.
Toča se vsuje z nebá,
Klas mu in lat pokončá. —
Brez dela, skrbi
Gospoda živí.
Odvetnik, notar
Kuje si denár;

Peró pomoči,
Goldinar skoči.
Pravde ni konec,
Poln mu je lonec,
Kmetu pa prazen,
Lepa prikazen!
Zdravnik potiplje žilo —
Goldinar za plačilo;
Če kaj zapiše,
Veljá pol hišel
Uradnik sedi,
Nič se ne mudi,
Peró mu igrača,
Gotova je plača. —
Čevljarja poglejte, kako živi!
S kopiti po hišah se z lahka redi.
Na stolcu sedi mastito,
Ima med koleni kopito
In s šilom vbada, zabija žebljè,
Pa norce uganja, da smeje se vse.
Zdaj žganci, zdaj krača,
Klobasa, pogača:
Kar dobrega hiša imá,
Vse rado čevljarju se dá.
Na zadnje pobere kopita, pa gre,
Na oglu poskoči, zavriska: juhé!
Karkoli na svetu živi,
Kmet z žuljavo roko redí.

Vsi:

Kmetov stan najtežji stan,
Skrb in delo dan na dan!
Vbija se in trudi,
Da se v jamo zgrudi.

(Zazvoni.)

Pikin Jože:

Slišite zvonjenje?
Angeljsko češčenje.
Klobuček z glavé,
Sklenimo roké,
Pokleknimo
In molimo!

(Pokleknejo in molijo.)

Vsi:

Solnce je že za goró,
Seno naloženo,
Delavci domú gredó,
Delo je storjeno.
Domú se pomiče
Počasi voz težák;
Večerja nas kliče;
Polje objema mrak.
Že leta netopir;
Povsod je mir!
Mi tudi smo mirú željni,
Domú se nam mudí.

Prijatelj.

Osebe:

Gregor, gospodar.

Matijče, njun sin.

Marijana, žena njegova.

Jurček, pastir.

Prvi prizor.

Matijče in Jurček (*sedita si nasproti za mizo*).

Matijče: Ti bi bil kar zijał, toliko lepega je bilo na prodaj, kamor je človek pogledal. Jaz prej nisem vedel, kaj je semenj!

Jurček: Ali si tudi kaj kupil?

Matijče: Kupil, kupil! — Poglej tá-le nožiček; kaj praviš?

Jurček: Lep! Nikoli nisem še kaj takega videl. Tri rezila, jedno véliko, pa dve mali. Gospod učitelj nimajo lepšega. Jeklo je dobro, kakor kaže.

Matijče: Pravo angleško jeklo, ki je najboljšé na svetu. Reže, kakor britev; poskúsil

Jurček: Pa ta lepi roč; jelenov rog, kali? Pa to je menda srebro, ki je vdelano vanj.

Matijče: Čisto srebro; saj je pa tudi lahko. Kaj meniš, koliko sem dal zanj?

Jurček: Dve kroni gotovo.

Matijče: Tril

Jurček: Tri krone; raca na vodi, to niso mačkine solze!

Matijče: Torej ti ugaja?

Jurček: Kako bi mi ne? Srečen, kdor si more kaj takega kupiti!

Matijče: Ná ga; záte sem ga kupil.

Jurček: Béži, béži; záme si ga kupil! Záme kaj tako dragega?

Matijče: Kàj nisi moj prijatelj? Koliko si mi ti že dobrega in prijaznega storil! Pa bi jaz nič ne tebi?

Jurček: Kaj boš pa sam imel potém?

Matijče: Nič ne skrbi; tudi sebe nisem pozabil. Glej to listnico, pa to, pa to (*zaporedoma privleče več stvarij iz žepa ter jih razloži po mizi*). Kaj praviš?

Jurček: Matijče!

Matijče: Nu, kaj me tako gledaš?

Jurček: Ti, vse to skupaj, to je drago; jaz ne vem, koliko si dal za vse, ali to mora biti veliko, veliko denarja, Matijče!

Matijče: Kaj meniš, koliko? Nù, tako kakih dvajset kron bo že!

Jurček: Dvajset kron, to praviš kar tako, kakor da bi bilo dvajset lešnikov, pa ne dvajset kron! Kje si pa dobil na enkrat toliko denarja?

Matijče (*črez nekaj časa*): Od očeta!

Jurček: Od očeta?

Matijče: Zakaj pa ne od očeta? Kàj menda nimajo, kali?

Jurček: Imajo že, in dober mož so tudi —

Matijče: Pa radi me imajo, ali ne?

Jurček: Tisto tudi; ali da bi ti dali kar tako, ne védi za kaj, dvajset kron, to meni noče v glavo in noče.

Matijče: Če nočeš verjeti, pa pústi!

Jurček: Ne bodi hud, Matijče; ali meni to ne dá mirú, saj sem tvoj prijatelj.

Matijče: Nù, saj si prav uganil, da nimam denarja od očeta. Veš, hotel sem se samo malo pohvaliti, kako radi me imajo oče, če tudi zdaj pa zdaj malo zateptajo in zaropočejo nad menoj. Mati so mi dali denar; to mi boš pa vendar verjel, kaj?

Jurček: Prav rad, ko bi le mogel, Matijčel!

Matijče: Tako? Tega tudi ne? Ta je lepal Sicer pa moram reči, da ne vem, kaj hočeš, ko me tako natanko izprašuješ. — Ná, še tó-le, pa tiho bodil!

Jurček: Ne, Matijče. Jaz ne vzamem ničesar, dokler mi nê poveš, odkod imaš denar. Še nožiča nočem, ná ga nazaj (*položi ga na mizo; Matijče ga odriva od sebe in Jurček ravno tako. Slednjič vzame Matijče kučmo, ki je ležala poleg njega na mizi, ter jo povezne kakor nehotoma čez nožič*).

Matijče: Nù, da bo mir besedij; od očeta ga nimam, od matere ga nimam, našel sem ga!

Jurček: Ne, ljubi Matijče, našel ga tudi nisi; in ko bi ga bil, saj bi ga ne bil smel spraviti; kar najdem, ni moje.

Matijče: Torej našel tudi ne; nù, pa recimo: ukrál sem ga!

Jurček: Strašno, grdo besedo si izgovoril, Matijče; veš, kaj si rekel? — — In vendar, kakor je strašno, prej ti nisem mogel verjeti, zdaj pa — —

Matijče: Zdaj pa mi verjameš!

Jurček: O, kako neràd!

Matijče: Kaj pa je to tako strašnega? Kar je očetovo, je naše, tudi moje; saj sem jedini otrok; nazadnje bo vendar vse moje.

Jurček: Kako govoriš! Tako se ne govori, in tako se ne dela! Tvoje je samo, kar ti dadó oče sami, ali pa mati.

Matijče: Recimo, da ni prav, kar sem storil; saj tudi ne pravim, da je; ali saj se dá sčasoma poravnati. Oče imajo ravno zdaj, ko so prodali vole, več denarja skupaj; preštevalo ga ne vsak dan, kakor kak skopuh, in potrebovali ga tudi ne bodo še tako hitro. Dotlej bo pa že vse v redu. Mati mi bodo že pomagali, nič me ni skrb.

Jurček: Ali miren vendar ne moreš biti, jedno minuto ne; vsak čas pride lahko vse na dan.

Matijče: In če pride, kdo pa pravi, da bodo ravno mene dolžili? Zakaj ravno mene?

Jurček: Matijče, Matijče! To so čudne besede; upam, da ti ne gredó od srca.

Matijče: In ko bi mi šle, kaj potém?

Jurček: Potém bi si ne mogla biti več prijatelja.

Matijče: Ti me menda vendar ne boš izdal, tak nisi, kaj?

Jurček: Ne, izdajal te ne bom, ne tebe, ne drugega; jaz nisem izdajalec. Tudi te ne bo treba izdajati; sam boš govoril, upam, ko bo treba. Samo boljše je, da govoriš sedaj precej. — Matijče, ako si res moj prijatelj, stóri mi, kar ti svetujem, česar te prosim. Stopi pred očeta, še danes, kedar pridejo, pa reci jim: Oče, grešil sem; to in to sem storil. Izkušnja me je premagala. Kesam se; enkrat in nikoli več. Storite z menoj, kar hočete, samo odpuščajte mi, oče! *(Začujejo se koraki v veži; vrata se odpro, in Gregor vstopi. Dečka ga pozdravita, on kratko odzdravi ter gre v stransko izbo. Jurček dregne Matijčeta, češ, naj se izpové očetu. Matijče se ne gane, ali preplašen je. Nekaj časa vse mirno in tiho, dečka molče sedita in plaho čakata, kaj bo. Čez nekaj časa pride mož iz stranske izbe, stopi k mizi in reče Jurčku s trdim ali mirnim glasom.)*

Drugi prizor.

Prejšnja. Gregor.

Gregor: Ktera je sedma zapoved božja?

Jurček: Ne kradi!

Gregor: Tako? Veš jo torej še; ali pa tudi ravnaš po njej?

Jurček: Do zdaj sem, oče; in upam, da bom tudi zanaprej z božjo pomočjo. (*V veliki zadregi se igra Matijče s kučmo, privzdigne jo nehotoma, da se nožič zagleda.*)

Gregor: Čegavo je to?

Matijče: Moje ne, oče!

Gregor: Mólči ti, tebe nisem vprašal. In ti? — Tebi tudi ni treba govoriti; vse mi je jasno; da bi tako ne bilo! Ko se tako-le kje, kjer jih ni nihče izgubil, najde kakih — dvajset kron, lahko se gre na semenj, pa si kupi takih-le gosposkih nožičkov.

Jurček: Oče, jaz nisem bil na semnju in nič si nisem kupil, mater vprašajte.

Gregor: Če nisi bil sam, pa si naročil komu. (*Matijče se hoče skrivaj izmuzati iz sobe, oče ga prime za ramo.*) Nič ne bo! Tu ostani, pa poslušaj, da ti bo v svarilo! (*Furčku*) Ne tájil!

Jurček: Jaz ne tajim, ker nimam kaj.

Gregor: Tat!

Jurček (*skoči nehotoma po koncu*): Oče!!

Gregor: Kaj?! Glejte jo no, spako! Najprej krasti, potem bi se mi pa še grozilo!

Jurček (*mirno, pa krepko*): Jaz nisem tat, oče; kradel nisem, pa grozim se vam tudi ne! Ali zbadlo me je, ko ste vrgli v mé tisto grdo besedo; ne bodite hudil!

Gregor: Taka trdovratnost in potuhnjenost! Ali veš, kdo sem jaz?

Jurček: Vem, oče; moj gospodar ste vi, kteremu sem pokorščino dolžan in spoštovanje, kakor svojemu očetu.

Gregor: Kaj gospodar? Kdo te je vzel pod svojo streho, nagega berača, ki ni imel žive duše na svetu, da bi se bila zmenila zanj?

Jurček: Vi ste me vzeli pod svojo streho; hvaležen sem vam in hvaležen vam bom vse svoje žive dni. Dobrotnik ste moj; pod svojo streho ste me vzeli nagega berača, prav pravite, oče; ubogo siroto, ki ni imela žive duše na svetu, da bi se bila zmenila za njo; prav pravite. Lepo, po očetovsko ste ravnali z menoj. Bog vam obilo povrne vse, kar ste storili záme, v tem življenju in v ónem. Kaj bom jaz sirota? Pridno in zvesto sem vam služil, kakor sem mogel; napačnega nisem vedoma nikoli nič storil.

Gregor: Besede, besede! Govoriti znaš, to je res, kakor duhovni gospod na prižnici. Torej še vedno tajiš? Na kolena!

Jurček: Ne, očel! Pred Bogom se klečím, pred človekom ne, bodi še tako imeniten. Tudi nimam za kaj.

Gregor (*vpije*): Torej ne, ti zgaga, ti —!

Jurček: Vse, kar hočete, samo tat ne.

Gregor (*vpije še huje*): Ti — —! (*Vrata se odpró, vstopi Marijana.*)

Tretji prizor.

Prejšnji. Marijana.

Marijana: Za božjo voljo, kaj je?

Gregor: Kaj je? Tatú imamo pod svojo streho, to je!

Marijana: Tatú?

Gregor: Tatú, tatú! In tega tatú si vzredila ti; ti si mu dajala potuho: Jurče spredi, Jurče vzadi; zdaj ga pa imaš! Tako priden, tako pobožen! Zdaj ga pa vzemi, pa beži z njim v gozde, predno pridejo pónj in ga odpeljejo v ječo.

Marijana: Jezus Nazarenski! ne govóri takó.

Gregor: Kako pa naj govórim?

Marijana: Tat, praviš, Jurček tat? Kaj pa ti je ukradeno?

Gregor: Bog vé, koliko časa bi bilo še ostalo na skrivnem, pa me je prosil Borovščakov Martinek, naj mu posodim, da bo imel za davek. Dvajset kron, ne jedna več, ne jedna manj, mi je izginilo; ni jih, pa jih ni!

Marijana: Kdo pa pravi, da so ukradene? Kaj ni mogoče, da si jih izgubil?

Gregor: Izgubil? Jaz pa izgubil? Kdaj sem jaz še kaj izgubil? Ne sodi me po sebi. Jaz izgubil? Reci rajši, da sem jih zapravil, zapil, zaigrall. Božja oblast!

Marijana: In če ti je denar res vzet, kdo ti pa pravi, da ti ga je vzel ravno ón, Jurček?

Gregor: Kdo drugi? Morda Kališki Štefè, ki sedi že svojih pet mesecev? Ali ti? Ali ta? (*Pokaže na Matijčeta, ki ne vé, kam bi se dejal*). On in noben drugi! Jaz vem, kaj pravim; jaz ne govorim kar tako. (*Furčku.*) Daj sem, kar še imaš, potém se pa poberi spotoma iz moje poštene hiše in nikdar se mi ne prikaži več pred moje obličjel!

Jurček: Bog mi je priča, da nisem nič vzel, da nimam krivičnega blaga pri sebi; poglejte, prepričajte se!

Gregor: Ó tako neumen nisi, skrito imaš kje.

Jurček: Če mi ne verjamete, kaj bi govoril?

Gregor: Poberi sel! Pri tej pričl!

Marijana: Za božjo voljo, Gregor, ne bodi nu vendar tak, ne prenagli se. Če mu tudi ne verjameš, da je nedolžen, zdaj ga vendar ne boš podil izpod strehe, v trdi noči! Kam pa naj se obrne sirota? Vsaj to noč ga pústi še pri nas. Jutri bo že kako Bog skrbel — —

Gregor: Ne jedno uro, jedno minuto ne trpim tatú pod svojo pošteno streho. Pri tej priči! Pa nikoli več pred me!

Marijana (*joka*): Za pet krvavih ran, Gregor! Ti si kakor vihar; pomiri se nu malo, saj nisi hudoben človek, samo prenagel si. Usmiljen bodi, da bo tudi nebeški Oče kdaj usmiljen s teboj.

Gregor: Kar sem rekel, to je kakor pribito. Če ne moreš prebiti brez njega, pa pojdi z njim; nihče ti ne brani!

Jurček: Mati, mirni bodite; ne jokajte, da mi ne bo še huje. Jaz pojdem, dasi mi je težko, da moram tako iti. Bog me ne bo zapustil; prej ali slej pride moja nedolžnost na dan. Hvala vam, oče, in vam, mati, za vse dobro, kar ste mi storili, ubogi, zapuščeni siroti. Sirota sem prišel, sirota grem izpod vaše strehe. Z Bogom! — Z Bogom tudi ti, Matijče; rad sem te imel; bodi priden in pošten, da te bodo veseli oče in mati. Z Bogom! (*Gre k vratom in prime za kljuko.*)

Matijče (*ki je bil ves ta čas nemiren, kakor človek, ki bi nekaj storil rad, pa si ne upa, jokaje*): Ne, Jurček, jaz te ne pustim; tako ne smeš iti od nas, rajši ne vem kaj! (*Poklekne pred očeta, s povzdignjenimi rokami.*) Oče! Jurček je nedolžen, pokličite ga nazaj. Tat sem — jaz! (*Pokrije si z rokami obraz.*)

Gregor: Kaj pa zdaj ta komedija? Kaj takega si pač čital kje v kakem lepem berilu, kjer so ljudje

vsi tako dobri, tako lepo, praznično mislijo in govore, zgolj angeljčki v človeški podobi. Vsak bi za vsakega kar v vodo skočil, ali pa v ogenj. Za svojega prijatelja se hočeš — žrtvovati, ali kako se že pravi. To je vse prav lepo, ali ne velja pod slamnato streho.

Matijče: Oče, nič komedije, nič žrtvovanja! Sram me je, ali zdaj ne smem, ne morem več molčati; storite, kar hočete z menoj! Jaz sam ne vem, kako sem mogel toliko časa molčati, ko ste tako po krivem dolžili ubogega Jurčka! In on je vedel vse; jedno samo besedo, pa je bilo vse očito. On pa je molčal in trpel záme. Da mi boste verjeli: Ta nožič je moj; jaz sem ga kupil na semnju zanj. Dal sem mu ga bil; ko je pa zvedel — prej ni dal mirú — odkod je denar, pa ga ni hotel več. Kako mi je prigovarjal, naj vam vse povem, jaz pa sem bil trdovraten do zadnjega! Glejte, pa še to sem kupil, pa to, pa to! (*Prej je bil vstal, zdaj zopet poklekne.*) Oče, storite z menoj, kar hočete, vse sem zaslužil; samo odpustite mi. Nikoli več, nikoli več!

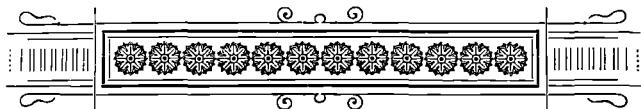
Gregor (*zavihti pesti nad njim*): Ti!! —

Jurček (*priskoči in ga prime za roke*): Oče, odpustite mu! Jaz ga poznam, dober otrok je; samo enkrat ga je premagalo in preslepilo; pa ga ne bo več.

Gregor (*pokaže na mizo ženi*): To v peč! (*Matijčetu*) Ti spat! Jutri zjutraj k izpovedi z materjo! (*Zopet ženi*) Temu prinesi večerjo, jaz sem sit! (*Odide.*)

(Zagrinjalo pade.)

Maščevanje.

Osebe:

Martin Zagorjan, premožen kmet. Tone, njun sin.
Liza, žena njegova. Franca, dekla.
Jurko Ozimek, drvar.

Večer. Huda burja, sneg mete. Kmetška soba.

Prvi prizor.

Liza.

Liza (*zgiblje perilo pri veliki mizi. Pogleda skozi okno*): Strašno vremel! Pa tako nanagloma je prišlo. Ura že sedem, pa še ga ni. Ob šestih je dejal, da pride. (*Odpre malo vrata v kuhinjo.*) Franca, skoči, skoči k Staretovim po Toneta. Precej naj pride; večerjati je čas. Kar s seboj ga vzemi. Očeta ne bomo čakali z večerjo.

Franca (*iz kuhinje*): Precej!

Liza: E, kaj bi skrbela! Mož se lahko malo kje zamudi; pri tovariših sedi v veseli družini; ni, da bi vsak čas gledal na uro. — Gozd, tema! Kaj to njemu? Mižé najde domú! In vendar bi rada, da bi bil že tu. Noč ima svojo moč, in pa celó v takem vremenu!

Drugi prizor.

Liza. Franca.

Franca (*vstopi prestrašena*): Pri Staretovih ga ni, matil

Liza: Kaj? Pri Staretovih ga ni, praviš?

Franca: Ne, matil

Liza: Kje je pa Šimek Staretov? Saj vedno vkup tičita.

Franca: Šimek je domá; za mizo sedi, pa piše.

Liza: Nemogoče! Kaj pa pravi?

Franca: Do mraka je bil pri njem, potlej se je pa kar izgubil. Bog vedi, kam ga je neslo! (*Izide.*)

Tretji prizor.

Liza (*sama*).

Liza: Jezus Nazarenski, mordà pa vendar ne! Kako me je nadlegoval, naj ga pustim očetu naproti! Otrok tako pozno sam v gozd! — Ko bi bil pa vendar šel? Češ, da bodo videli, da me ni strah. Podobno mu je že. Jaz sem pa mislila, da je pri sosedovih! Moj Bog, moj Bog! — — Ko bi zdaj kar tako le prišla oba! Saj bosta, saj morata! Kaj pa bi, ko bi ne! Ali če je pa šel, pa sta se izgrešila z očetom! Tema kakor v rogu, pa sliši se nič ne, veter tuli kakor gladen volk! Kaj čakam? K sosedul Pavlè pa Matija ga morata iti iskat; jaz bi šla sama, ali kolena se mi šibé od strahú. (*Izide.*)

Četrty prizor.

Franca.

Franca (*vstopi ter začne zgibati perilo*). Kaj bo, če pridejo oče, pa ne bo fanta! To bodo vsi

križi doli; uboga mati! Radi ga imajo, dasi so vedno nekako ošorni z njim; ali to je samo na videz. Kaj bi pa ne; jedini otrok, pa lepo premoženje! Fant tudi ni napačen; samo malo razvajen je, pa svojo glavico ima! O Bog! Ko bi se zdaj le vrata odprla, pa bi vstopil ves bel od snega! To bi bilo veselje!

Peti prizor.

Liza in Franca.

Liza: Že sta ga šla iskat. O Bog daj, da bi ga skoro pripeljala!

Franca: Bog daj! (*Oči si briše in izide.*)

Šesti prizor.

Liza (*sama*).

Liza: Huje in huje razgraja vihar. Moj Bog, moj Bog, kaj bo! (*Pred podobo matere božje na steni.*) Oj ti, presveta devica Marija sedmih žalostij; ti, ki si bila izgubila svoje božje Dete v Jeruzalemu in z mečem v srcu ga iskala, s svojim ženinom, svetim Jožefom; pa si ga našla v templju med pismouki! Usmili se mene uboge matere; ti veš, kaj trpi mati, ki je izgubila dete svoje. Daj, da mi zopet pride moj ljubi Tonček. Peš hočem romati ná božjo pot na Sv. Višarje, pa Tonček z menoj. Usliši prošnjo uboge matere. (*Nekaj časa vse tiho; nato se čuje, ko nekdo v veži z nogami bije ob tla, kakor bi si otresal sneg.*) Jezus Marija! Gotovo Martin, pa sam! (*Vrata se odpró; Furko Ozimek prinese štupe-ramo Tončeta.*)

Sedmi prizor.

Liza. Jurko. Tone.

Jurko: Ali kupite štupe?

Liza: Sveta devica Marija! Tonček, moj Tonček!
Oj ti grdo dete ti! Kako sem bila v strahu!

Tone: Ne bodite hudi, mati! Nikoli več.

Liza: Da te le zopet imam! (*Objema ga in poljublja.*)

Jurko (*razprti ga kakor koš ter postavi na klop poleg mize*): Držal se me je, kakor laščec; toliko, da me ni zadušil z rokami okoli vratú. Tisto tončkanje in objemčkanje in cmokanje pa pozneje! Zdaj hitro v posteljo moža, da se ogreje lepo polagoma. Pa roke in noge mu dobro odrgniti, pa bo!

Liza (*Furku*): Pa tí si nam to storil, tí?

Jurko: Jaz? Zakaj pa jaz ne? Kaj sem tako hudoben človek? Todà, tudi to pozneje; zdaj hitro v posteljo. (*Liza nese dečka v stransko izbo.*) Lahko noč, Tonče; dobro si se me držal; prav tako!

Tone: Lahko noč, stric!

Jurko: Stric! — Tepec, bi rekel kdo. Res ni mordà kaj posebno pametno, kar si storil, Jurko; ali dobro je pa vendar. Vsaj meni se zdi. Tako nekako lahko in prijetno mi je tu le notri. Saj ni treba, da bi bilo vse tako strašno pametno in prebrisano, kar človek stori na svetu.

Liza (*pride iz stranske sobe*): Jurko! Ti si nam to storil! Veš, to je bilo lepo! Kako bi se ti mogla prav zahvaliti? Ti, ki ti je moj mož, če tudi ne rad, storil toliko krivico!

Jurko: Martin Zagorjan Juriju Ozimku krivico! To je ravno tako, kakor bi jaz z nogo na pol strl črva na potu, pa bi mi živalca očitala, da sem ji storil krivico!

Liza: Bridko govoriš, Jurko, ali kdo bi ti zameril! Velika krivica se ti je zgodila v naši hiši. In ti si se tako maščeval, Jurko!

Jurko: Že dobro, že dobro, mati! Ali zdaj moram iti; večerja me čaka.

Liza: Tako pa menda vendar ne boš hodil od nas. Prav bolelo bi me, veš, Jurko. Franca, večerjo na mizo!

Jurko: Tega pa ne, mati! Kaj bi rekli oče Martin, ko bi me našli tu za mizo pri večerji, pri njihovi večerji!

Liza: Kaj bi rekel Martin? Da bi le skoro prišel!

Jurko: Ko bi me našli pod svojo streho, odkoder so me izpodili kakor psa — hlapca tatinskega, ki jih je okradel! o! — —

Liza: Tvoja nedolžnost je prišla na dan.

Jurko: Nedolžnost, nedolžnost! Ali sedel sem pa vendar svoje tri mesece, ne en dan manj, v vsej svoji nedolžnosti! To pečel!

Liza: Kaj meniš, da mene ni bolelo? Tista nesrečna naglica, ki je storila že toliko hudega! Odpusti, Jurko! (*Franca prinese večerjo.*) Zdaj pa malo sédi in zajmi! (*Gre v stransko izbo pogledat, nato pride nazaj.*) Spi, kakor bi ga zazibal.

Jurko: Tako je prav! (*Hoče oditi.*)

Liza: Morda vendar ne boš tak! (*Pelje ga za mizo; Jurko sede. Liza gre ven in pride čez nekaj časa z vinom, ki ga postavi pred gosta.*) Zajel boš in pa pil ga boš tudi en kozarec; drugače bi morala misliti, da si še vedno hud.

Jurko: Da boste torej videli, mati, da nisem, pa bodi, na vaše zdravje! (*V veži se začujejo koraki.*) Oče!

Liza: Le tiho bodi, pa jej in pij!

Osmi prizor.

Prejšnja. Martin.

Liza in Jurko: Dober večer!

Martin: Dober večer! (*Po strani pogleda Furka.*)

Kje pa Tone?

Liza (*migne Furku, ki hoče govoriti, da naj molči*): Kaj ni prišel s teboj?

Martin: Prišel z menoj! Kaj čenčaš?

Liza: Naproti ti je šel, ali te ni srečal?

Martin: Naproti šel, srečal! Jaz ne vem, kako to govoriš, ženska! Ali si ga malo preveč potegnila, kali?

Liza: Pa ti je vendar šel naproti!

Martin: In ti si ga pustila? Na večer, v takem vremenu, ženska!

Liza: Sam je šel, skrivaj! Pa takrat je bilo še lepo.

Martin: Sam je šel! To kar tako praviš, pa mirno sediš in se gostiš s tujim človekom za mizo, kakor bi ne bilo nič. Lepa mati!

Deveti prizor.

Prejšnji. Tone.

Tone (*v dolgi srajci pride iz stranske sobe*): Saj sem tukaj, oče; ne bodite hudi!

Liza: Ne pojdeš brž v listje? Da se prehladiš! (*Tone odide.*)

Deseti prizor.

Prejšnji (*brez Toneta*).

Martin: Kaj pa ta komedija?

Liza: Najprej sédi lepo za mizo, Martin, kakor se spodobi poštenemu krščanskemu gospodarju in

hišnemu očetu; potem se ti bo vse lepo povedalo. (*Prisili ga, da sede.*) In pa večerjal boš prej.

Martin: Večerjal sem že.

Liza: Pil pa boš vsaj, če si ga tudi že svojo merico.

Martin: Kaj bom tebe vprašal?

Liza: Saj veš, da ti ga privoščim; in čez mero ga tudi nisi še nikoli. (*Natoči mu.*) Vidiš, to je bilo tako. Saj poznaš fanta. Po vsej sili ti je hotel naproti. Jaz pa, da ne, dasiravno je bilo vreme še do mraka lepo. Pa se je izmuzal skrivaj. Kako sem se prestrašila, ko ga ni bilo najti nikjer. Precej sem mislila, kam ga je neslo. Tekla sem k sosedom, da sta ga šla Pavle in Matija iskat. Še zdaj ju ni nazaj. Noč, pa tako strašno vreme! Še misliti ne smem, kaj bi bilo, ko bi Bog ne bil poslal téga-le moža. Štupo-ramo ga je prinesel domú.

Jurko: Ej, Bog poslal! Prišel sem bil malo prej domú iz »Lisičje rebri«, kjer drvarim čez dan, pa sem se ogrel pri peči. Pa ti prideta in potrkata na okno Matija in Pavle, češ, ali ni Tončka pri nas. Kaj bo iskal pri nas, Zagorjanov Tonček! Dolgega pogovora ni bilo treba; šel sem z njima iskat ga. Da ga lažje najdemo, smo se razkropili, vsak na svojo stran. Jaz na desno; da je bila prava, ali morem jaz kaj za to? Pri tistem starem hrastu, veste, ki je bilo predlanskim treščilo vanj, zagledam, kako nekaj kopitlja in cepeta v zametu. Pa sem pobral in oprtil ter nesel, kamor gre. To ni nič posebnega.

Martin (*podá mu roko*): Jurko, ti si pošten mož.

Jurko: Pošten! — —

Martin: Veš, tisto kar je bilo med nama, pustiva! Vsak človek se lahko moti. Na tvoje zdravje! Kaj bi se krčil; tistega menda vendar ne boš zahteval od mene, da naj pokleknem pred te, pa te prosim

odpuščenja. Bog te živi! (*Lizi.*) Še jednega, pa še ne gremo! (*Liza odide s prazno steklenico ter se vrne s polno črez nekaj časa.*) — Veš, Jurko; zdaj me imaš v pesti; lahko z menoj storiš, kar hočeš. Bodi krščanski z menoj! Pametno govoriva in možato! Kozico imaš; za silo je že, res; ali krava je vendar le krava. Jaz imam jedno, ki je ravno ne potrebujem. Lepo živinče, pri prvem teletu. Če je nočeš domú goniti v takem vremenu, pa pridi jutri zjutraj po njo, s teletom vred! Kaj gledaš?

Jurko: Oče Zagorjan! Če pomislim, káko veselje bi bilo to moji Marijani; saj nima druge želje na svetu, kakor kravico, svojo kravico — res, težko se mi je braniti. Bodi torej; samo tistega mi ne smete misliti, da ste mi kaj dolžni.

Martin: Dolžán! Po pismu menda ne, ali med poštenjaki pa, tako da te ne poplačam, ko bi ti dal polovico svojega premoženja! Torej udari v roko, in kup je storjen.

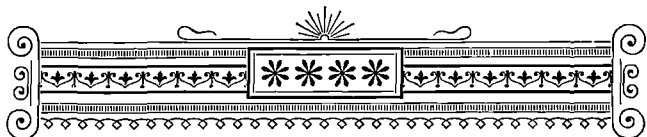
Jurko: Kako bo gledala Marijana! Vidite, samo zavoljo nje se ne branim. Ko bi bil sam, ne dal bi se premagati izkušnjavai.

Martin: Bog te živil — Ali klaje ji bo tudi treba. Krava ni zadovoljna z listjem in trnjem, kakor koza. Veš, Jurko: tam za brezjem, tista ločica ob potoku — sena in otave se nakosi, če je količkaj letina, za jedno glavo, pa tudi več. Za nas je tako preveč od rok. Torej, to mi boš tudi vzel, pa mir besedij. Bog te živil! Pa tebe tudi, žena! (*Trčijo in pijó; iz stranske izbe se začuje Tončkòv glas.*)

To ste pa dobro naredili, očel! Živio!!

(Zagrinjalo pade.)

Stari oče iz Amerike.

Osebe:

Oče, mati, Tonček, stari oče.

Prostorna kmetska soba. Večer.

Prvi prizor.

Tonček, potem mati.

Tonček (*pri veliki mizi s knjigami pred seboj, s peresom v roki, čita*): »Ob cesti, ki je 2 kilometra 761 metrov dolga« — zakaj pa še tistih 761 metrov? — »stoji na vsako stran v jednaki daljavi po 530 ovočnih« — aha! to je sadnih — »dreves. Kako daleč narazen stojé drevesa?« Ta je pa že malo slana; vendar jo bomo že z božjo pomočjo. Zakaj sem pa prvi v računstvu, kakor pravijo? — Torej na 2 kilometra 761 metrov, to je 2761 metrov pride 530 dreves; treba bo torej 2761 deliti s 530; ~~7~~ v 27.. /5

Mati (*pride iz kuhinje s košarico v roki*): Le pridno delaj, Tonče, da bo do večerje vse gotovo; saj si tako malo pozno začel. Jaz skočim malo k sosedovim po opravku, skoro bom zopet tukaj.

Tonček: Kdaj pa pridejo oče s sejma, mati?

Mati: Vsak čas lahko pridejo; le glej, da bo vse v redu do tistega časa; saj veš, kako so natančni.

Tonček: Vse že gotovo, samo jedno še imam, pa ta bo tudi skoro v kraju.

Mati: Ne bom te motila —

Tonček: Ej take sile pa vendar ni! Kaj mislite, mati, ali mi bodo kaj prinesli s sejma?

Mati: Če si bil ves čas priden, morda že; pa če jih nisi nikoli razjezil!

Tonček: Priden že, priden; ali da bi jih ne bil nikoli nič razjezil, vendar ne morem prav reči. Malo nagli so in radi malo zaropotajo, tudi ko ni take sile. Vendar se nič ne bojim. Veste, mati, naš oče so čuden mož; kdor jih ne pozna, bi jih lahko krivo sodil. Ali jaz jih pa že poznam. Radi se delajo hudega; radi grdo pogledajo in se zaderó nad človekom, tudi nad menoj. Ali jaz sem prebrisan človek. Včasi, ko sami ne vedó, jim kakor skoz nekako poko pogledam v srce, in to je prav dobro, mehko srce. Z menoj niso tako, kakor se čita v lepih povestih; ne božajo me, ne objemajo in poljublajo me, ne pitajo me z medenimi priimki, in vendar recite, kar hočete: jaz vem, da me imajo radi, in prinesli mi bodo tudi kaj; boste videli, pa stavite z menoj.

Mati: Kakor meniš! Zdaj pa moram iti.

Tonček: 5krat 5 je 25 (*potém molčé piše*). Tako, ta je tudi gotova! (*Pospravljaja; začujejo se koraki po veži.*) Kdo neki? Očetovi koraki to niso! (*Vrata se počasi odpró, vstopi star mož s culo v roki.*)

Drugi prizor.

Tonček. Stari mož.

Stari mož: Dober večer Bog daj!

Tonček: Bog ga daj!

Stari mož: Sam domá?

Tonček: Sam; oče so na sejmu, mati pa pri sosedovih. Odložite malo, pa semkaj le sedite, oče; videti ste trudni. Odkod pa ste? Iz našega kraja menda ne; nikoli vas nisem še videl v svojem življenju!

Stari mož: Ljubi — kako ti je pa ime?

Tonček: Tonček sem domá; v šoli pa Anton.

Stari mož: Ljubi Tonček, jaz sem pač v tem kraju domá, ali veliko let sem že z doma; zato ni čudo, da me nisi še videl.

Tonček: Kje ste pa živeli ta čas?

Stari mož: Daleč, daleč odtod?

Tonček: V Ljubljani, v Celju, v Celovcu?

Stari mož: Še dalje!

Tonček: Pa menda vendar ne v Trstu?

Stari mož: Oj še veliko, veliko dalje! Tam onkraj tiste vélike vode — v Ameriki!

Tonček: Kaj pravite? V Ameriki? Iz Amerike ste prišli? Za božjo voljo, ali je mogoče? Pa kaj se čudim? Saj sem čital in slišal praviti, da se je mnogo ljudij iz naše dežele preselilo v Ameriko; vi ste torej jeden tistih? Kako se vam je pa godilo v Ameriki?

Stari mož: Zdaj tako, zdaj tako, kakor je bila volja božja.

Tonček: To mora biti lepo v Ameriki! Ali ste prišli kaj v dotiko z Indijanci, rujavokožarji?

Stari mož: Hvala Bogu, da ne! Saj me tudi mikalo ni!

Tonček: Jaz bi pa rad imel opraviti z njimi; jaz bi kar pobegnil v Ameriko; to bi bilo veselje!

Stari mož: Veš, od daleč se to vidi vse lepše; povsod je dobro, pravijo po pravici, domá pa najbolje.

Tonček: Veste, oče, če utegnete, pri nas morate ostati več časa; pa mi boste povedali vse, kar ste doživeli v Ameriki in na potu, ko ste se vozili po morju. Oče in mati vas bodo tudi radi poslušali.

Stari mož: Bomo videli. — Kakšne bukve pa imaš tukaj?

Tonček: To so naše šolske knjige ali bukve. Katekizem, berilo, računica . . .

Stari mož: Kako praviš? Rač . . .

Tonček: Računica.

Stari mož: Kaj je to, računica? Katekizem, berilo — to že vem; tako smo tudi mi govorili; ali računica —

Tonček: To je knjiga, v kateri se uči računstvo, t. j. kako se računali ali »rajta«, kakor pravijo taki, ki ne znajo lepo, čisto govoriti slovenski.

Stari mož: Tako, tako! Zdaj se ljudje pri nas nosijo in govoré in živé nekako bolj po gosposko. Da bi le s starimi navadami ne izginilo tudi staro poštenje! — V šolo torej hodiš, to je lepo in dobro. Zdaj, kakor slišim, hodijo tudi pri nas skoro vsi otroci v šolo. Da bi se le vsi tudi pridno učili! Ko človek pogleda malo po svetu, potem še le prav vidi, kako dobro je, če se je kaj učil v svoji mladosti. Kdor nič ne zna, nič ne veljá. Česa se pa učite v šoli?

Tonček: Najprej seveda imamo katekizem, krščanski nauk in zgodbe sv. pisma.

Stari mož: Tako je prav; krščanski nauk je prvi; le pridno se ga úči! Staro mero so odpravili, dobro; ali staro vero naj nam pusté.

Tonček: Čitati in pisati seveda tudi; potem zemljepisja: kakšna je zemlja, kako se suče okrog solnca; kako se delajo noč in dan in štirje letni časi i. t. d. Ktere gore in reke so v tej ali oni deželi, posebno v naši domovini; ktera mesta in koliko prebivalcev imajo posamezne dežele i. t. d. Poznavamo različne živali, rastline in kamenja. Kako bi vam

mogel vse na drobno in natanko naštetil! Vsega se učimo, kar mora človek vedeti in znati.

Stari mož: Potemtakem ste pravi učenjakil!

Tonček: Kaj pa da smo, kolikor toliko. Pa računstva sevéda tudi! Kaj težke račune že rešujemo! Poslušajte! (*Čita iz računice.*) *A* in *B* dobita za delo 37 kron 96 vinarjev; *A* je delal 5 dni, *B* 8 dni. Koliko dobi vsak?

Stari mož: Jaz ne vem! Kaj takega se svoje dni mi nismo učili! Svet je od dne do dne bolj prebrisan! — Pa krone ste zopet dobili in vinarje, kakor smo jih nekđaj že imeli. Svet se res suče kakor kolo; kar je bilo spodaj, pride zopet gor.

Tonček: Še jedno! (*Čita.*) K skupnim davkom neké občine je donášal *A* 57. del, namreč 136 kron 80 vinarjev; koliko je moral donášati *B*, ako je njegova davčna svota iznašala 76. del vkupnega davka?

Stari mož: To je pa že najvišja učenost!

Tonček: In to sem jaz vse izračunil, prav lahko, kakor bi orehe trl. Ali hočete slišati?

Stari mož: Čemu? To ni nič za mojo staro glavo. Pa kaka čudna imena imate v svojih — »računih«! Jednemu se pravi *A*, drugemu pa *B*; čudna svetnika.

Tonček: Ali ni to res imenitno? *A* pravimo namesto kterečkoli imena, in prav tako *B*, *C* itd. — Tisto vam pa pravim, oče, ne da bi se hvalil: Kar se tiče računstva, ne ustrašim se nikogar. Če pride kaka prav zagatna naloga, da je ne zmore nobeden, pa mi mignejo gospod učitelj z očmi —

Stari mož: To so gospod »šomašter«, kakor smo rekli nekđaj; učitelj, zato ker uče; nič napačno!

Tonček: Mi smo pa učenci, ker se učimo.

Stari mož: Torej, kako ti pravijo?

Tonček: No, Koren Anton, kaj pa ti?

Stari mož: Kako? Kaj praviš? Koren?

Tonček: Zakaj pa ne Koren? Kaj ni to pošteno ime, kali?

Stari mož: Mendà se ne umeva prav. Pri vaši hiši se pravi, po stari navadi, pri Korenovih; ti pa se pišeš za Hribarja!

Tonček: Jaz naj se pišem za Hribarja! Ta ni slaba! Jaz bom mordà vendar najbolje vedel, kako se pišem. A, zdaj vem, zakaj mislite, da se pišem za Hribarja! Pred nami so bili tukaj Hribarji, ali naš oče so kupili od Hribarjevega strica ta dom. Mi pa smo Koreni, stare mere poštenjaki; raca na vodi! Jaz sem Koren Anton, kakor sem vam že rekel; moj oče ravno tako, in naša mati so Polona, Apolonija Koren. Tako, zdaj veste!

Stari mož: Vse vem! (*Vstane in vzame culo s klopi.*) Zdaj pa moram iti. Z Bogom, ljubi Tonček. Priden bodi, poslušaj svoje stariše; in če boš kdaj sam oče, ne bodi samoglav, tudi ne s svojimi otroki. Trma ni dobra! Meni se mudi, zdrav ostani!

Tonček: Kaj pa to? Prej se vam ni mudilo; zdaj pa na enkrat! Ali mordà zato, ker smo Koreni? Kaj je ime Koren tako na slabem glasu? (*Stopi predenj.*) Ne, oče; jaz vas ne pustim tako; kaj bi mi rekli oče in mati, ko bi slišali, da sem pustil starega popotnega moža v mraku izpod strehel! Mislili bi mordà, da sem ga kako razžalil. Tega pa že ne.

Stari mož: Le tiho bodi! Ko bodo tvoji stariši zvedeli, kdo je bil pod njih streho, pa bodo veseli, da se je zopet pobral o pravem času.

Tonček: Kako čudno govorite! Kakemu razbojniku vendar niste podobni!

Stari mož: Sčasoma ti bo vse jasno. Zdaj pa le hitro! Pústi me!

Tonček: Zdaj pa réš ne vem, kaj naj mislim in storim. (*Začujejo se koraki v veži.*) A, to je prav; mati gredó. Zdaj bomo videli. (*Vrata se odpró, mati vstopi.*)

Tretji prizor.

Tonček, stari mož, mati.

Mati (*ostrmi, ko zagleda starega moža, ki je vidno v veliki zadregi*): Oče, oče! (*Prime ga za obe roki.*) Bog vas sprimi pod našo streho! Da ste le še živi in zdravi!

Stari mož: Ne zameri, da sem prišel; nisem vedel, da je vajina hiša!

Mati: Ne govorite vendar tako, oče! Naša hiša vaša hiša.

Tonček (*debelo gleda*): Oče? Oče? Kaj pa to? Čegav oče?

Mati: Očetov oče, moj oče, tvoj stari oče, naš oče! Pojdi, pa podaj roko svojemu staremu očetu.

Tonček (*stori tako*): Ej, to je pametno! Zdaj imam pa še starega očeta! Kdo bi bil mislil kaj takega! Zdaj boste pa zmirom pri nas ostali.

Mati: Kaj pa dà! Pri nas bodo, pa dobro se jim bo godilo.

Stari oče: Ti že ti, Polona! Verjamem, da boš imela potrpljenje s starcem, ki nima, kamor bi položil glavo, če tudi mu nimaš za kaj biti hvaležna. Ravno narobe! Ali kaj pa on, ki sem —

Mati: Tiho, oče!

Tonček (*maje z glavo*): Čudne reči!

Mati (*prime Tončka za ramo ter ga zaobrne*): Ti v kuhinjo! Nikogar ni pri ognju. Glej na večerjo, ki se kuha. Ko bo vrelo, pa me pokliči.

Tonček (*gre počasi ven*): Zdaj moram pa v kuhinjo!

Četrty prizor.

Stari oče in mati.

Mati (*malo bolj potihoma*): Kar se tiče njega, le mirni bodite; vesel bo, da vas zopet vidi. Kaj menite, da je res tako hudoben človek?

Stari oče: Svojo glavo ima, prav kakor njegov oče. Kresilo ob kamen — iskre! Če pomislim, kaj sem mu storil v svoji trmi, da sem ga izpodil, prepovedal mu svojo hišo, ker ni hotel pustiti ubožnega, pa pridnega in poštenega dekleta! Tako sem ravnal z njim, ki mi je bil vedno priden, varčen sin. Kaj pravim sin? Za hlapca mi je bil, za težaka, samo da brez plačila. Moj jedini sin je bil oni nesrečni —

Mati: Molčite nu, oče, pa pustite te neprijetne, pozabljene reči.

Stari oče: Ne, pusti me; naj govorim in si olajšam vest, kakor pri izpovedi. V sleposti sem dal vse, vse tistemu svojemu izgubljenemu sinu — Bog mu daj mir in pokoj, saj se je pokoril — ki mi je na Dunaju vse zapravil. Ostalo mi je samo toliko, da sem mogel v Ameriko, Martin Koren v Ameriko!!

Mati: In vendar, glejte, oče, Bog je v svoji neskončni milosti obrnil vse na dobro. Tone je imel srečo pri vsem, kar je počel. Svojo trmo ima, prav pravite; ali trma je včasih tudi dobra, če je na pravem mestu. Zabíl si je bil v glavo, da hoče biti sčasoma gospodar na starem Korenovem domu. To se mu je zdelo tem lažje, ker Hribar, vaš kupec, ni kmetoval

in gospodaril, kakor se mora, če se hoče izhajati v današnjih časih. Prej ko bi bila jaz kdaj upala, smo že oblastno gospodarili na starem Korenovem domu. Res je bilo treba nekaj na pósito vzeti, da smo izplačali Hribarja; ali ta dolg je z božjo pomočjo do malega že poravnán. Torej, oče, še enkrat: Bog vas sprimi; kar je bilo neprijetnega, pozabite, pa veseli bodite in Boga hvalite, kakor jaz, da se zopet vidimo, zdravi in veseli. Izpraševala vas ne bom, kako se vam je godilo; za to bo še časa dovolj, ko se boste do dobrega odpočili. Trudni ste gotovo; pa lačni tudi. Najprej večerjo! *(Hoče iti v kuhinjo.)*

Stari oče: Ne, Polona, večerje ne, lačen nisem prav nič; truden pa, truden. Če meniš, da on ne bo hud, pa mi vrzi malo slame na tla v skednju, ali kjer bodi.

Mati: Kaj? Naš oče, da bi pri nas spali na slami, kakor berač! Če že res ne marate večerje, če ne morete ali nočete počakati, da pride on — tukaj le notri boste spali *(odpre stransko izbo)* na moji postelji. Ležali boste in spali, kakor kak grof ali škof. Nič se braniti; vse zastonj, tu sem jaz gospodinja, in tudi jaz imam svojo trmico. Če menite, pa pojdite precej. Tonček! Sem pojdi! *(Tonček je bil med tem pogovorom nekekrati odprl vrata in pogledal v sobo, ali mati mu je vselej zapretila, da ne!)*

Peti prizor.

Prejšnja. Tonček.

Tonček: Kaj bi radi?

Mati: Stari oče nočejo čakati večerje; trudni so, spat gredó; vošči jim lepo: Lahko noč!

Tonček: Jaz bi jih pa tako rad še gledal, pa govoril z njimi. Ali če ste tako trudni, pa lahko noč! Dobro spite, pa kaj lepega naj se vam sanja.

Stari oče (*gre počasi v stransko izbo*): Lahko noč!

Mati in Tonček: Lahko noč! (*Mati gre v kuhinjo.*)

Šesti prizor.

Tonček (*sam*).

Tonček (*hodi po sobi gor in dol, držeč se za brado*): Čudne reči to! Prav kakor v sanjah ali v kaki povesti! Pa da mi niso nič povedali, da imam starega očeta — v Ameriki! Nekdaj sem bil pač ujel na uho nekaj takega, pa nisem dalje ugibal; kdo bi bil pa mislil! — Oče gredó. To je pametno! To bodo gledali!

Sedmi prizor.

Tonček, oče, malo potém mati.

Tonček: Dober večer, oče! Težko sem vas čakal!

Oče: Dober večer! Kaj novega?

Tonček: Oj novega, novega!

Mati (*naglo vstopi in mu popreti, naj molči*): Ti vzemi svoje knjige v roko, pa v kot!

Tonček: Saj že vse znam, pa naloge so tudi gotove. (*Tiho*) Kaj pa zopet to!

Mati: Pa kaj čitaj! — Kako si opravil?

Oče: Dobro sem opravil; prodal! Tri sto kron, da govorim po novem. Pa pili smo ga tudi malo, sevéda po navadi; zato sem se malo zamudil.

Mati: Prav, saj si ga redkokdaj privoščiš.

Oče: Jaz sem le vesel, da bomo mogli zdaj od-riniti zadnji dolg, ki je bil na hiši. Noč in dan nisem imel mirú; vedno me je nekaj ujedalo in peklo, kakor huda vest. Zdaj smo ptiči! Živa duša nima zdaj nič opraviti in govoriti na Korenovem domu. Vsakemu lahko vrata pokažem, kdor bi hotel biti nadležen. (*Vrže listnico na mizo.*) Denar gospodar! Kaj si mi hotel povedati, Tone?

Tonček (*iz kota*): Če mi pa mati ne pusté!

Oče: Kaj pa je, mati?

Mati: Le malo potrpljenja; vse lepo po vrsti, kakor so hiše v Trsti. Najprej boš pa večerjal. Sem le sedi, pa odpočij si malo; takoj bo na mizi. (*Gre ven, pa še enkrat popreti Tonetu, naj molči.*)

Oče (*pogleda Tončka*)?

Tonček: Mm, mm!

Oče: Mm, mm!

Mati (*prinese skledo ter jo postavi na mizo*): Zdaj pa hitro začni! (*Tončku*) Pa ti tudi!

Tonček: Mm, mm! (*Sede ter začne zajemati z očetom.*)

Mati (*sede očetu nasproti*): Takol! Zdaj lepo jej, pa poslušaj. Popotnega moža imamo pod streho.

Tonček: Pa kakšn . . .

Mati: Jezik za zobmi! Zdaj jaz govorim.

Tonček: Mm, mm!

Mati: In veš, odkod je prišel?

Oče: Odkod?

Mati: Iz Amerike!

Oče: Iz Amerike!

Mati: Iz Amerike; pa misli si, našega očeta je videl v Minezoti.

Tonček (*natihoma*): Mati!

Mati: Tiho til!

Tonček: Mm, mml! (*Hitro zajema.*)

Oče (*položi žlico na mizo*): Očeta videl! Torej še živé, hvala Bogu! Kako se jim pa godi?

Mati: Slabo se jim godi; pa bolni so!

Oče (*nekaj časa molči zamišljen*): Bolni so, sami, zapuščeni, v tuji deželi, brez pomoči!

Mati: Kdo jih je pa silil —?

Oče (*pogleda jo ostro*): Polona! Tako te nisem še nikoli slišal govoriti. Oče so oče! Kako pravi četrta božja zapoved?

Tonček (*záse*): Spoštuj očeta . . .

Mati: Hotela sem le reči . . . pomisli . . .

Oče: Tu ni nič pomišljevati in preišljevati. Pomagati je treba, prej ko mogoče. Hvala Bogu, da imamo ravno s čim. (*Udari po listnici.*) To, in če ne bo zadosti — zadnji rep iz hleva; za očeta vse!

Mati: In ravno prej si se tako veselil, da boš mogel poplačati zadnji dolg.

Oče: Žena, čudno govoriš; ali nič ti ne pomaga, tu sem jaz gospodar! Res, da niso tvoj oče, so pa moj; in to bi ti moralo ravno toliko veljati! — Samo ko bi človek vedel, kako? Ko bi pomoč prišla prepozno! Vest bi me pekla vse moje žive dni. Kje pa je tisti mož?

Mati: Spat je šel, ker je truden.

Oče: Kje pa leži? Grem ga kar budit, še nocoj; tako truden vendar ne bo, da bi ne mogel izpregovoriti nekoliko besed. Moram, drugače bi ne mogel zaspati vso noč. Kje je torej? (*Stranske izbe vrata se odpró; sključen vstopi stari oče. Oče ostrmi. Mati in Tonček ga primeta vsak za jedno roko ter ga peljeta počasi k očetu.*)

Osmi prizor.

Prejšnji in stari oče.

Oče (*razprostrè mu roke naproti*): Oče!!

Stari oče: Moj — sin! Ali — mi — moreš — odpustiti?

Oče: Kaj odpustiti? Jaz vam? Vi meni, da sem bil tako trmast! Zdaj je pa vse dobro! Sèm-le sedite za mizo, meni nasproti, da vas malo ogledam; saj vas nisem že videl toliko let! Malo osiveli ste, pa ogoreli; drugega nič. Krepki ste in postavni, pa lepo zdravega lica, da je veselje. (*Tončku*) Le glej, le glej svojega starega očeta; saj jih nisi še nikoli videl. Ali niso lep mož?

Tonček: Kakor sv. evangelist Marko v oltarju.

Oče: Ti pa, mati, hitro po najboljšega! Kar vrč vzemi, ali pa golido, da ti ne bo treba tolikokrat iti. Ná (*podá ji listnico*), pa če je kaj dobrega, da se prigrizne. Jaz sem zdaj strašno lačen! Pa vi boste tudi, oče. Vse, kar je dobrega in dragega! Zdaj ne bomo denarja pošiljali v tisto neumno Ameriko; rajši vsega zapijmo! (*Mati gre.*)

Tonček: Oče, zakaj mi pa niste prej povedali, da imam starega očeta, živega — tam notri v Ameriki! Jaz bi se bil kar izmuznil, pa pobegnil tja k njim.

Oče (*smehljaje se*): Vidiš, kako dobro je bilo, da nisi nič vedel. Mordà bi bil utonil v morju, ali pa tisti divjaki bi te bili ujeli in — pojedli!

Tonček: Brr! e pojte, pojte; to ni tako, kakor si vi mislite, oče! (*Mati pride z vinom ter ga postavi na mizo s kozarci.*)

Mati: Tako! Pa tukaj nekaj mrzle svinjine; drugega ni bilo dobiti.

Oče (*nalije vsem*): Torej Bog živi, oče! (*Trčita.*)

Tonček (*s kozarcem v roki*): Bog živi našega ljubega starega očeta, pa vas, oče in mati tudi! (*Trčijo.*) Veste, mati, to ste pa prav dobro naperili, res; s konca nisem vedel, kaj bi si naj mislil, da ste ravnali tako čudno! Potém sem pa kmalu uganil — bistra glavica! — kam merite. Nikoli bi ne bil mislil, da ste tako — prekanjeni!

Mati: Ti —!

Tonček: Pa vi, oče; to se mora reči, prav lepo ste ravnali, pošteno in moško — jaz bi bil tudi tako!

Óče: Nu, to me pa res prav veseli, da si z menoj zadovoljen.

Tonček: Na vaše zdravje; Bog vas živi! (*Krepko potegne.*)

Oče: Ta mladič ti pije kakor mavra! Če se ga pa naležeš, kaj pa jutri v šoli, ko boš imel glavo kakor mernik!

Tonček: E kaj! Živi se samo enkrat; pa vsak dan človeku ne pridejo stari oče iz Amerike!

Stari oče: Ko bi mi bil kdo rekel pred jedno uro, ko sem počasi korakal proti tej hiši, da bom še nocoj tako-le z vami sedel pri mizi —!

Oče: Zakaj pa ne?

Stari oče: Kaj bi vprašal! — Jaz sam ne vem, kako je bilo. Kar vleklo me je nekaj sem. Sevéda, ko bi bil vedel —

Oče: Kaj, ko bi bili vedeli?

Stari oče: Čegava je zdaj ta hiša —

Oče: Tako, tega niste vedeli?

Stari oče: Ko bi bil vedel, ne bi si bil upal!

Oče: Tako? Ne bi si bili upali v svoji potrebi priti k svojemu sinu? Tako me sodite? To ni lepo, oče!

Stari oče: Saj veš, kaj je bilo med nama!

Oče: Kaj je bilo med nama!

Stari oče: V svoji potrebi, praviš; ne, potreba ni ravno tako velika. Čisto prazen nisem prišel.

Oče: Tisto meni nič mari, ali imate kaj ali nič. Toliko imamo že, da vas bomo preživili!

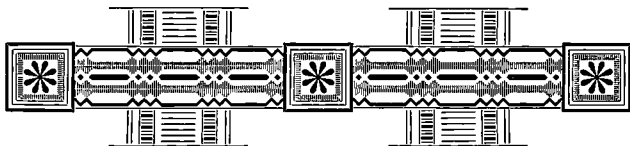
Tonček: Zdaj pa zopet malo prepirčka, ko smo ravnokar tako lepo skupaj sedeli, pili in jeli ter radi se imeli! Zdaj bom pa jaz natočil.

Mati: Taki prepiri še niso najhujši.

Tonček (*staremu očetu*): Pijte, oče; takega niste gotovo že dolgo pili; ameriška vinska trta ne velja, še trtna uš je ne mara! (*Smeh.*) — Še enkrat in dvakrat in trikrat: Bog živi našega starega očeta iz Amerike. (*Trčijo in pijó.*)

(Zagrinjalo pade.)

Pravdarja.

Osebe:

Martin Slivar.

Jurček, njun sin.

Jera, žena njegova.

Luka Ozimek.

Kmetska soba.

Prvi prizor.

Martin in Jera.

Jera: Kaj bi te vprašala, kako si opravil pri dohtarju? Ko bi usta dejala: dobro, pa bi obraz govoril: slabo.

Martin: Stvar ni še pri kraju.

Jera: Pa bi bilo vendar dobro, ko bi bila, tako ali tako. Veš, Martin, saj vem, da si ti gospodar; tvoja beseda velja. Ali svetovati bi se ti pa vendar smelo, in pa prositi. Ta nesrečni košček travnika bo še naša nesreča. Koliko lepega denarja je že šlo dohtarju! Dvakrat toliko in še več, kakor je vreden! Pústi mu ga, naj ga ima, da bo mir.

Martin: Ti govoriš kakor ženska. Kaj vé ženska, kaj je pravica! Jaz se potezam samo za pravico, in to je moja dolžnost. Pravica mora obveljati in bo obveljala tudi tukaj. Kje pa živimo? Med divjaki

ali pesoglavci? In ko bi bilo treba iti do cesarja! Travnik je bil moj, je moj in bo moj; naj se Luka na glavo postavi! Jaz da bi odjenjal temu —

Jera: Moj Bog, moj Bog, kaj bo to?

Martin: Končna sodba bo ta, da je travnik moj, in troški bodo boleli njega, ki je izgubil pravdo. To bo, nič drugega. Pravica se mora izkazati. Ko bi mi moja pravica ne bila jasna, kakor beli dan, kaj meniš, da bi le z mazincem mignil? Slabo me poznaš! — Ali le poslušaj, otrok mora umeti.

Jera: Lepo te prosim — kolikokrat sem že slišala vse litanije od konca do kraja! Recimo, da je pravica res na tvoji strani, ali je s tem že rečeno, da bo travnik tebi prisojen? Sodnik je človek; lahko se moti, če tudi hoče biti pravičen.

Martin: Pa naj se moti; ali je s tem že pravde konec? Saj pravim, ako treba, tja do cesarja. Kaj li ne vemo, kod se gre na Dunaj? In če ne vemo, bomo pa vprašali!

Jera: Samo Dunaja je še treba, res, drugega nič. In pa — ali meniš, da nima cesar drugega opravka, kakor pravdo razsojati med Martinom Šlivarjem in Luko Ozimkom z Lisičjega vrha? O Martin, Martin! Ko bi ti hotel poslušati svojo ženo, ki menda ne vé, kaj je pravica, pa ti vendar dobro svetuje — kar naravnost bi tekkel k sosedu — še klobuka bi ne vzel — pa bi mu rekel: Veš, kaj, Luka? Jeden, ti ali jaz, mora biti vendar pameten; če nočeš biti ti, bom pa jaz. Travnik, za kterega se pravdava že toliko časa, je bil do sedaj moj, odslej pa bodi tvoj, da bo mir, in da sčasoma ne postaneva še oba berača. Kaj bova pitala dohtarja, ki je že dovolj debel, sama bova pa hujšala! Tako bi govorila jaz, vidiš!

Martin: Tako bi morda govoril tudi jaz, ko bi bil ti. Zdaj pa ne morem drugače; vse nič ne pomaga.

Jera: Če Bog kako ne pomaga! Kdo neki gre?

Drugi prizor.

Prejšnja. Luka.

Luka: Debelo me gledata, menim, dà. To je, kakor ko bi kako jutro solnce gor prišlo tam izza Slemena, kjer navadno zahaja. Jaz pod Slivarjevo streho! Ko bi mi bil kdo prorokoval pred jedno uro, v zobe bi se mu bil smejal. Ali človek, če hoče pameten biti, ne sme nikoli reči: Tega, pa tega ne storim nikoli.

Jera: Čudno res!

Martin: Dolgi okoliši! Kaj pa je?

Jera: Morda vendar ne kaka nesreča!

Luka: Tudi brez nesreče ni. Kje je pa Jurček?

Jera: Jezus, Marija! Dol k vodi je šel, pred kako uro, rake lovit. Kaj pa je, za Boga svetega?

Luka: Nič hudega; še kaj dobrega. Le mirna bodita oba. Zdrav je in dobre volje; lahko ga vidita, kedar hočeta; samo malo še potrpite, da se prej nekaj pogovorimo. Ti, Martin! Travnik, za ktereга se praviš, da je tvoj.

Martin: Kakor so té-le hlače moje. Moj je bil, moj je in moj bo, če je še kaj pravice na svetu!

Luka: Veš, Martin, tisto — ali je bil in je tvoj, naj bo že, kakor je, ne bova se pričkala. Ali če tudi do sedaj ni bil tvoj, poslej bodi! Travnik je tvoj, stori z njim, kar hočeš.

Martin: To mi noče v glavo! Ali mi hočeš izkazati kako milost? Take sile mi še ni, da bi prejemal dobrote od tebe. Meni je za pravico, ne za travnik. Travnik bodi tistega, kteremu gre po pravici. Nič milosti, nič dobrot!

Luka: Le ne tako naglo! Če mi nihče ne veli, naj sedem, bom pa sam. Mordà te bom pa vendar pregovoril, Martin, samo poslušaj me. Nič milosti, nič dobrot! Če ti pa pravim, da sem tvoj dolžnik, in te prosim, vzemi ta košček zemlje na dolgu, pa še dolg ne bo poplačan, še ostanem tvoj dolžnik.

Martin: Za dolg morem dati samo, kar je moje; s tujim blagom se ne plačujejo dolgovi.

Jera: Martin, ne bodi no vendar tak!

Martin: In pa kakšen je tisti dolg; jaz ne vem, da bi ti bil kdaj kaj posodil.

Luka: Saj je dolg lahko tudi drugačen. Glej, Martin, jaz, kakor veš, imam sina, jedinega otroka. Ženil se ne bom več.

Jera: Pa bi se lahko!

Luka: Take ne dobim več, kakor je bila moja Mica, Bog ji daj dobro; drugačne pa ne maram. Gospodinji mi sestra, in gospodinji dobro. Vidiš, človek se trudi in ubija in dela, kakor črna živina. Saj rad, če vé, za koga. Kar ima, vendar noče, da bi po njegovi smrti prišlo v tuje roke. To je že tako.

Martin: Tisto je res. Ali toliko besed, pa še vedno ne vem, kam meriš.

Luka: Prav praviš, ali to je že tako, da je človek včasih malo bolj gostobeseden, posebno kedar ne vé prav, kako bi, da bi bilo prav.

Jera: Torej, Jurčku res ni nič — kje pa je?

Luka: Pri nas je; saj je hotel z menoj priti, pa sem ga pregovoril, naj malo potrpi. Jedinega sina,

pravim, imam; in zdaj bi tudi tega ne imel, brez otroka bi bil, ko bi ne bilo vašega Jurčka. Rake je šel lovit, pa je ujel nekega čudnega raka — mojega Janezka!

Martin in Jera: A!

Luka: Dà, našega Janezka je potegnil iz vode, brez njega bi bil utonil. Prav o pravem času ga je tja pripeljala božja roka.

Jera: Naš Jurček vašega Janezka iz vode otél! Kako pa je bilo?

Luka: Kako je bilo; to je kmalu povedano. Najbolje pa, da vama sam pové; ravno gre. (*Jurček pride.*)

Tretji prizor.

Prejšnji. Jurček.

Jera: To je prav, da si prišel; ravno sem hotela jaz iti pogledat. Pa se ti res ni nič zgodilo?

Jurček: Kaj se mi bo? Saj znam plavati, če tudi samo po pasje, pa je vendar dobro.

Jera: Pa kako si oblečen!

Luka: To je pa tako. Mokra sta bila sevéda oba, ko sta prišla; pa Liza ni hotela drugače, kakor so že ženske; sleči sta se morala, pa v posteljo oba. Jurček je silil domú, pa ga ni pustila, da bi se ne prehladil, da bi ne dobil vročinske bolezni.

Jera: Prav, to ni kar tako.

Jurček: Predolgo mi je bilo čakati, da se moja obleka posuši na solncu, pa so mi dali nekaj Janezkove; sevéda mi je vse prekratko in pretesno, pa za silo je že.

Martin: Torej, kako je bilo no, povej!

Jurček: Rake sem lovil tam doli malo pod mlinom. Ravno sem bil posegel v luknjo in sem prijel jednega velikega, kar zaslišim: joj, joj! Takoj se mi je zazdelo, kaj je. Pustim raka, skočim po koncu, pa letim proti tisti strani, odkoder sem slišal vpitje. Veste, to je tam doli pri tisti veliki stari vrbi, kjer je voda tako globoka, da gre meni skoro čez glavo, pa veliki kleni so tam. Ravno prav sem prišel; samo roke je še molil iz vode, kakor da bi prosil: Reši me, kdor je živ. Kmalu sem ga imel. Malo sitno je bilo res; oklenil se mi je vratú, da mi je že sapa uhajala; vendar sva srečno priveslala do brega. Ribe je lovil na trnek, stal je na robu, pa se je udrlo pod njim.

Martin: To si pa dobro naredil, dečko!

Jurček: Prava reč, ko človek zna plavati!

Jera: Pa ko bi te bil dol potegnil, tako močan vendar nisi!

Jurček: Ko bi človek vselej tako premišljal, kaj se mu more zgoditi, ko je treba pomagati, kam bi pa prišli? Pa na Boga je tudi treba malo zaupati, kali!

Jera: Prav praviš. Ali se res popolnoma dobro počutiš? (*Potiplje mu čelo.*) Nič mraza in vročine?

Jurček: Nič; zdrav sem, kakor riba v vodi.

Luka: Torej, zdaj si vse slišal, Martin; zdaj veš, zakaj sem tvoj dolžnik.

Martin: Dolžnik? Pa moj dolžnik? Ne vem, kako in zakaj. Kaj ima z vsem tem opraviti najina pravda?

Luka: Veš, Martin, jaz menim, da od zdaj za naprej ne bodi nič več pravde med nama. Jaz vsaj se ne maram tožariti z možem, čegar sin je smrti

otel mojega jedinega otroka. Za pravdo je pa vendar treba dveh. Kako se boš pravdal sam? Bodi pameten, Martin, pa vzemi ta nesrečni košček zemlje, ki je nama obema že prizadejal toliko preglavice, več kakor je vreden. Prosim te, bodi tako dober; veš, prav težko bi mi bilo, ko bi moral iti tako od tebe. Pa prav veliko sreče naj ti prinese, tebi in tvojemu vrlemu sinu!

Jera: Martin, bodi pameten; kaj boš dlako cepil?

Martin: Nu, pa bodi, če že ni drugače. Prav tako ni, res, kakor bi jaz hotel, in kakor hoče pravica, vendar bodi, kakor ti hočeš, da bo mir.

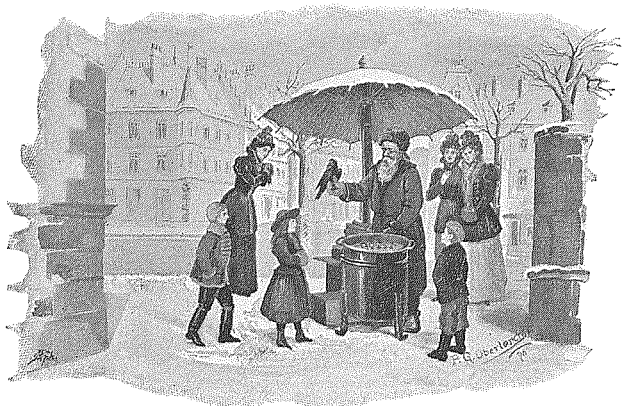
Jera: Torej je vendar Bog pomagal; hvala mu bodi! (*Martin in Luka si sežeta v roke.*)

(Zagrinjalo pade.)

Janko Božé.

Prvo poglavje.

Kdo in kakšen je bil Janko Božé.

Vudno ime, kaj ne, Janko Božé! Ne, Janko, to ni nič posebnega, ali Božé! Bolè, to se že sliši in ni nič čudnega, ali Božé! Vi niste gotovo še nikoli slišali tega imena, jaz tudi ne; ali da vam že kar zdaj povém: to tudi ni bilo njegovo pravo ime. Saj veste, kako si zlasti mladi ljudje radi dajó priimke med seboj, včasih prav neprijetne; in ti se primejo človeka, da se jih ne more iznebiti, ko bi se jih tudi rad. Tako so bili tudi našemu Janku zdeli to čudno ime, ki se ga je prijelo in držalo tako, da mu še nekteri znanci njegovi niso vedeli pravega imena. Dà, zgodilo se je celó nekdanj, da sò lga vprašali pred gosposko, kako se piše, pa se je hitro odrezal: Janko Božé. Seveda je hitro popravil: Janez Košir, ali ko je beseda izpuščena iz ust, ni je moči več poklicati nazaj.

Dà, Janez Košir je bilo njegovo pravo ime; tako je bil zapisan v krstni knjigi, in tako so ga klicali tudi v šoli, kjer je bil — to moram že naprej povedati — vedno med najboljšimi učenci, ali je bil pa celó med vsemi najboljši. Kako je dobil svoje drugo ime, to boste skoro zvedeli iz te povesti, in potém se vam to ime ne bo zdelo več tako čudno. Samo malo potrpljenja, saj ni, da bi se moralo vse povedati precej.

Naš Janko je zagledal beli dan pod slamnato streho. Hiša je bila lesena in stara, da je lezla kar na kup. Oče njegov, ubožen kmetič, je namerjaval leta in leta postaviti novo, zidano. Že je bil navozil kup kamenja pred hišo; ali to kamenje je ležalo tam in se dolgočasilo, kar je pomnil naš Janko. Možu se je godilo, kakor kaki pobožni ženici, ki obeta in obeta, da pojde na božjo pot k devici Mariji na Sv. Višarje. Prihodnje leto pa gotovo, če že letos ne! Drugo leto pa zopet tako; zdaj jo zadržuje to, zdaj ono. In tako se lahko zgodi, da ženica zapusti ta svet, predno je videla Sv. Višarje. Tako tudi Jurij Košir; dasi se je vedno pripravljaj zidati, vendar ni nikoli videl svoje nove, zidane hiše, razun morebiti v sanjah.

Kako bi bil pa zidal? Zemlje je imel toliko, da je bilo ravno mogoče rediti dva voliča, pa jedno kravico, za silo morebiti tudi dve. Obdeloval jo je sam s svojo pridno ženo; Janko, njun jedini otrok, jima ni mogel kaj posebnega pomagati; hodil je še v šolo. In hodil je rad; hudo mu je bilo, če je moral kdaj iz kakega posebnega vzroka zamuditi kako uro. Imel je skrivno željo, ki je ni razodel nikomur, še starišem svojim ne. V mesto bi bil šel rad, tako rad, v latinske šole učiti se za duhovnega gospoda. Ali kaj takega samo misliti, je bilo nespametno, nikar pa si v glavo vteptati. Odkod dobiti, česar bi bilo potreba za stanovanje, za hrano, za knjige! Stariši

so mu že tako s težka izhajali, dasi so se trudili in ubijali od zore do mraka. In skrb, skrb še po noči ne miruje! Ko po delu truden sediš na klopi, čepi poleg tebe; in ko ležeš v posteljo, čuje pri tvojem zglavju.

Vendar bi se bilo še izhajalo za silo, ko bi ne bila prišla nesreča v hišo. Oče, vedno slab na prsih, se je prehladil, dobil pljučnico. To bolezen je prebil, ali do dobrega ni okrevал. Pokašljeval je in hiral vidno od dne do dne. Premagoval se je, dokler je mogel. Ali naposled je moral vendar v posteljo. Ležal je dolgo, dolgo časa; sam ni že štel dnij, tednov in mesecev. Zdravnik je hodil pridno v hišo, ali zdravje se ni hotelo oglasiti v njej. Nazadnje so prišli tudi duhovni gospod. In nato je kmalu zatisnil oči. Težko se je ločil od žene in otroka tem bolj, ker ju je zapuščal v takem siromaštvu! Kako je moglo biti drugače? Že prej ni bila hiša brez dolga; zdaj pa ta dolga bolezen; zdravnik, zdravila, pa za malo boljšo hrano je bilo tudi treba skrbeti bolniku. Pa nikogar, da bi kaj pridelal ali zaslužil. Uboga žena, sama slabega zdravja, se posebno zadnje dni skoro kar ločila ni od bolnikove postelje. In Janko? Kako bo mogel štirinajstleten deček vsemu kaj? Vendar je storil, kar je bilo v človeški moči. Bil je gospodar in gospodinja, delavec in kuhar; seveda denarja ni mogel pripraviti v hišo. In denarja je bilo tako treba! Šlo je torej v tuje roke, kar se je moglo prodati, naposled tudi kravica iz hleva. To je bilo posebno hudo. Kako žalostno, tiho je bilo zdaj, ko ni bilo več slišati njenega mukanja iz hleva! Ko ni bilo kaj prodati več, treba je bilo dolgove delati, dokler je hotel še kdo kaj posojevati. Zadnje, kar se je dalo še dobiti, bilo je za očetov pogreb.

Po nesreči je bil poglavitni upnik hiši mož brez usmiljenja — žal, da je tudi takih na svetu! — človek,

kteri ni videl drugega pred seboj kakor denar. Nihče ga ni spoštoval, nihče rad imel v vsej okolici; ali balo se ga je vse. Gorjé mu, komur je on pomogel v stiski! Lahko je bilo priti v njegove dolžne bukve, ali težko, težko iz njih. Na Koširjevo domovje je prežal, kakor pajek na muho, ki se že bliža njegovi mreži. Mati in sin sta le predobro vedela, kaj ju čaka. Dom pride po dražbi na prodaj, kupec bo on — kdo neki drug? Za polovico vrednosti bo vse njegovo, in njima ne ostane nič. Izpod domače strehe bosta morala brez usmiljenja; prošnja pri njem bi bila bob v steno.

Drugo poglavje.

Mati in sin.

To je bilo žalostno popoldne v Koširjevi hiši, in zunaj je tako veselo sijalo jesensko solnce! Na klopi pri peči je sedela in ždela uboga žena, ki so ji ta dan zagrebli moža v črno zemljo. Kolena si je oklepala z rokami, kakor imajo ženske, posebno starejše, navado, ko kaj premišlujejo, pa v tla je upirala oči. Lica so ji bila bleda, vpadla, kakor človeku, ki je mnogo prestal. Imela je kakih pet in trideset let, a videti je bila za deset let starejša. Jokala se ni, ali njene oči so kazale, da so prelile mnogo solzá. Njej nasproti je sedel za javorovo mizo v kotu Janko; oba komolca je upiral v mizo, pa glavo si je podpiral z rokami. Kakor senca oblakova prijazno dolinico, tako mu je žalost temnila mlado obličje. Vendar je vse kazalo, da to obličje ni ustvarjeno za žalost. Ne posebno lepo obličje! Nekako široko je bilo in ogorélo, na obeh straneh precej obilega nosú, nekoliko z rujavimi pegami posuto,

kar ga pa vendar ni preveč kazilo. Ustnice so bile morda tudi malo predebele; kedar jih je odprl, prikazali so se zobje beli kakor česen, pa krepki, da bi bil lahko kamenje trl z njimi. Sive, okrogle oči so mu prijazno gledale izpod košatih obrvij. Lâs je bil rujavkastih, ki so mu viseli po čelu, kakor »dež v pratiki«. Bilo je vse skupaj pošteno in prijazno obličje, ki se je človeku prikupilo o prvem pogledu. Tem očem, temu obrazu se je smelo upati in verjeti; za tem čelom se ne morejo kuhati hudobne misli! Pa še nekaj posebnega se je bralo s tega obličja, posebno okoli ust; ta deček ne bo izpustil z lepa; kar je enkrat prijel, pa v kozji rog se ne bo dal ugnati z lahka.

Kako tiho je bilo v izbi! Stara lesena ura na steni je stala; ali se ni nihče domislil, da bi jo navil, ali so jo bili pa nalašč ustavili, kakor je v nekterih krajih navada, ko človek izdahne svojo dušo in se mu ustavi srce v prsih. Muhe so ji leno lazile po nihalu, po cifrenici in po kazalcih. Zdaj se je slišalo od zunaj krepko potrkavanje kosorepega plezalca po raskavem deblu stare hruške pred hišo; nato glasni »čindara« sinice, ki je urno smukala po vejah. Ali ti glasovi so nekako jesensko otožni in niso, da bi oveselili žalostnega človeka. Neki drug šum v izbi je vzdramil zamišljenega Janka. Osa je bila zgrabila muho, ki je brez skrbi leno in zaspano lazila po beli javorovi mizi. Uboga živalca se je branila na vso moč, ali nič ji ni pomagalo; kakor v kleščah je tičala. Hudobna sovražnica jo je hotela urno odnesti; ali v naglici ni našla pravega pota. Butila jo z njo v okno, ki je bilo zaprto. Brneč je plahutala in bila s perotmi ob okno; po vsej sili je hotela skoz v svoji trmi. Ta šum je vzbudil Janka. Skoro nehotoma je vstal, šel in odprl okno, da bo mir. Ali sedel ni potém več na prejšnje mesto. Dovolj ždenja in tihega žalo-

vanja obema! Materi se približa, pogladi jo prijazno po glavi ter reče:

»Mati, jaz vas ne morem videti, ko tako tiho žalujete; govorite kaj.«

»Kaj bom govorila, ubožica zapuščena?« odgovori mu žalostno mati.

»Ne, mati, zapuščeni niste, dokler imate mene,« tolaži jo deček.

»Kaj boš ti, širota uboga, ki si še sam potreben, da bi se skrbelo za te? Meni ni záme; jaz sem od danes do jutri, ali ti, ti?«

»Jaz nisem več otrok, mati, če tudi nimam še prav petnajst let. Čutim se, posebno odkar je naju zadela ta nesreča, kakor bi jih imel dvajset ali trideset. Le mirni bodite, mati, pa ne skrbite; jaz bom z božjo pomočjo skrbel za oba; samo zbolite mi ne, pa bo še vse dobro.«

»Vem, da imaš dobro srce, ljubi moj Janko, in pameten si tudi in priden, ali vendar —«

»Le molčite, mati, jaz sem že vse dobro premislil in preudaril. Neka dobra misel mi je šinila v glavo — sam Bog mi jo je menda poslal. Vse vam povem, ko bo čas. Le tiho bodite, mati, pa brez skrbi; če jaz pravim: Bo — žé, bo žé, pa bo žé.«

»Bo žé, bo žel!« zakriči nekaj zunaj s čudno hripavim grlom. Deček in mati se nehoté obrneta proti tisti strani, odkoder je prišel glas. Da sta se zasmehljala, ne morem prav reči; vendar je bilo, kakor bi se jima bilo čelo nekoliko zvedrilo, ko zagledata na oknu črnega ptiča, ki je s kljunom trkal na okno, naj se mu odprè. Ko mu je Janko odprl, zleti mu na ramo ter kričí: »Bo žé, bo žel!« Prav čisto res ne, vendar se je umelo, kaj hoče reči. Janko gladi ptiča po glavi: »Kaj ne, da bo že, ljuba moja Pika? Kje si pa bila toliko časa? Ti pač ne veš, kaj nas je zadelo!«

Ta »Pika« je bila Jankova kavka; našel jo je bil v hosti, ko je bila padla iz gnezda; pa jo je pobral ter nesel domú in pridno pital. To ni bilo težko, ker je rada odpirala kljun in v jedi ni bila preveč izbirčna. Ko je bila že malo odrastla, jedla je vedno z njim. Čudno je bilo videti, kako je prežala, on ji je pa podajal, kar je že bilo. Nikoli ji ni bilo dovolj; ko je bila že sita, pa je vendar še beračila in prežala. Kar je dobila, nesla je hitro kam skrivat, da bo za pozneje. Kakor amerikske papige, ki jih imajo gospoda po mestih za kratek čas, tako imajo tudi pri nas nekteri ptiči to posebno lastnost, da se navadijo izgovarjati nekaj besed: škorci, vrani, srake in zlasti kavke. Pa tudi te niso vse jednake; nekatere so tako trde glave, da se ne naučé najmanjše besede, v jednomer gonijo svoj: krá král Jankova Pika pa je bila posebno bistroglava, tako da se je vse čudilo njeni zgovornosti. Privajena je bila tako, da je prosto letala po vrtu in tudi po gozdu. Najrajši pa je bila v Jankovi družbi, če je le mogla, tako da ga je bilo malo videti brez nje. Posebno rada mu je čepela na rami, ali pa na roki. Zakaj ji je dal ime Pika, pa res ne vem; menda zato, ker je rada pikala. Še toliko in toliko bi vam vedel povedati o tej Piki, kako je rada nagajala, kjer je mogla, kako je kradla, posebno, kar je videla blešččega, itd. Ali ne spodobí se toliko govoriti o živali, ko imamo pred seboj žalujoča človeka, mater in sina.

Tisti večer sta šla zgodaj spat, brez večerje; kdo bi pa mislil na jed v taki žalosti! Tudi spanja ni bilo pravega. Mati se je spominjala svojega ubogega moža in molila za njegovo dušo, skoro vso noč. Tudi Janko, seveda, je mislil na svojega očeta; tudi on je molil za njegov pokoj; potém pa je začel premišljati in preudarjati, kako bi najbolje izvršil svoj sklep.

Prepričan je bil, da bo tudi očetu bolj po volji, če skrbi za svojo mater, kakor ko bi žaloval in vzdihoval po njem. Tri je bila že ura, ko je imel vse izdelano v glavi. Nato je truden zaspal.

Tretje poglavje.

Janko se loči od svoje matere.

Visoko je bilo že solnce na nebu drugi dan, ko se je vzbudil Janko. Čutil se je čudovito pokrepčanega. Hitro se opravi in použije nekaj malega; potem se poslovi od matere, pa ji ne pové, kam gre, ter se napoti v neko vas, kake pol ure hodá od svojega doma. Tam mu je živelá neka teta, ali kaj takega, omožena. Siromaštvo tudi tukaj; vendar dobri ljudje, ona in on. Pa troje malih otrok!

Žena je ravno na hišnem pragu česala svojo najmlajšo hčerko — mož je bil že na polju — ko pride Janko ter jo pozdravi:

»Dobro jutro, teta.«

»»Bog ga daj! Kaj dobrega? Pa kaj pravim: dobrega, pri taki nesreči! Moj Bog, moj Bog, taka nesreča!««

»Velika nesreča, prav pravite; ali javkati, pa križem roke držati ne velja; treba se je ganiti, pa pomoči iskati, pa bo žel«

»»Pri nas pomoči! Saj bi iz srca radi, ko bi mogli, verjemi, Janko; pa saj veš, sami nimamo, da bi se vsi vsak dan najedli do sitega.««

»Nič se ne bojte, teta; res sem prišel k vam prosit, da mi pomagate, ali ne tako, kakor si mislite vi. Naša mati so slabi in bolehní; nič prave bolezni,

hvala Bogu! Pokoja jim je potreba, nič skrbi, pa dobre hrane! Ne, da bi dejal, vsak dan mesa, po gosposko; enkrat ali dvakrat na teden pa za en zob govedine, teletine ali svinjine ne bi bilo napačno!«

»Menim, ali odkod?«

»Za to bom jaz skrbel, z božjo pomočjo.«

»Ti skrbel? Kdo bo pa záte skrbel, sirota?«

»Da bo mir besedij! Teta, povejte naravnost: če dobite deset kron na mesec, prvi dan vsakega meseca, pa vzamete mater v prehrano, ali bi vam bilo dovolj?«

»Deset kron, to je pet goldinarjev, kaj bi ne bilo dovolj? Ali —«

»Kakor sem vam že rekel: moja skrb. Pa stric?«

»Saj toliko denarja malokdaj vidi skupaj, razun ko plačuje davek.«

»Ali to vam pa pravim, teta, za davek ne bodo tisti denarji, in za nič drugega, samo za mater.«

»Kaj pa meniš? Saj bi brez plačila skrbeli za njo, prav radi, ko bi mogli!«

»Torej že velja. Pa še jedno! Teta, zapomnite si dobro, kaj vam pravim: skrbite lepo za mater, nič nevoljne besede, pa nič dela! Za deklo vam matere ne dajem. Če vam bodo hoteli sami pri otrocih kaj pomagati, dobro; ali nič ukazovati! Nič truda, nič sitnosti! Ko bi videli sčasoma, da ne izhajate z denarjem, kar sporočite mi; kam in kako, boste že zvedeli o pravem času.«

»Kaj pa ti?«

»Jaz? Po svetu s trebuchom za kruhom! Pridne roke, bistra glavica, pa dobra vest, kje na svetu bi to ne veljalo? Še posebne sreče ni treba; sevéda nesreče tudi ne. Ali te me bo že Bog varoval, če bom hodil po njegovih potih. Bo žé, pravim, pa bo.«

»Veš, Janko, čudno je res vse, kar praviš; ali če te tako-le vidim pred seboj — pa ti vse verjamem. Če se tebi ne posreči, komú bi se pa? Kaj pa dom?«

»Pride na boben, sevéda; tu ni nič pomoči; kupi naj ga, kdor hoče. Če kaj ostane, dobro; če pa nič, tudi dobro. Le tiho bodite. Črez nekaj let — še ne bom imel sivih las, ne pleše — pridem zopet, glavo po koncu, pa bom vprašal lahko: koliko velja vsa ta beračija, kolikor je vidim?«

Ženica si ni mogla kaj, da bi se ne nasmejala, ko je tako stal pred njo, široko razkoračen, glavo nazaj, pa roke v hlačnih žepih! Nekaj časa se je resno držal, potem se je pa tudi sam namuzal na smeh. Nató jo prime za roko:

»Torej vse, kakor sva rekla; v kratkem prideva; pa ne pozabite dobre postelje! Zdaj pa z Bogom! Jaz imam še danes mnogo opravka. Pozdravite strica!«

Nato hitro odide. —

Ne daleč odtod je stala na hribčku prijazna, bela kmetska hiša sredi sadnega vrta in lepo obdelane njive pod njo. Vse je kazalo, da tu ne prebiva siromaštvo, kakor drugod okrog. Res je bil Okoren na Višavi, tako se mu je dejalo, premožen mož, če tudi ni na mernike meril denarja. Z Jankovo rodbino je bil nekako v rodu, če se tudi ni prav vedelo, kako; malo bliže menda vendar kakor po Adamu, tako da je še nekako dišalo po sorodstvu, kakor so dejali. Ni čuda torej, da ga je Jankova mati prosila, naj pelje k birmi njenega sina. Mož se je nekaj časa branil, slednjič je pa vendar privolil. Ni bil ravno napačnega srca, ali malo stisnjen pa je bil; petica mu ni šla rada izpod palca. Po pogrebu je tudi z nekimi besedami, kakor so navadne ob taki priliki, tolažil žalujočo vdovo; in zamrmral je nekaj, kar se je dalo tako umeti, da se naj v najhujši sili pride

na Višavo. To se je tudi zgodilo, prej ko je mislil in mu je bilo ljubo.

Kake pol ure po pogovoru s teto vidimo Janka s stricem Okornom pred hišo njegovo. Precej glasno sta govorila; posebno je bilo slišati Janka.

»Kakor pravim, stric, kaj bi se krčili in branili, vse vam nič ne pomaga! Za varuha mi boste, in pa pet in dvajset goldinarjev posojila na jedno leto.«

»Varuštvo, bodi no v božjem imenu; saj vem, da se ga ne bom mogel odkrižati, ali posojilo —«

»Pet in dvajset goldinarjev, ali petdeset kron, če vam je ljubše, ne krajcarja, ne vinarja manj! Toliko potrebujem, vse sem dobro preudaril! Da se le kolo zavrti, potém bo že teklo!«

»Tebi posojati, na kaj neki?«

»Na mojo poštenost. Kakor sem rekel: v jednom letu boste imeli vse nazaj, tudi obresti, če hočete. In pa ko bodo naš dom prodajali, boste zraven, sevéda, in skrbeli, kolikor moči, da ne pride pod nič. Če kaj ostane, lahko si takoj poravnate dolg, s privolitvijo gosposke sevéda. Izgube se vam ni bati.«

Slednjič se je mož vendar omajal, ko je Janku na pomoč priskočila tudi Okornovka, dobra ženica, ki je rada pod svojo brambo vzela ubogo siroto. Ko si ni mogel mož več pomagati, reče Janku:

»In ko bi ti jih hotel res dati, kje pa naj se kar tako na enkrat vzame pet in dvajset goldinarjev? To niso mačkine solze. Kaj meniš, da imamo bankovce kar tako v skladnici, kakor drva pred hišo?«

Nató, ne bodi len, ga zgrabi Janko za roko ter pravi:

»Če ne veste, stric, vam bom pa jaz pokazal; le z mano pojte.«

Kaj je hotel mož s tako predrznim človekom? Ni minilo pet minut, ko je Janko zadovoljno korakal

dol z Višave proti svojemu domu. Materi pa domá ni povedal nič. Janko ni znal samo govoriti, znal je tudi molčati, kjer se mu je zdelo potrebno.

Popoldne ga vidimo zopet v drugem imenitnem pogovoru s Kožarjevim Jernejem. Bilo je to v neki drugi vasici — v tistem kraju so same majhne vasice, po dve ali tri hiše — precej daleč od Jankovega doma. Kožarjev Jernej je bil za kaki dve leti starejši od Janka, krepak mladenič, toda obraz njegov ni kazal kake posebne modrosti. Tudi njegova mati je bila vdova, on pa dober sin. Ta pogovor ni bil tako dolg, ne tako živ, kakor prejšnja dva. Stara znanca in prijatelja — nekoliko časa sta tudi skupaj hodila v šolo — sta se lahko porazumela in dogovorila, česar je bilo potreba.

Imeniten je bil ta dan za našega Janka; veliko je bil opravil danes, ali najtežji opravke si je bil prihranil za večer.

Tisti večer po večerji — Janko je mater prosil tako dolgo, da je vendar použila nekaj malega, da se duša priveže — tisti večer ni hotel Janko s svojo materjo sedeti v sobi, kjer je bilo vse tako žalostno, tiho in samotno. Ven jo je peljal pred hišo, tam sta sedla na klop. Bil je lep večer. Zvezde so že migljale na jasnem nebu, večernica kakor sijajna kraljica med njimi. Vse mirno, tiho; drevo ni trenilo z listom. Molčé sta sedela mati in sin ter za roko držéč se gledala to lepoto božjo. Kdor tako ogleduje nebo, posuto z zvezdami brez števila, tako daleč in tako blizu, naj ga teži karkoli, meni se zdi, da ne more biti prav nesrečen. Kakor nevidna rahla rosica, mu kaplja iz višave tolažba in mir v bolno srce.

»Tam gori!« reče mati črez nekaj časa ter pokaže s prstom proti nebu.

»Dà, tam gori, mati. Tam gori se bode mo videli kdaj, in potém ne bode več ločitve. Ali dokler nas Bog pusti na svetu, moramo živeti. Poslušajte me, mati. Dolgo časa sem odlašal, zdaj pa je čas, da vam vse povém. Zdaj, ko je vse pripravljeno; samo še vašega privoljenja je potreba, pa bo! Saj poznate Kožarjevega Jerneja; dvakrat je bil že črez zimo na Dunaju, pa je prinesel lep denarček domú.«

»Kostanj je pekel na Dunaju, jeli?»

»Kaj pa, da je kostanj pekel, kakor jih več drugih iz našega kraja hodi kostanj peč na Dunaj. Žrjavi na južno, naši fantje pa proti severu. Vsi so zadovoljni z zaslužkom. Seveda priden mora človek biti, pa varčen in pa prijazen z ljudmi. Zakaj pa jaz ne?»

»Ali kako pa boš z ljudmi, ko ne znaš nemškega? Saj na Dunaju se govori menda samo nemški.«

»Tista nemščina me nič ne skrbi; pridigovati mi ne bo treba po nemško; kolikor je meni treba nemščine, se je bom naučil tako rekoč po potu na Dunaj. Kaj pa drugi? S konca mi bo tudi Kožar pomagal, kolikor treba; z njim pojdem, vse je že dogovorjeno. Samo osmine po rajnkem očetu še počakamo, to mora biti, potém pa na pot. Nič ne skrbite, kako bo tam; to je že vse preišljeno in v čisto dejano.«

»Kaj bom pa jaz sama tukaj?»

»Nič sama tukaj! Vi pojedete k Jeršanovim. Le tiho; vse dogovorjeno. Dobro jesti in piti, pa nič dela, za pet goldinarjev na mesec, prav po krščansko. Vse moja skrb. Kako pa na Dunaj? Tudi že vse gotovo! Od Okornovih sem dobil pet in dvajset goldinarjev na posodo — težko je šlo, pa je vendar šlo; pet goldinarjev vam, drugo meni za pot, za pečico, za blago, in česar bo še potreba. Ali to vam pa moram reči: Pet let, pet dolgih let se ne bova videla!«

»Kaj praviš, pet let? Pa zakaj?«

»To mora tako biti, mati! Jaz hočem vse leto delati in denar služiti, in denar se, kakor sem slišal, nikjer tako lahko ne zasluži, kakor na Dunaju. Kako? to me nič ne skrbi. In pa, ali ni škoda vsakega vinarja za pot tja in nazaj? Kaj se dá zaslužiti v petih letih? Vsaj dvakrat toliko, kakor kateri drug, moram zaslužiti na leto, drugače ne bom miroval. Samo recite, dà! mati, pa bo že!«

»Veš, ljubi moj Janko, težko mi bo brez tebe; zdaj bom dvakrat sama; vendar jaz ne smem misliti náse. Pa pojdi v božjem imenu, ljubo dete; Bog ti daj srečo, saj si je vreden, ker si tako priden in dober otrok; samo njega ne pozabi nikdar.«

»Ne bojte se, mati; zastonj nisem hodil v šolo, in tudi vaši lepi nauki niso padli na peščena tla. Boga, vas in pa očeta ne pozabim do zadnjega diha. Zdaj je pa vse dobro. Saj sem vedel, da boste privolili. Kar je drugega, bova se že pozneje še zmenila, saj je še časa dovolj do ločitve. Zdaj pa spat, mati!«

„Spat!“ je pri tej priči zakričala Pika, ki je ves ta čas, ko sta se mati in sin tako pogovarjala, blizu na stari hruški čepela in dremala. Ona ni ogledavala zvezd na nebu, in tudi skrbelo je ni, kaj bode jutri. In zletela je po navadi Janku na ramo, da jo je nesel v hišo spat.

Četrto poglavje.

Janko pride na Dunaj.

Teden dnij potém je naš Janko s Kožarjevim Jernejem in še nekimi drugimi mladimi tovariši po železnici drdral proti Dunaju. Nekako težko mu je

bilo res s konca pri srcu, ali vesela tovaršija, novi kraji, tuji popotni ljudje — vse to mu je preganjalo žalostne misli. In pa, če je že hotel misliti, bolje je bilo misliti naprej, kakor nazaj; ne, kaj je bilo, ampak, kaj bo. In to je pametno; kaj bi si človek glavo belil s tem, kar se ne dá premeniti!

Kaj pa kavka? bodo menda tudi vprašali moji mladi čitatelji. Pametno vprašanje, saj kavka tudi ni bila, kar si bodi. S kavko pa je bilo tako. Dolgo je premišljal Janko, kaj bi počel z njo. Domá pustiti jo je bilo najpametnejše, in to bi bil menda storil vsak drugi na Jankovem mestu. Ali Janko si je mislil: Pika me je tako vajena, ves čas do zdaj je živela v moji družini. Ko me bo pogrešala, pa me le ne bo, kdo ve, ali ne zleti, iskat me po svetlu! Na Dunaju pa težko da bi me našla pri vsej svoji bistroumnosti. In pa, recimo naravnost, težko je bilo tudi njemu, ločiti se od svoje ljube Pike. Materi ni bilo toliko za njo; tudi se ni znala tako pečati z njo. Slednjič se mu je zdelo najboljše, da jo vzame s seboj na Dunaj. Za vožnjo ji ne bo treba nič plačati, stanovanje in hrano bo pa imela z njim skupaj. Hitro torej zgradi in zbije nekako malo ptičnico, toliko da se je mogla Pika obrniti v njej. In ko se je bil lepo poslovil od matere, vtaknil je hitro Piko v pripravljeno ptičnico, dejal jo pod pazduho ter naglo odšel. Kako se je poslavljaj od matere, vam ne bom popisoval, saj si sami lahko mislite. To moram pa vendar reči, kakor je bil možat, pojokal se je vendar malo, ali mati še desetkrat huje. To je bila dolga vožnja! Res je bilo mnogo novega videti, ali človek se sčasoma vsega naveliča. Utrujen je sedel Janko in težko čakal, da bo vožnje konec.

»Vidiš Dunaj?« pokliče ga Jernej Kožar k oknu;
»tám-le!«

Janko ni videl v daljavi drugega kot nekako velikansko iglo, ki je štrlela kvišku.

»To je sv. Štefana zvonik,« pouči ga starejši tovariš. Sv. Štefana cerkev je največja in najimponentnejša na Dunaju.

Črez nekaj časa še le so se začele videti posamezne hiše, vedno več in več; naposled je imel ves Dunaj pred seboj; kakor daleč je segalo oko, same hiše, pa cerkve vmes, pa nad hišami vse polno dimnikov, in iz dimnikov se je valil črni dim, in iz dima so se delali umazani oblaki, plavajoči nad poslopji. Nič kaj prijazen pogled! Kako se bo dihala pod tem nebom, in dihala pet dolgih let!

In ko so slednjič stopali po teh neizmernih ulicah, kak šum in ropot od koles in konjskih kopit! In ob obeh straneh procesija ljudi brez konca, in ti ljudje so hiteli in se suvali, kakor da bi se jim mudilo ne vem, kam. In te hiše, te prodajalnice! Ali naši mladi rojaki niso imeli časa ogledavati in zijati. Treba je bilo najprej poiskati pripravnega stanovanja. To stanovanje je moralo biti cenó, z vsem drugim se bo že potrpelo. Nekaj takega so tudi našli brez predolgega iskanja. Kožar je že vedel iz svoje izkušnje, kam se je treba obrniti. Ljudje v tistem kraju so že vajeni takih stanovalcev in imajo že kaj pripravljenega za nje; saj vedó, da niso preveč izbirčni. Soba, ki so jo našli, je bila pri tleh, precej prostorna, ali malo vlažna je bila, in dišalo je v njej, kakor da se je malo prej hranila v njej kaka prikuha. Hišnega orodja je bilo že nekaj v njej; kolikor ga bode še treba, obljubila ga je priskrbeti gospodinja. Razun našega Janka in Kožarja sta bila še dva druga mlada kostanjarja, tako da jih je bilo četvero, ravno pravo število. Ker se je že mračilo in so bili trudni, pripravili so za

silo svoje stvari, nekaj malega povečerjali, molili ter legli spat. To noč sta morala dva skupaj ležati v jedni postelji; za naprej jim je gospodinja obljubila vsakemu svojo.

Drugo jutro pa zgodaj po koncu, pa hitro po opravkih! Kožar je vse vedel, kje se dobi to in ono, in kam se je obrniti za potrebno dovoljenje, da se sme peči in prodajati kostanj. Nemščino je lomil za silo, tako da so ga umeli, včasi pa tudi samo uganili, kaj hoče. Janko je pa na uho vlekel, da bi si zapomnil, kako se pravi tej, pa oni stvari; saj Kožarja pozneje ne bo imel vedno na svoji strani. Pečico si je s pomočjo Kožarjevo kupil cenó pri nekem stari-narju s staro železnino. Nato ga je Kožar peljal k tistemu prodajalcu, ki kostanj kupuje na debelo, pa ga na drobno prodaja kostanjarjem.

Drugi dan je bil Janko že na svojem mestu, ki mu je bilo odkazano. Začetek je bil dober; z mestom, kamor so ga bili postavili, je bil lahko zadovoljen. To je videl že o prvem pogledu. Bilo je na razpotju, kjer sta se križali dve dolgi in široki cesti, koder je ves dan mrgolelo vozov in ljudi. Za vozove mu seveda ni bilo tolikanj; ljudje, ki se vozijo, ne bodo kupovali kostanja, pač pa se bo izmed pešcev ustavil zdaj ta, zdaj oni ter si kupil tako lepo daleč okrog dišečega kostanja. Posebno pa, kedar pride zima in mraz, ko človeku tako dobro dé kaj gorkega.

Tu torej je stal naš Janko od jutra do poznega večera s svojo pečico, ki jo je kuril z ogljem, ter pekel in pridno prevračal kostanj, da se mu ni sežgal. »Maroni, maroni!« tako je klical in vabil mimo-gredoče. Kar je prodajal on, ni bil maroni, debeli laški kostanj, ampak navadni, kakoršen raste pri nas; vendar imajo naši kostanjarji na Dunaju navado pod

tem imenom ponujati svoje blago. In kakor drugi, tako tudi on.

Prve dni kupčija ni bila Bog vé kako imenitna, da bi se bil hvalil z njo. Vendar je bil zadovoljen in mirno čakal boljših časov. Bo žé, bo žé, tolažil se je po svoji stari navadi. Kaj pa Pika? Lahko si mislite, da je ni puščal same domá, ker bi se bila strašno dolgočasila in kričala, kakor otrok, ko so ga pustili samega domá. S seboj jo je nosil v tisti temni ječi, ktere se je pa bila privadila precej hitro, da je bila le pri njem. To je bilo prve dni. Potém pa si je mislil: Ej, kaj pa se more zgoditi, če jo izpustim? In tako je tudi storil. Glasno je kričala od veselja, ko se je čutila prosto, tako da so se ljudje zgledavali. Zletela je najprej na neko drevo, ki je stalo na koščku vrta vzadi za Jankovim stališčem. Potém pa po stari navadi Janku na ramo. Zdaj so še le gledali ljudje. Posebno pa otroci! To jim je bilo kaj novega; privabilo je marsikakega kupca, ki bi se drugače ne bil zmenil ne za Janka, ne za njegov kostanj. Posebno veselje so imeli s Piko otroci, v šolo in iz šole gredé, ko se jih je sčasoma privadila in se jim dala z ročico gladiti po tisti debeli glavi in po hrbtu. Tudi to se jim ni zdela kaka posebna nesreča, če je včasi ktereга kavsnila s svojim kljunom, trdim kakor jeklo. Kakor mi ljudje, tako je tudi Pika nekatere rada imela, drugih pa ni marala. Tudi to je dajalo mnogo zabave otrokom in odrastlim ljudem. Če je koga vščipnila v roko ali v uho, da je zakričal, bil je vselej velik smeh. Janko je kmalu čutil, koliko dobička mu nese Pika. Zdaj ni več nosil zvečer na pol polne vreče s surovim kostanjem domú. Navadno je bila prazna, a tem bolj mu je bil žep poln drobiža. Otroku, ki gre v šolo, mati, če le kolikaj more, stisne pri odhodu kaka dva krajcarja v roko, da si naj

spotoma kupi žemljico, ali pa kaj sadja. Otroci, ki so hodili mimo Janka v šolo in iz šole, so mu zvesto nosili vsak dan svoje bogastvo.

Peto poglavje.

Janko pa njegovi tovariši.

V vsaki družini, bodi velika ali majhna, ni da bi vsak delal po svoji glavi. Kam bi se pa prišlo; ne bilo bi konca prepira! Saj še gosi, ki ne veljajo za posebno pametne živali in tudi res niso, imajo svojega gosmana, ali pa tudi staro gos, da jih vodi. Tudi naši mladi kostanjarji so imeli svojega gospodarja, da je skrbel za red in mir v skupnem stanovanju. In kaj menite, kdo je bil ta gospodar? Po starosti bi bil za starejšino Kožarjev Jernej; vsi drugi so bili mlajši od njega, najmlajši pa je bil naš Janko. In vendar so izvolili za starejšino in vojvodo njega. Prav tako ga niso izvolili, kakor volijo župana; ali sčasoma se je to samo naredilo tako. Čutili so vsi, da je on najrazumnejši, in tako so radi poslušali njegove svete in naposled se tudi brez godrnjanja ravnali po njegovih ukazih. Najprej je Janko skrbel, da je bilo v sobi vse snažno, in da je bila vsaka stvar na svojem mestu. Predno so šli po svojih opravkih, je vsak postlal svojo posteljo, osnažil svojo obleko itd. Ko so odhajali, nikoli niso pozabili odpreti oken, da pride v sobo dovolj čistega zraka, ki ga je najbolj potreba za življenje in zdravje. Zajtrkovali in večerjali so vsi štirje skupaj; kuhal je Janko sam, in moralo se je reči, dobro; tega se je bil naučil že domá. Kar jim je Janko stavil na mizo, ni bilo kako posebno imenitno, ali dobro je bilo vendar

in zdravo, pa cenó. Stradal ni nobeden. Jeden je rekel nekđaj, da ni še nikoli živel tako dobro. Vsako soboto večer so imeli posvetovanje; vsak je seštel svoje dohodke, vsak je plačal, kolikor je spadalo nanj, v skupno blagajnico, ki jo je hranil starejšina, za stanovanje, hrano in druge potrebe. Konec vsakega meseca pa je dal vsak, kar je imel čistega dobička, v poštno hranilnico. Tudi to je opravljal za vse Janko.

Posebno pa je mladi gospodar gledal na to, da so vsi lepo pošteno živali in se vedli, kakor se spodobi kristjanom. Molili so zjutraj in zvečer, pred jedjo in po jedi. Ob nedeljah in praznikih so šli vsi k sveti maši. Maše sevéda so povsod jednake, tako da ni nič razločka, ali jo človek sliši v domači cerkvi, kjer je bil krščen, ali pa kje v Ameriki. Ali k službi božji spada tudi pridiga, božja beseda. Tu je bil pa križ. Na Dunaju sevéda se pridiguje po nemško; nemškega pa naši junaki niso še toliko znali, da bi bili umeli, kaj pravi duhovni gospod na leci. Kaj storé torej, da bi kolikor toliko vendar slišali besede bojže? To je bila zopet Jankova misel. Slišal je namreč praviti, ali je pa čital kje, da se v neki cerkvi na Dunaju pridiguje v češčini, ki je tako podobna slovenščini, da Slovenec Čeha razume do malega, posebno če ga poslušá malo delj časa. V tisto cerkev so torej hodili, dasi je bilo malo daleč. Tako so lahko rekli, da so bili ne samo pri sveti maši, ampak tudi pri pridigi. Če pa morebiti kateri kake besede ni razumel, ali pa jo je razumel napak, menim, da se mu ni šteló za krivico.

Črez teden dnij niso imeli časa, da bi šli mesto ogledovat; in vendar bi bilo čudno, ko bi človek toliko časa živel v velikem cesarskem mestu, pa bi ga vprašali domá: »Povej nam, povej, kakšen pa je ta Dunaj? Kaj se tam vidi lepega?« pa bi moral

molčati! Saj zato ima človek oči, da vidi ne samo, kar je Bog ustvaril, ampak tudi, kar so naredile človeške roke. Za táko ogledovanje so bile nedelje o lepem vremenu. Če je pa deževalo ali je bilo vreme sploh preveč neprijetno, sedeli so pa domá za mizo in se pogovarjali. Če je hotel kateri pisati domú, za to je bila tudi nedelja. Janko je pisal vsako nedeljo svoji materi, kar je bilo ženi v veliko tolažbo; sčasoma so ga posnemali tudi drugi, ki so bili drugače kaj nerodni za pisanje. Tega seveda mi ni treba posebno poudarjati, da je Janko vsak mesec točno pošiljal obljubljenih pet goldinarjev svoji teti za mater. To je bilo kakor amen v očenašu!

To se pač umeje samo ob sebi, da se v Jankovi družini ni klelo in pridušalo, in da ni bilo čuti nespodobne besede. Tu pa poreče kdo: To je moralo pa strašno pusto in dolgočasno biti v tej izvoljeni družbi! Štirje mladi ljudje, pa vsi štirje modrijani! Nikakor ne; še prav veselo je bilo in ne brez glasnega smeha. Posebno Janko je bil vedno dobre volje in znal je skrbeti tudi za to, da dobra volja ni pošla v družini. Pripovedovali so si lepe povesti in smešnice — Janko jih je imel ves koš poln, menda si jih je tudi izmišljal sproti — stavili so si uganke in peli so tudi. Slovenec, posebno v tuji deželi, se ne počuti dobro, če ni petja. Pa še nekaj. V šolah se dandanašnji učé skoro vsi otroci čitati — milovanja vredni so tisti, kateri se ne! Ali kakšno korist pa ima človek, da zna čitati, če pa nikoli nič ne čita? Bukve, dobre bukve sevéda, nam dajejo dušne hrane, poučujejo nas, povzdigujejo, razveseljujejo. Hvala Bogú, da imamo Slovenci zdaj takih bukev dovolj na izbiro; to ni bilo vedno tako. Samo pridobiti si jih je potreba, malo potruditi se za nje. Bukye ne priletavajo človeku skoz odprto okno v hišo. Človek ni, da bi

moral biti bogat, ali če ga kaka stvar prav veseli, že najde sčasoma potrebnega denarja za nje, samo če hoče! Včasih tudi za take stvari, ki mu niso potrebne ali koristne, dà, celó škodljive so včasih njegovemu telesnemu ali dušnemu zdravju! Samo za dobro knjigo ni denarja! Leto ima tri sto petinšestdeset dni, vsako četrto leto še jednega več, kakor veste; pa bi si mladi človek v tem dolgem času ne mogel nabrati, pošteno sevéda nabrati, ubogih sto krajcarčkov! Ali pa, če ni drugače, združijo se trije, štirje; prosijo očeta in mater, ali pa strica, teto! Za teh ubogih sto črnih krajcarjev na leto se dobi pri družbi sv. Mohorja po šest lepih bukev! Kaj se hoče več?

To je vedel naš Janko in razložil svojim tovarišem. Zložili so denar, in kmalu so imeli svoje knjige. Potém se je pa čitalo, da je bilo veselje. Jeden je čital, drugi so pa poslušali. V čitanju so se vrstili; najrajši pa so vsi poslušali Janka, in on je moral vselej najdelj časa čitati.

Šesto poglavje.

Pike ni!

Lepo življenje je imela Pika na Dunaju. Njej ni bilo treba reči: »Kdor gre na Dunaj, naj pusti trebuh zunaj.« Tako dobro se ji še domá ni godilo. Stradati ji ni bilo potreba. S konca si je včasih tudi sama hotela vzeti kak pečen kostanj; ali opekla se je vselej, tako da je glasno kričala od bolečine. Potém je mirno čakala, da ji je Janko podaril ktereга; če tudi ni bil najlepši, vzela ga je hvaležno, stisnila med nožice ter ga lepo izključevala do zadnje mrvice. Tudi nekateri drugi ptiči so tako prebrisani, da si vedó tako

pomagati, kakor šoja, senica in dr. Čudno, kokoš pa, ki je vedno blizu človeka, se ni še toliko spame-tovala, in Bog vé, ali se bo kdaj! Pri takem opravku so jo otroci posebno radi gledali, in začeli so ji sami podajati kostanja, tako da ga je imela vedno dovolj in ji ni bilo treba prežati, da bi ga dobila od svojega gospodarja. Tako so bili vsi zadovoljni: Janko, ki je prodal več kostanja, Pika, ki je imela hrane do ostanka, in otroci, ki so imeli svoje nedolžno veselje. Pa ne samo s kostanjem, pitali so jo tudi z raznimi slaščicami, ki so jih dobivali domá; slaščice pa je Pika posebno čislala. Ali to je bilo še le veselje, ko je čez nekaj časa Pika začela posnemati Janka ter s svojim hripavim grlom vabiti: Marrroni, marrroni! Posebno male deklice so kar poskakovale in z rokami ploskale od veselja! Pa tudi odrastle ljudi je privabljal ta klic, da so prihajali in kupovali. Ščasoma je Janko razun kostanja začel peči tudi krompir in jabolka, kar mu je tudi privabilo mnogo kupcev. Posebno po zimi v hudem mrazu je kaj prijetno imeti kaj gorkega, najprej v rokah, potém pa v želodcu.

Tako je Janku in Piki mineval dan za dnevom. Od dne do dne je bolj videl, kako dobra pomagalka mu je ta ljuba kavka! Bližala se mu je tudi včasi izkušnja: ponujalo se mu je lepega denarja za Piko; ali vselej je smehljaje se odkimal, da ne.

Ali sreča je opotočna, pravimo; vedno ne sije solnce z jasnega neba, in morebiti je tudi dobro tako. Ko bi človek ne poznal bolezni, pa bi tudi ne vedel, kaj je zdravje; ne vedel bi prav ceniti tega darú božjega. Po veselju malo žalosti ne škodi.

Nekega dne se je Janku čudno zdelo, da mu ni toliko časa Pike na ramo, kjer je sedela najrajši; tudi slišati je ni bilo več časa. Ozira se po drevju, ki mu je stalo za hrbtom; nič Pike! Gleda po strehah

okoli, kliče; nič! Zdaj mu je pa začelo plati in utripati srce! Čakal je in čakal, ali Pike le ni bilo od nikoder. Ko so šli otroci na večer iz šole in so popraševali po Piki, dajal jim je Janko žalosten znamenje, da ne vé, kje je. Ostal je tisti dan delj časa na svojem mestu, češ, morda pa vendar pride! Zastonj! Ves pobit je pobral svoje reči ter šel počasi žalosten domú.

Tudi tovarišem Jankovim je bilo žal prijazne družice, ki jih je tolikokrat kratkočasila s svojimi burkami. Tolažili so ga, da že zopet pride, ali imeli so sami malo upanja. Malo se je govorilo tisti večer; smeha pa celó ni bilo. Tako se človek privadi prijazne živali. Nič nas ne bodi sram, saj je žival tudi stvar božja!

Tudi drugi dan je Janko zastonj čakal svoje družice; upanja ni bil še izgubil. Če je mimo letel kak golob, že je mislil, da je njegova Pika. Ali mračilo se je že, in Pike še ni bilo. Tretji dan že ni imel več upanja. Ko bi se bila kam zaletela, našla bi bila že nazaj. Gotovo se je kako ponesrečila, ali jo je pa ujel kdo. Na sumu je imel nekega potuhnjenega paglavca, ki je že več dnij kakor maček lazil okoli nje in prežal na njo, kakor pajek na muho. Gotovo jo ima ta. Spominjal se je tudi, da je tisti dan, ko jo je izgubil, slišal za hrbtom nekako plapolanje; ali mislil je tedaj, da jo samo kdo draži, pa da se brani. Saj ni bilo težko ujeti jo; samo kako ruto je bilo treba črez njo vreči, pa zategniti, pa je bilo. Če jo pa ima on, kakor vse kaže, potém pa srečno, Pika, ne bova se videla več!

Kaj se hoče! Človek mora potrpeti še večjo nesrečo. Komur je nemila smrt vzela ljubega očeta, on vé, kaj je nesreča, kaj je žalost, pa bi ne mogel pozabiti ptiča? Žival je vendar le žival, bodi še tako

prijetna in prijazna, tega ne smemo nikoli pozabiti. Greh bi bilo žalovati po njej, kakor po kakem človeku! Tako je mislil tudi Janko; saj je bil pameten. Ali malo hudo mu je bilo vendar, tako zapuščenega se je čutil! Nič ga ni prav veselilo kakor prej. Materi pa vendar ni v prihodnjem pismu nič poročil, kaka nesreča ga je zadela. Saj je bilo še vedno čas. In morda mu je vendar na dnu srca tlela še iskrica upanja! Mogoče je vendar še, če tudi ne prav verjetno. To upanje seveda se je manjšalo od dne do dne. Nazadnje si jo je izbil popolnoma iz glave.

In vendar se ne sme nikdar obupati prehitro. Dokler človek živi, se mu še vse lahko pripeti.

Minilo je bilo kakih štirinajst dnij. Janko je komaj še mislil na svojo Piko. Bil je neprijeten, poznojesenski večer. Burja je brila po ulicah in tulila ob ogljih, pa mraz je bilo, da je človeka zeblo kar do kosti; ljudje so hitro hodili po ulicah, vsakemu se je mudilo pod gorko streho. Tudi Janko se je pripravljaj malo prej, kakor po navadi, domú in pospravljaj svoje orodje. Kar začuje strašno kričanje nad sabo. In predno se je še prav zavedel, kaj je, že mu je sedela Pika na rami, pa od veselja kričala: ‚Krá krá! Bo žé, bo žé! Maroni, maroni! Dolerl, dolerl!‘ Tako namreč so jo klicali dunajski otroci — to pomeni: kavkica, kavkica. In toliko se je tudi naučila nemščine. Od samega veselja ni vedela, kam bi se dela, pa je znesla skupaj vse besede, kar si jih je bila nabrala sčasoma.

Lahko si mislite, kako vesel je bil Janko, ko je imel zopet svojo ljubo Piko! Tudi tovariši njegovi so se razveselili, ko so jo zagledali. Kako bi se ne bili? Imeli so jo vsi radi, še bolj radi pa so imeli svojega tovariša, in iz vsega srca so mu privoščili to nepričakovano srečo. Tisti večer so bili vsi štirje

glasni in dobre volje, kakor že dolgo časa ne. Dà, Janko je iz samega veselja storil nekaj, česar bi se ne bil nihče nadejal od njega. Kupil je za vso družino pol litra vina. Pili so tudi kavki na zdravje, in slednjič so dali piti tudi njej. Kar bom pa povedal zdaj, res ni lepo in posnemanja vredno. Človek bi ne verjel, in vendar je res. Pika je rada pila vino in potegnila ga je tudi malo preveč, tako da je začela tavati in neumnosti počenjati, kakor vinjen človek. Dečki so se ji pa smejali, tudi Janko, ki je bil tisti večer nekako prešeren. Upam, da moji mladi čitatelji zategadelj ne bodo zaničevali Pike; kaj vé žival, kaj pije? Če je kdo graje vreden, bili so razposajeni pivci, ki niso ravnali po pameti. Vendar tudi njim ne smemo preveč zameriti te nerodnosti; mladost je norost!

Ugibali so tudi, kaj se je bilo zgodilo kavki; ta tako, oni drugače! Jaz sicer nisem bil zraven, ko se je zgodila nesreča, vendar menim, da se ne motim, če si stvar mislim tako. Tisti paglavec, ki je prežal na njo, jo je res pograbil, pa odnesel, kar se je lahko zgodilo v takem ropotu. Da bi jo bil pustil prosto, ne verjamem; gotovo se je bal, da mu ne pobegne. Zaprl jo je v kako ptičnico ali v kurnik. Ali Pika ni dala mirú, da si je sčasoma sama odprla vratca. To se vam zdi čudno, ker ne veste, kaj je kavka. Naša nam je delala ravno tako, ker se ni pustila zapreti; vselej si je sama s kljunom odprla vratca. In če smo jih zavezali z vrvco, ni mirovala, da je razvozlala vozál. Potém je pa letala in se potepala okrog ter sosedovim nagajala, kakor je mogla iz same porednosti in prešernosti.

Sedmo poglavje.

Janko pomarančar.

Tako je našemu Janku preteklo prvo leto na Dunaju. Ne porečem, tudi sam bi ne bil tajil, da se mu je včasi tožilo po domu, po materi. Posebno o božiču mu je bilo hudo. Božič je poseben čas. Vsaka poštena krščanska duša si želi ta sveti večer obhajati domá med svojimi ljudmi. Božični zvonovi nikjer ne pojó tako milo lepo, kakor z domačega zvonika. In vendar je imel Janko, če tudi tako daleč od doma, na božični večer neko posebno veselje. Gorko jopico in rokavice s kožuhovino je bil kupil ter poslal materi, tako da jih je dobila ravno za božični večer. Kako pa more otrok imeti večje veselje, kakor če more kaj dobrega storiti, kako nepričakovano veselje napraviti svoji materi!

Kostanj se sevéda peče v zimskem času; po letu bi ga ljudje ne marali, ko bi bil tudi dober. Navadno torej spomladi naši kostanjarji gredó lastovkam naproti. Janko, kakor smo slišali, je bil sklenil ostati na Dunaju, dokler ne pridobi, kolikor se mu je zdelo potrebno za svoj namen. Saj se tudi bučela, dasi ji je včasi hudo, ne vrne domú, dokler ni nabrala medú in cvetnega prahú, kolikor ga more nesti. Pridnost je pridnost pri človeku in pri živali! Ali kaj pa je Janko po letu počel na Dunaju? Lenobe gotovo ni pasel, kakor ga poznamo. Kaj torej? Da si je izmislil kaj čisto novega, ne morem reči. Vzel je košaro, napolnil jo s pomarančami, smokvami, rožiči in jednakim južnim sadjem, kakor sploh imenujejo take reči, ki rastó samo v gorkih južnih krajih, in s to košaro je šel od hiše do hiše, posebno pa je obiskaval zvečer gostilnice, kjer ljudje pri vinu

dobre volje ne gledajo tako na krajcar. Sevéda ga je na takih potih spremljala Pika ter mu pomagala prodajati. S svojim žlobudranjem in svojimi burkami je kratkočasila goste. Marsikteri bi bil sicer nevoljen pognal nadležnega ponujalca — posebno če je človek v pogovoru, ali pa zamišljen, ne dá se rad motiti — ali mladi pomarančar s kavko — tako so ga imenovali — to je bilo kaj posebnega. Če se je pa kdo le predolgo igral s kavko, kupil pa malo, ali pa celó nič, pa se Janko tudi ni dal motiti; priporočil se je prijazno, pa šel dalje. Mislil si je: Časa nisem ukradel, čas je drag. Rekel pa sevéda ni nič. Tako mu je bila kavka tudi pri tej poletni kupčiji krepka pomočnica. Izkupil je z njo najmanj še enkrat toliko, kakor bi bil brez nje. Vendar bi ne bilo prav, ko bi hvalili in povzdigovali samo žival, njega pa ne. Tudi brez Pike bi bil gotovo prodal več, kakor kdor si bodi drug. S svojim lepim, spodobnim vedenjem, tistim poštenim obličjem in tistimi bistrimi očmi se je prikupil vsakemu človeku. Znal je tudi že toliko nemščine, da je za silo odgovarjal, če ga je kdo kaj vprašal tudi o domačih stvareh. In da je bil v govoru še nekoliko okoren, da včasi ni prav izgovoril kake besede, ali napačno rabil katero, ravno to je še posebno ugajalo ljudem in vzbudilo mnogo smeha. Smejal se je pa tudi sam, in kdor ga je videl smejati se, moral ga je rad imeti; tako se more smejati samo poštena, dobra duša.

Posebno veselje pa je bilo, če je v gostilni zadel na kakega Slovence. Slovencev živi mnogo na Dunaju v različnih stanovih: uradniki, profesorji, trgovci; posebno mnogo pa je študentov, ki so prišli v to veliko, slavno mesto učiti se za uradnike, jezične dohtarje, profesorje in zdravnike. Študentje posebno radi zahajajo v gostilnico, če ni ravno pajčevin v njih mošnji.

Glasni so in veseli; posebno kedar jih je zbranih več skupaj, radi katero ugamejo, in brez petja niso nikoli. Slovencu daj jesti in piti vsega, kar je dobro; ali nič se ti ne bo prav dobro počutil, če ni petja. Ko pa zadoni lepa slovenska pesen, pa je kakor riba v vodi. Ali poje sam vmes, ali pa poslušá; dobro mu dé jedno, kakor drugo. Nikjer pa se tako lepo ne glasi slovenska pesen, kakor v tuji deželi.

Kako je gledal Janko, pa dobro mu je delo, ko je prišel nekđaj nenadoma v tako družčino mladih slovenskih junakov. Dobre volje so bili, pa peli so, da je bilo veselje; tudi Dunájčanje so jih poslušali radi. Janko je kar stal, pa gledal in poslušal; na misel mu ni prišlo, da bi ponujal svoje pomaranče. Res je tudi po zimi včasí, ko je stal pri svoji pečici, ujel kako slovensko besedo; tudi ogovoril ga je včasí kdo po domače; ali vse to je bilo samo nekako mimogredé. Tu je pa imel toliko rojakov pred seboj, da se mu je zdelo kakor domá. Tudi Pika, ki je čepela na robu košare, je bila tiho, pa poslušala je petje; ali se ji je zdelo morda nekako znano, Bog vé. Ko je bilo pa petje končano, iztegne se po koncu, pa zakriči: Bo žé, bo žé! Lahko si mislite, kako so gledali mladi Slovenci, ko jih je tako pozdravila črna ptica! Potém pa smeh! Janko je moral sestí za mizo med svoje rojake. Dali so mu prinesti jesti in piti in silili so ga s táko prijaznostjo, da se ni mogel braniti. Izpraševali so ga, odkod je, kako se mu godi na Dunaju, kako je kupčija itd. Tudi Pika je dobila svoj delež; vse se je pečalo z njo, gladilo jo in pitalo. Pika je bila prijazna z njimi, pa ne preveč. Če je bil kdo malo presiten in nadležen, pa mu je dala s kljunom po roki. Videti je bilo, da si je dobro v svesti svoje imenitnosti; prilizovanja je bila že vajena, kakor berač mraza; zato se ni zmenila kaj zánje.

Bil je med njimi neki rujavček, malo pikast, ki se je učil na Dunaju za profesorja latinskih šol. Pošten človek, samo malo siten včasi; posebno če je bil malo vinski. Rad je že zdaj izpraševal, poučeval ter popravljaj in grajal, kar se mu ni zdelo dobro. Pa latinščina mu je šla vedno po glavi. Najrajši bi bil videl, ko bi bili vsi ljudje govorili latinsko. Ko je slišal, da se kavki pravi Pika, stopil je takoj k Janku s silno modrim obrazom ter ga začel izpraševati, zakaj ji je dal to ime. Janko mu ni vedel pravega odgovora. Tisto ime mu je prišlo kar tako, brez premišljevanja, kakor je že navada pri otrocih. Zdaj mu je začel mladi učenjak razlagati, da ime Pika kavki ne gre po pravici. »Pika«, to je latinska beseda in pomeni srako. To pa ni sraka; to boš menda vendar vedel. Pikus je tudi latinska beseda, to je pa po naše žolna ali detel. Vidiš, tega nisi dobro pogodil; če si že hotel dati svoji kavki latinsko ime, kar je pametno in kaže, da nisi kar tako, pa bi jo imenoval Monedula; monedula se pravi po latinsko kavki. Janko je zvesto poslušal pouk, vedel pa ni, kaj bi naj odgovoril. Prišli so mu tovariši na pomoč; začeli so se na vse grlo smejeti, pa klicati kavko: Monedula, Monedula. Kavka je pa kričala, da bi si bil človek kar ušesa tiščal. Imela je namreč to navado, da je zakričala, ko je kaj počilo ali zaprotopalo; od veselja ali jeze, ne vem.

Prijetno je bilo Janku v tej veseli družbi, ali ves čas vendar ni smel sedeti tako oblastno za mizo. Vstane torej, ko je menil, da je čas, ter se spodobno zahvali. Pa dati je hotel vsakemu eno pomarančo za spomin. Oni pa, da ne! Nazadnje so mu pokupili vse, kar je imel v košari, tako da je šel pred navadno uro prazen domú v svoje stanovanje, kjer je sam kraljeval zdaj po letu.

Osmo poglavje.

Kaj je našla Pika.

Zopet je bila prva slana pobelila polje in strehe; rumeno listje je padalo z drevja ter šumelo pod nogami človeku. Pozno je vstajalo in zgodaj je zahajalo solnce; kakor trudno in zaspano je gledalo s sivega neba; nič ni bilo več pravega veselja. Meščani, ki so po letu prebivali na kmetih, so se počasi vračali v mesto, kakor zvečer čreda s paše. Mesto, ki je bilo po letu nekako prazno in zapuščeno, polnilo se je zopet, in zopet se je pričelo po ulicah veselo gibanje in šumenje, kakor v panju. Zdaj se je začelo tudi za Janka in Piko drugo življenje. Pomarančar se je izpremenil zopet v kostanjarja. Na mestu, kjer je vse poletje samotarila železna pečica, stala je zdaj košara v kotu ter čakala, da pride zopet ona na vrsto. Janko je bil tako srečen, da so mu odkazali zopet poprejšnje mesto, kakor je prosil. Pika je bila videti posebno vesela te izpremembe. Hitro se je naselila na svojem starem mestu in vabila ljudi: maroni, maroni! Vse je kazalo, da misli: zdaj smo zopet v pravem stanu, hvala Bogu!

Rekel sem že, da je Pika, kakor kavke sploh, posebno rada pobirala bliščeče reči; pobirala, ali pa tudi kradla, če ni ravno nič ležalo na tleh. Tudi tega ji ne smemo zameriti, saj ni poznala sedme zapovedi božje. Neki dan jo vidi Janko, da skriva nekaj kakor kaj zatega v vrečo s kostanjem, ki je stala poleg pečice. Poseže z roko ter ji potegne iz kljuna — zlat prstan. Piki pa ta oblastnost ni bila po volji; kričala in zadirala se je nad svojega gospodarja, kakor da bi se ji godila najhujša krivica. Po vsej sili je hotela nazaj, kar ji je bil vzel. Janko pa ni odjenjal. Začel je ogledovati prstan. Zlato je bilo,

gotovo, čisto zlato; ali to ni še kaj posebnega. Ali kaj posebnega in Bog vé koliko vreden je bil dragi kamen, velik kakor lešnik, na prstanu! Demant je to, gotovo; kaj pa more biti drugega? Kako se sveti in izpreminja! Rudeče, višnjevo, rumeno, vsa mavrica! In krog in krog demanta drobni rudeči kamenčki, to morajo biti pa rubini. Saj je v šoli nekaj slišal o demantu in rubinu! Pa spominjal se je, da je nekaj jednakega videl pri birmi na škofovi roki. To je bil torej prstan z demantom in rubini! Taka sreča! Ali odkod? Kdo ga je izgubil? Vedel je sicer, da njegova Pika včasi tudi malo krađe, ali sedaj je ni dolžil tatvine. Ves čas ni bila odletela nikamor. Pobrala ga je torej na potu, in to ni nič napačnega; to bi bil storil tudi on. Moralo je biti blizu njega. Kr: ko bi bil prstan izgubil kdo, ki je kupoval kostanja? In tu mu je prišlo na misel, da je večkrat že proti večeru neki star gospod, mimogredé, ustavil se pri njem; poigral se malo s kavko, pogovarjal se prijazno z njim, kupil več kostanja, ki ga je potém razdajal otrokom po ulicah, ter odšel s prijaznim pozdravom. Vse je kazalo, da je mož prav bogat; lahko bi se bil vozil, pa se je rajši peš izprehajal zavoljo zdravja. Pa star je bil, da so se mu že roke tresle. Imel je navado, da si je, ko je kupoval, prejemal kostanj in plačeval, vselej slekel rokavice. Kaj, ko bi mu bil ob taki priliki prstan zdrsnil s suhega prsta? Tako bo, pa nič drugače! Samo, ko bi se vedelo, kje stanuje gospod. Precej bi tekel k njemu, da bi mu okrajšal neprijetne ure. Bodi še tako bogat, kaj takega človek ne izgubi rad. Kako je bilo njemu hudo, ko je bil nekdanj izgubil nožič, ki ni bil morda vreden dvajset krajčarjev! In kako vesel je bil, ko ga je zopet našel! Že zavoljo tega veselja bi skoro človek kar nalašč kaj izgubil, samo ko bi se vedelo,

da se stvar gotovo zopet najde! Pa kaj bi si belil glavo? Če je res tako, kakor kaže vse, mislil si je Janko, pride mož gotovo jutri zopet na vse zgodaj, pa bo! Počakajmo torej do jutri; če ga ne bo, potem pa že vemo, kaj storiti.

Kako so gledali zvečer njegovi tovariši, ko jim je Janko pokazal, kaj je našel, ali prav za prav, kaj je našla Pika. Bila sta dva prejšnja tovariša, jeden pa je bil nov; ta ni še prav dobro poznal našega mladega prijatelja.

»Veš kaj, Janko? Ko bi bil jaz ti, kar v žep bi vtaknil prstanček, pa nikomur ne žugnil besedice. Veš, mi te tudi ne bomo izdali. Kakšna krivica pa bi bila to? Mož, ki ga je izgubil, kupi si lahko drugega, če hoče, še lepšega, živi pa tudi lahko brez njega. Tebi pa je to celo premoženje. Pameten bodi, Janko!«

Janko ga je hotel zavriniti takoj pri prvih besedah; vendar ga je pustil govoriti do konca; saj je bilo mogoče, da govori samo v šali, ali pa da ga izkuša. Ko je pa slednjič videl, da govori, kakor misli, reče mu ostro:

»Veš, Martinek, ko bi bil jaz ti, pa bi tudi storil tako; ker pa nisem, hvala Bogu, pa že vem, kaj mi je storiti.«

Sram je bilo Martinka; izgovarjal se je, da se je le šalil; ali nobeden mu ni hotel prav verjeti. Vsi so bili nekako poparjeni, in dobre volje je bilo konec. Kar jim pride Pika na pomoč. Ko je med pogovorom Janko v roki držal prstan, kar prileti od zad iz svojega kota tiho, kakor sova po noči, pa mu ga odnese, veselo kričeč. Oni pa vsi za njol! Bali so se, posebno Janko, da bi ga kako ne poškodovala s kljunom, ker je tako rada kljuvala in pritrkavala kakor žolna na deblo. Janku se je posrečilo, da jo je hitro prestregel in ji vzel prstan, ki ji potem ni več prišel pred oči. Janko ga je dobro spravil.

Zastonj je Janko čakal drugega dne; gospoda ni bilo. Drugi dan čakati se mu ni zdelo prav. Šel je torej zgodaj že s prstanom, pa brez Pike, na 'policijo'. Policija je tista gosposka, ki po mestih skrbi za red in varnost. Kdor torej kaj izgubi ali najde, oglasi se pri policiji; ona stori, kar more, da dobi vsak, kar mu gre. To je bilo Janku znano; vedel je torej, kam se mu je obrniti. Nekaj pa mu je vendar bilo neznano, kakor bomo slišali pozneje.

Po sreči je bil v tistem uradu, kjer se je oglasil Janko, neki slovenski gospod za uradnika. Ko je ta gospod zagledal Janka, vedel je takoj, koga ima pred sabo. Nagovoril ga je po domače:

»Kaj pa ti, mladi kostanjar?«

To je kaj dobro delo Janku; res se je bil že naučil toliko nemščine, da so ga ljudje razumeli za silo; ali s takim gospodom govoriti, pa o taki stvari, ki se človeku ne pripeti vsak dan, to je vendar malo sitno.

Janko je razložil vse, kako in kaj; nič se ni bal prijaznega gospoda; gladko mu je tekla beseda. Nato je bil gospod še prijaznejši. Zapisal je vse, kar mu je povedal Janko, vzel prstan ter mu izročil potrdilo, da ga je res prejel od njega. Janko mu je moral povedati svoje ime in kje stanuje, kar je gospod zapisal. Slednjič mu reče:

»Zdaj pa pojdi mirno domú, pa pošten ostani, kakor si bil do zdaj; če ti bo kdaj česa treba, le k meni pridi. Vse drugo, kar še pride, poročilo se ti bo pismeno. Z Bogom!«

In podal mu je roko. Vesel in z lahko vestjo je šel Janko. Z lahko vestjo, pravim; dokler je imel tuje blago pri sebi, ni našel pravega mirú. Ko bi ga izgubil! To bi bilo skoro hujše, kakor ko bi bil prstan njegov. Zdaj je zopet lahko mirno spal; tudi

kavke se mu ni bilo treba bati, ki ni mogla hitro pozabiti lepega prstana. Bila je silno trmasta, in kar si je enkrat vtepla v glavo, mislila je, da mora biti. Olajšanega torej se je čutil naš Janko; ali da je storil kaj posebno lepega in hvale vrednega, to mu ni prišlo na misel. Kako bi pa človek mogel ravnati drugače?

Mislil je, da je že stvar pri kraju. Kar najde neki večer, ko pride domú, veliko pismo na mizi. Bilo je zanj, od policije. Poklican je bil, da naj pride drugi dan ob deveti uri v tisti urad, kjer je bil oddal najdeni prstan. Kaj bo pa to?

Nič hudega ni bilo. Gospod ga je sprejel še bolj prijazno kakor prej. Povedal mu je, da je izgubljeni prstan našel svojega lastnika; pokaže mu pismeno potrdilo. Nato mu pa pové še nekaj, česar Janko prej ni vedel, vi morda tudi ne. Za najdeno in pošteno oddano stvar se dobi deset odstotkov vrednosti »najdenine«. To je, če je najdena stvar vredna sto goldinarjev, gre njemu, ki jo je našel, po postavi deset goldinarjev. To je pravično in obema prav, njemu, ki je izgubljeno stvar našel, in onemu, ki je zopet prejel najdeno blago, če ni kak poseben stisnjeneč in skopuh; temu pa nič ne škodi, če se mu malo pušča. Prstan, kakor je rekel sam mož, ki ga je bil izgubil, bil je vreden pet sto goldinarjev; torej gre njemu, ki ga je našel, najdenine petdeset goldinarjev. Gospod uradnik je izročil Janku, ki je stal kakor v sanjah, lep nov petdesetak. Janko je moral podpisati potrdilo, da je res prejel najdenino. Tako je bila stvar pri kraju. Ne šel! Prijazni gospod mu izroči listič, na katerem je bilo zapisano ime tistega gospoda, čegar je bil prstan, in pa kje stanuje. Mož je bil tako vesel in zadovoljen, da je prosil uradnika, naj mu pošlje na dom tistega poštenega dečka, ki

ga ni v pregreho zapeljal blesk zlata in dragega kamenja.

Prihodnjo nedeljo je šel Janko, kolikor moči lepo in snažno opravljen, k tistemu gospodu. Starček ga prijazno pozdravi, posadi ga za mizo ter ukaže, prinesiti mu jedi in pijače. Nato sede sam za mizo, svojemu mlademu gostu nasproti, ter se začne pogovarjati z njim: odkod? kako domá? kako kupčija itd. Janko mu je odgovarjal, kakor je vedel in znal v okorni mu nemščini; vendar je gospod vse razumel. Nazadnje mu reče:

»Po postavi ti gre petdeset goldinarjev najdenine, ki si jih že prejel. Ali prstana, ki je cenjen na pet sto goldinarjev, jaz ne dam za dvakrat toliko, ker mi je drag spomin; toliko je meni vreden. Gre ti torej še petdeset goldinarjev in še več; toda za zdaj ti dam samo toliko, drugo ti ostanem dolžan, da boš imel tudi ti dolžnika. Pa še nekaj malega za spomin.«

Nato mu izroči najprej lično listnico s petdesetakom in petém še srebrno uro z lepo drobno verižico. Nekaj časa je moral mož držati oboje; Janko je bil res v zadregi. Ali iz te zadrege mu je pomagal prijazni gospod. V žep mu vtakne na jedno stran listnico, na drugo pa uro ter mu reče:

»Zdaj pa pojdi z Bogom, pozdravi mi mater, kedar ji pišeš. Ostani priden in pošten kakor do sedaj, in Bog ti daj srečo. Ko bi kdaj kaj želel od mene, saj veš, kje stanujem. Želel, pravim; reči bi moral: terjal, saj sem tvoj dolžnik, kakor sem rekel. Torej le pridi; samo predolgo ne odlašaj, da ti ne odidem in odpotujem v deželo, kjer ni moči terjati ali tožiti dolžnika. Z Bogom!«

Janko se prikloni in se začne zahvaljevati; ali nič ni mogel prav najti prave besede. Premagovati se je moral, da ga niso posilile solze, če tudi po

pameti ni imel za kaj se jokati. Poljubiti mu je hotel roko, ali starček mu ni pustil. Poslovil se je torej precej nerodno in šel. Z jedno roko je pritiskal na prsi tistega ptiča, ki mu je bil priletel kakor v sanjah, da bi mu ne odletel zopet. Drugo pa je imel na uri, ki je tiktakala tako prijetno. Da jo je pogostoma potegnil iz žepa ter pogledal na njo, koliko je ura, vsak lahko ugane. Samo škoda, da ga ni hotel noben otrok vprašati, koliko je ura, kakor je večkrat sam vprašal kakega gospoda, ki je kupoval kostanja, da bi vedel, kdaj iti domú. Zdaj pa tega ne bo več treba.

Ko bi tu kdo rekel, ali pa si mislil samo: Zakaj mu pa ni dal kar zlate ure? Tak bogatin! Njemu pravim: Prav pameten je bil mož, da mu ni kupil zlate. Dal mu je uro gotovo, da bi jo naj nosil, ne da bi mu ležala kje v miznici ali skrinji. Zlate pa bi pametni Janko gotovo ne bil nosil; kaj bi si bili ljudje tudi lahko mislili? Torej pametno je bilo, še enkrat ti pravim, ti nezadovoljnež, ki nisi nikoli sit!

Deveto poglavje.

Mladi dobrotnik.

Kmet, posebno slovenski, navadno nima Bog vé kako lepega in lahkega življenja. Ko se trudi in ubija v potu svojega obraza, ni čuda, če misli včasih: V mestih, tam je življenjel Ali po mestih je primeroma več revščine in siromaštva, kakor na kmetih. Seveda, ko pride kmet menda kako nedeljo v mesto in se izprehaja po ravnih, širokih ulicah, vidi zgolj obilost in bogastvo; kamor pogleda, sami veseli, srečni obrazil! Ali mestno življenje je kakor sukno,

ki ima dve strani, jedno »na lice«, drugo »narobe«. Kdor živi več časa v velikem mestu, kakoršen je Dunaj, ima prilike dovolj, včasih še več, kakor mu je ljubo, seznaniti se s siromaštvom in trpljenjem, da ga je groza, če ima količkaj srca. Velikokrat gre kmetu trdo, res; ali da bi moral dan za dnem stradati, ali pa tudi še zmrzovati z ženo in otroki, to se vendar prigodi redkokdaj. V velikih mestih pa, kjer je videti toliko bogastva in prešernosti, je takih ubogih družin na stotine in stotine!

Naš Janko je zdaj res že precej časa živel v velikem mestu; ali ozirati se po tujih ljudeh ter opazovati in premišljati, kako živé, kako se veselé in trpé, ni utegnil; imel je dovolj svojih opravkov in skrbij. Saj je delal in se trudil za svojo mater! Vendar je tudi njemu prišlo dovolj siromaštva pred oči, posebno po zimi. V tem času je veliko delavcev brez dela; jesti pa je treba prav tako, kakor po letu, ko je vendar kaj zaslužka. In pa mraz, mraz! To vam je najhujši sovražnik siromaku. In če se na posled pridruži še bolezen, ki tako rada zahaja ravno v siromaške izbe! Bodi si, da zboli oče, ali mati, ali pa otrok, človek ne vé, kaj je bolj žalostno. Ali pa mora biti toliko trpljenja na svetu? Trpelo se bode pač, dokler bo človeštvo živelo na zemlji. Ali da bi moralo stradati in zmrzovati toliko ljudij na svetu, to, menim, ni da bi moralo biti. Kar imajo jedni premalo, imajo pa drugi preveč. Ko bi bogatini bili boljši kristjani, ne samo po veri, ampak tudi v delih, in ko bi tudi včasih sami prijeli za delo, pa bi človeško življenje kmalu dobilo drugo lice. Toda vrnimo se zopet k našemu Janku.

Rekel sem, da je tudi Janko pri svojem opravku videl marsikaj neveselega. Kar ga je pa najbolj ganilo, bili so siromaški otroci, ki jim je lakot gledala iz

očij, kakor skoz okno; pa slabo so bili oblečeni, dasi je sneg škripal pod nogami in je človeku kakor britev ostra burja brila po obrazu, da se mu je duša krčila od mraza. Ko je videl takega otroka, dečka ali deklico, iti mimo, pomignil je rad siroti, naj se pride gret k pečici, česar ji ni bilo treba veleti dvakrat. In ko se je otrok lepo ogrel, dal mu je še pečeno jabolko, ali krompir, ali pa nekaj kostanja. Seveda je moral sam sebe brzdati, da ni vsega razdal in razdelil. Kdo je imel od tega več veselja, mladi dobrotnik, ali otrok, ki je prejel dobroto, bilo bi težko razsoditi; vendar bi jaz rekel, da prvi. Kaj dobrega jesti je prijetno, gotovo; ali jesti dati izstradanemu človeku, posebno otroku, pa gledati ga, kako mu gre jed v slast, to je užitek nad vse užitke. Jaz ne vem, zakaj si ga ljudje, ki bi mogli, privoščijo tako redko; morda mislijo, da ga niso vredni, ali ga pa ne poznajo. Naš Janko ga je poznal in privoščil si ga je, kolikorkrat je menil, da si ga sme.

Ali tako se mu še nikoli ni v srce smilil otrok, kakor tista deklica, ki se je neki dan, ko je bil posebno hud mraz, strahoma bližala njegovi gorki pečici. Upala si ni blizu, da ji je pomignil. Bila je kakih pet let stara, šibka, slabo oblečena. Siromaške deklice se vidijo po zimi navadno zavite v velike stare rute, kar ni lepo in imenitno, ali gorko je. Ta sirota še tega ni imela; zato se je pa tudi tresla od mraza, kakor šiba na vodi. Na obrazu se ji je videlo, kako dobro ji dé gorka pečica, ki jo je objemala s svojimi ročicami. Samo te suhe, blede ročice videti, pa je človek vedel, koga ima pred seboj. Oči njene pa so kar prosile kruha, take so bile. Ta pogled, menim, bi bil razumel celó lačen pes, pa prepustil siroti svoj kos kruha, ali kar bi sicer imell Razumel ga je tudi Janko ter ji dal najprej pečeno jabolko, ki ga je

nekaj časa gledala, potem pa použila počasi, kakor da bi se ga zdelo škoda. Nato krompir, ravno takol In naposled kostanja, pa ne da bi bil morebiti izbiral najslabšega! Govorila nista dotlej nič; vendar sta se umela prav dobro. Bolje morda kakor pozneje, ko sta govorila. Deklica namreč, kakor je Janko spoznal o prvem vprašanju, ni bila Nemka, ampak Čehinja. Na Dunaj prihaja mnogo, mnogo ljudij, moških in ženskih, iz češke dežele, kruha iskat, ki ga ne najdejo domá. Radi jih jemljó Dunajčanje v delo, ker so pridni in pošteni. Nekteri imajo tudi srečo, da si pridobé toliko, da si naposled kupijo hišo in so čislani možje. Nekterim pa tudi izpodleti. Saj tudi vsako jabolko ne dozori na jablani. Tako se je godilo tudi tiste deklice očetu, kakor je Janko zvedel pozneje. Bil je več časa brez dela, nazadnje je zbolel in umrl ter zapustil vdovo in siroto v najhujši stiski in potrebi. Kamor je strela udarila enkrat, udari rada tudi v drugič. Naposled zbolí, ali prav za prav oslabi in opeša še žena. Tisto malo, kar so ji dajale dobrosrčne sosede, ki so bile same ubožne, ni bilo dovolj za dve; stradala je torej mati. Saj tudi koklja misli najnazadnje náse. Naposled je obnemogla, da je morala leči. Vse to je Janku povedala sama. Kako je pa Janko prišel k njej? Prav lahko. Ko je Katica, tako je bilo ime deklici, pojedla in pozobala tisti kostanj, upirala je tako nekako poželjivo oči v jedino pečeno jabolko, ki je bilo še ostalo — za tistega črnega krokarja tam se ni zmenila. Prositi si ni upala. Janko ji dá jabolko, ali Katica ga ne pojé, stisne ga v obe roki, pa hoče iti. Ko jo Janko vpraša, ali ga morda komu nese domú, bratcu ali sestrici, pové mu, da materi, ki bolna leži domá. Janku se milo stori, spomni se svoje matere. Če tudi še ni bilo čas, pobere svojo pečico in orodje, pa domú! Deklici pa

reče, da naj gre z njim. Katica se je branila; hotela je naravnost domú k materi z jabolkom, dokler je še tako prijetno gorko. Janko jo potolaži, naj ga le spremi, saj ni daleč, potem pa pojde sam z njo k materi.

Kake pol ure potem je bilo v neki tesni, goli izbi v stari, zanemarjeni hiši, ne daleč od Jankovega stališča troje ljudi: žena v postelji, poleg postelje deklica, pa naš Janko. V kotu je stala železna pečica, kakoršne imajo navadno siromaki po mestih; pa gorelo je v njej, da je kar žarela. Kaj takega ni pomnila že dolgo časa. Janko namreč je bil razumen deček in je vedel, kaj je tu potrebno in kaj tam. Gredóč je kupil drv, kolikor sta jih mogla nesti on in deklica. In ta drva so zdaj gorela in prasketala v pečici, da je bilo veselje! Pa prijetna gorkota se je širila po siromaški sobici, da je dobro delo ženici v postelji in hčerki poleg nje, pa tudi Janku, ki je ni bil tako potreben.

Kako bolezen je imela ženica? Janko, ki ni bil zdravnik, še vedel ni, kako se bolniku potiplje za žilo, je hitro iz pogovora spoznal, kaj je ženi. Zdravnik bi jo bil potipal za žilo, zapisal ji kaj, potem pa odšel. Janko je hitro uganil pravo zdravilo. Vzel je nekaj posode, šel v bližnjo gostilnico ter se čez nekaj časa vrnil s krepko juho, pečenko in merico dobrega vinca, ki je oslabelemu človeku pravo zdravilo. Ženica se je sklonila v postelji, dasi ji je bilo s konca težko, ter použila prineseno jed in pijačo, potem pa še pokusila zlatega vinca. Takoj se ji je poznalo na licih, da zdravilo pomaga. Deklici je bilo tudi še nekaj ostalo.

Ko je bila žena tako poživljena in pokrepčana, jela se je zahvaljevati mlademu dobrotniku, ki ji je bil prišel kakor angelj z nebes, dasi naš Janko ni bil nič kaj podoben nebeškemu angelju. Graje Janko

ni rad poslušal, menda nihče je ne poslušal rad; ali hvala mu je bila skoro še bolj neprijetna. Zato se je hitro poslovil in obljubil drugi dan zopet priti.

Kaj pa zdaj? Janko je imel novo skrb. Kako ženi in otroku pomagati dalje? Tako ju vendar ni mogel pustiti. Sam pa skrbeti za nju — seveda ko bi bil sam! Ali zdaj mu je branila svetejša dolžnost. Kaj ko bi šel k tistemu prijaznemu gospodu, saj mu je rekel, da naj pride k njemu, če česa potrebuje. Zase bi ne bil šel; za drugega siromaka pa zakaj ne? Res je šel; gospod mu je z veseljem obljubil svojo pomoč; le brez skrbi naj bode. Žena je bila dobra perica, ki je hodila po hišah prat, ali pa kako drugače pomagat kuharicam, hišnam in deklam premožnih ljudij. Gospod jo je priporočil pri svojih znancih, ki so ji dajali dela in jo dobro plačevali, tako da je bila preskrbljena s svojim otrokom.

Tako včasih lahko tudi siromak pomaga siromaku. In tako dobro delo je več vredno pred Bogom, kakor ko bi bogatin ne vem koliko vrgel ubožcu, da se ga odkriža, ali pa da ga ljudje hvalijo in časté.

Deseto poglavje.

Janko bolan in konec.

Tako so Janku na Dunaju med kostanjem in pomarančami brez kakih posebno imenitnih dogodkov pretekla štiri leta. Sreča mu je bila zvesta, in premoženje njegovo je rastlo in vzhajalo, kakor dober kvas. Z veseljem je vsako nedeljo ogledoval bukvice poštne hranilnice, v katerih je bilo čitati tako lepe, okrogle številke, da jih je bilo veselje! Kolikšno pa

je njegovo premoženje, tega ni povedal nikomur, še svoji materi ne.

Tudi domá je šlo vse po sreči. Dom je bil že prvo leto prodan, in še precej dobro; za to je skrbel varuh njegov, tako da je nekaj malega še ostalo, ko je bilo vse poplačano in poravnano. Ostanek je hranil mož, odbivši si tisto svoje posojilo. Materi se je dobro godilo, kakor nikdar poprej. Živela je brez skrbi in brez težkega dela; zato je bila tudi zopet zdrava in krepka, in tudi dobre volje je bila. Ševeda ko bi imela tudi še svojega Janka pri sebi! Ali upala je, da ji bode Bog dal doživeti tudi to srečo. Samo malo potrpljenja! Saj se mu ne godi slabo na Dunaju! Pa kako lepo ji piše vsako nedeljo, da se mora kar jokati včas, ko čita pismo; zdi se ji, kakor da bi sam govoril z njo, samo da ga ne vidi. Pa za vsak božič ji pošlje kaj lepega in dobrega. Še jedno leto, pa pride; to bo veseljel! Tako se je tolažila in upala žena; sin pa ji je tisti čas ležal hudo bolan v bolnišnici v daljnem mestu dunajskem! Mislila je uboga ženica, da je tako blizu svoje sreče, pa je bila tako daleč od nje, kakor nikdar poprej!

Janko se je bil prehladil zadnjo zimo, ki je bila posebno huda. To ni nič čudnega; še čuditi se moramo, da si ni že poprej nakopal kake bolezni. Moral je v posteljo. Gospodinja njegova je poslala po zdravnika, da se bode vedelo, kako in kaj. Ležal je v hudih vročinah. Zdravnik ga ogleda, pa reče gospodinji: »V bolnišnico!« In nato pristavi bolj potihoma, da bi ne slišal bolnik: »Pljuča vnela!« — To je huda bolezen; konča se lahko s smrtjo. Bolniku je treba zdravnika, pa skrbne strežbe. To je pa mogel imeti samo v bolnišnici. Janko je v svoji hudi vročini komaj prav vedel, kaj se godi z njim. Jedna sama misel, jedna sama skrb mu je šla po glavi: matil

In pa tiste bukvice, deti so mu jih morali pod zglavje.

Ko je bila nevarnost že velika in se je bilo bati najhujšega, ko je čutil, da se mu bliža konec, imel je še jedino željo: videti mater. Poročili so ji. Jedne ure ni zamudila mati, pa je bila na Dunaju — sama ni prav vedela, kako je prišla — pri svojem sinu! Jokala ni in javkala, ko ga je zagledala v postelji pred seboj! Poljubila mu je čelo, kakor more le mati poljubiti svojega otroka! On jo je pogledal, pa nasmehljal se: Mati! Od tistega časa mu je odleglo. Ves dan je bila pri njem ter mu stregla; po noči pa, ker ji ni bilo dovoljeno ostati pri njem, je spala v njegovem stanovanju, ki je bilo zdaj prazno; Jankovi tovariši so bili že odrinili domú.

Materino oko, materina roka najbolje zdravilo za bolnega otroka! Čudovito hitro je Janko okreval. Črez nekaj časa že je smel zapustiti tisto veliko hišo, kjer leži in trpi leto in dan toliko ljudij. Srečen, kdor jo zapusti, kakor on, živ in zdrav ter gleda zopet črez toliko časa modro nebo nad seboj! Koliko pa jih odnesó iz hiše, da ne vidijo nikdar več belega dne!

Z veselim kričanjem ga je pozdravila Pika, ko je prišel z materjo na svoje staro stanovanje! Uboga Pika je morala toliko časa biti sama domá, in to ji ni bilo po volji.

Zdaj mu pa mati ni dala mirú. Moral ji je obljubiti, da pojde, kakor hitro se pokrepča dovolj, z njo domú. Ko bi ji zopet zbolel in —! Ne, ne pusti ga in ne pusti! Tudi tega ne, da bi ostala nekaj časa pri njem na Dunaju. Brez truda in dela mora biti več časa, da okreva do dobrega. To se pa dá najbolje v domačem kraju, tako sodijo tudi zdravniki.

Kdo se bo upiral materi? Pet let res ni še na Dunaju, kakor je bil sklenil; ali če pogleda v svoje ljube bukvice, pa mora reči, da bi kaj takega ne bil upal v sanjah! Imel je, kolikor je potreboval za svoj namen, in morda še malo več. Človek ne sme biti lakomen. Samo jedno ga je skrbelo, kako bo tisto — domá? Pa tudi to skrb je izročil Bogu; bo žel! Prihodnje dni je porabil v to, da je v red spravil vse svoje reči. Pa tistega prijaznega gospoda s prstanom je moral tudi obiskati pred odhodom, pa mu pokazati svojo mater, če tudi ni kaka bogata, imenitna gospa; ali mati je njegova! To je še posebno dopadlo gospodu. Lepo ju je pogostil in pri slovesu je ženici stisnil nekaj v roko, da je bilo za vožnjo in še malo črez! Drugi dan potém sta po južni železnici med drugimi popotniki drdrala dva srečna človeka, mati in sin, proti svojemu domu. Ustavila sta se pri tisti teti, kjer je prej prebivala mati.

Drugi dan je bil Janko pri svojem varuhu. Imela sta imenitne pogovore. Govoril je prav za prav le bolj Janko, prav živo govoril; mož pa se je modro držal za brado, pa odkimaval. Naposled mu Janko pokaže svoje bukvice. Zdaj je pa mož debelo gledal, pa ne več odkimaval.

Kakih šest tednov potém je Janko z materjo obiskal svoj stari dom. Hišna vrata so bila zaklenjena. Janko potegne ključ iz žepa, odpre vrata na iztežaj ter reče svoji materi, ki ni vedela, kaj pomeni vse to: »Idite noter, mati, v svojo hišo! Vse vaše, pa brez dolga!« Hiša je bila zunaj in znotraj vsa izpremenjena, da jo je bilo komaj poznati. Mati pogleda sina, stisne mu roko, pa se zajoka! Sin pa malo pokašlja, pa se obrne v stran ter si skrivaj obriše oči! Dolgo sta potém še živela oba in srečno, ali tako srečnega trenutka nista več imela!

Tri leta potém pred pustom se je godlo in plesalo ter jedlo in pilo v Jankovi hiši; vse je bilo veselo, najbolj pa hišna mati. Janko je obhajal svoje ženitovanje. Mati mu ni dala mirú; moral se je ženiti. Izbrala mu je sama neko pridno in pošteno deklico za nevesto; Janko je bil zadovoljen z njo. Med vojake mu ni bilo treba iti. Vdove jedini sin, ki mora skrbeti za svojo mater, je po postavi oproščen vojaščine.

Kaki dve leti potém je Jankova mati, zdaj stara mati, pestovala dečka, ki je bil, kakor kaplja kaplji, podoben nekdanjemu kostanjarju in pomarančarju, ki se je bil pa zdaj prelevil in izpremenil v poštenega, trdega kmeta.

* * *

Kaj pa Pika? Prej se je toliko govorilo o njej, zdaj pa ne besede več. Ali je bila morda zopet ukradena, ali se je kam zaletela, da je ni bilo več nazaj, ali pa še kaj hujšega? Nič takega; ali svoje domovine Pika res ni več videla; ostala je na Dunaju, kjer se ji je dobro godilo in se ji še godi. — Prodal je pa menda vendar nil To bi ne bilo lepo. — Ne, prodajal je tudi ni. To je pa bilo tako. Seznanil sem se bil tudi jaz z Jankom, ko sem šel mimo njega, pa si kupil kostanja. Deček mi je bil posebno všeč, ko sem se pogovarjal z njim, pa Pika je bila z menoj nekako posebno prijazna. Povabil sem ga, naj me obišče kako nedeljo s svojo kavko sevéda. Prišla sta in se tako prikupila nam vsem, da sta morala zopet priti. Posebno pa Pika je delala mnogo veselja mojim ljudem. Pred odhodom se je bil prišel poslovit tudi k nam, s Piko sevéda. Videl je, kako težko je, mojim ljudem ločiti se od prijaznega ptiča, ki ga ne bodo videli več. Nekaj časa stoji in pre-mišlja, potém pa reče: »Gospod, tako prijazni ste bili

z menoj, vi in vaša družina; kako bi se vam zahvalil! Veste, kaj? Vzemite mojo kavko za spomin; jaz je tako zdaj nič več prav ne potrebujem. Kaj sem hotel? Razžalil bi ga bil, ko bi se bil branil. In tako je zdaj Jankova Pika naša Pika. Saj sem vam že rekel, če se prav spominjam, da imamo tudi mi kavko; to je tista, pa nobena druga. Nekaj časa je res kričala po Janku, potem se je pa kmalu privadila novega doma, novih ljudij, ki jo imajo tako radi in ji tudi marsikaj izpregledajo. Razvajena je zdaj še bolj kakor prej ter poredna in nagajiva, pa krade in uzma, kjer more. Tu ne pomagajo ne dobri nauki, ne svarjenje, ne kazni. Pa ne samo domá, tudi pri sosedovih krade, kar je posebno neprijetno; zato je zadnje dni navadno v zaporu. Kaj se pa hoče s tatom? Pa nagaja, komur more, posebno kokošim na dvorišču. Koplje se najrajši v njih posodi z vodo, potem jo pa prevrne. Psa, ko leži, vleče zdaj za rep, zdaj za uho, tako da ne more spati revež, kakor bi rad; pa ker je pameten, vse voljno potrpi. Meni je nekdam, ko sem pisal na vrtu, prevrnila črnilo, tako da je bila vsa miza črna, potem je pa kričala od samega veselja. Ko sem potlej naredil tako, da ga ni mogla prevrniti, mi pa vzame pero iz roke, pa ga nese na sosedov vrt! Res velik križ je z njo, vendar imamo potrpljenje; morda se pa še pobjoljša sčasomal. Če pa tudi ne, radi jo bomo vendar vedno imeli.

KAZALO.

I. Pesni.

	Stran		Stran
Jagode	5	Požar	33
Potrjen	6	Nova hiša	34
Na straži	7	Božič	35
Skoz vas	8	Sveti Miklavž	36
Na dopust	9	Tepečni dan	37
Slovó	10	Božji grob	38
V boj	11	Velika noč	39
Ranjen	12	Orač	40
Vrnitev	13	Pri ulnjaku	41
Stari vojak	14	Sv. Rešnjé telo	42
Na počitnice	15	Kres	43
Zopet doma	16	Huda ura	44
Sin duhoven	17	Menci	45
Stara mati	18	Trgatev	46
Zenitovanje	19	Terice	47
Nevesta	20	Vernih duš dan	48
Mati so rekli	21	Predice	49
Prva laž	22	Kovač	50
Mati hčerki	23	Tesar	51
Mešetar	24	Krojač	52
Na scjmu	25	Cevljar	53
Ženi na smrtni postelji	26	Mizar	54
Umirajoča mati	27	Sivilja	55
V Ameriko	28	Krokar in lisjak	56
Telek	29	Kobila in volk	57
Krávica prodana	30	Lev in zajec	58
Zapravljivec	31	Prijatelj	59
Zganjar	32	Sraka in pav	60

II. Igrokazni prizori.

	Stran
Na senožeti (Selska podoba)	63
Prijatelj	72
Mašcevanje	80
Stari oče iz Amerike	89
Pravdarja	194

III. Janko Božé.

	Stran
Povest	113—119

